

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2009:19
ISSN 1654-0247

Vision och verklighet

En fallstudie av hur biblioteket på Linnéskolan i Älmhult arbetar för att
hjälpa eleverna nå upp till aktuella lärandemål

JULIA KARLSSON
LISA NYGREN

HÖGSKOLAN I BORÅS

VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Julia Karlsson/Lisa Nygren
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Vision och verklighet - En fallstudie av hur biblioteket på Linnéskolan i Älmhult arbetar för att hjälpa eleverna nå upp till aktuella lärandemål
Engelsk titel:	Vision and reality – A case study of how the library in Linnéskolan in Älmhult is working to help the students reach the current learning goals
Författare:	Julia Karlsson och Lisa Nygren
Kollegium:	Växjö Universitet
Färdigställt:	2008
Handledare:	Pirjo Elovaara
Abstract:	<p>The purpose of this master thesis is to investigate if and how the school library in Linnéskolan in Älmhult is working towards the learning goals that can be found in the different school documents that are represented by the municipality of Älmhult. This includes goals for the school, for the school library and for the subject of social studies in the ninth grade. We also want to investigate if the school library helps the students to reach the learning goals and if there are any factors that can be improved in the school library.</p> <p>We have used an evidence based approach to define factors in the school library that can be improved. In the chapter that describes our theoretical approach, we have also discussed three different pedagogical theories; teacher-centered teaching, individual constructivism and social constructivism. Our intention is to define the learning goals in the different school documents and connect these to the most adaptable pedagogical theories. Our empirical data consists of observations and qualitative interviews. We have also analyzed the school documents to define the pedagogical theories in these. Our results show that it is an individual constructivism that can be defined in the different school documents. Although, we realized that this is not always the fact when it comes to the real practice in the school library. Our study also showed us that the school library is indeed working towards the learning goals, and is helping the students reach their goals. Although, we found a few factors that we believe can be improved.</p>
Nyckelord:	Skolbibliotek, skolbibliotekarie, pedagogiskt förhållningssätt, styrdokument, lärandemål, fallstudie

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND OCH PROBLEMBESKRIVNING	2
1.2 AVGRÄNSNINGAR	2
1.3 DEFINITIONER.....	3
1.4 DISPOSITION	4
1.5 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	5
2. LITTERATURGENOMGÅNG	6
2.1 LITTERATURSÖKNING	6
2.2 HISTORIK	6
2.3 INTERNATIONELLA OCH NATIONELLA STYRDOKUMENT	7
2.3.1 UNESCO:s skolbiblioteksmanifest.....	7
2.3.2 Bibliotekslagen	8
2.3.3 Lpo 94.....	8
2.4 TIDIGARE FORSKNING	9
2.4.1 Skolbibliotekets hinder och utveckling	9
2.4.2 Skolbibliotekets pedagogiska roll.....	9
2.4.3 Skolbibliotekets integration i skolans verksamhet	11
2.4.4 Skolbiblioteks betydelse för elevers lärande	12
3. TEORI	15
3.1 FÖRMEDLINGSPEDAGOGIK	15
3.2 KONSTRUKTIVISM.....	16
3.2.1 Individuell konstruktivism.....	16
3.2.2 Social konstruktivism.....	18
3.3 DISKUSSION KRING DE PEDAGOGISKA FÖRHÅLLNINGSSÄTTEN.....	19
4. METOD OCH ARBETSSÄTT	20
4.1 DEN DELTAGANDE OBSERVATIONEN	20
4.2 DEN KVALITATIVA HALVSTRUKTURERADE INTERVJUN.....	21
4.3 DOKUMENTSTUDIE	21
4.4 FALLSTUDIE.....	21
4.5 DATAINSAMLING.....	22
4.6 ÉTIK	23
4.7 VALIDITET OCH RELIABILITET	24
4.8 ANALYSMETOD	25
4.8.1 Dokumentanalys	25
4.8.2 Observationsanalys.....	26
4.8.3 Intervjuanalys.....	27

5. RESULTAT	27
5.1 PRESENTATION AV LINNÉSKOLAN OCH DESS BIBLIOTEK	28
5.2 RESULTAT AV DE KOMMUNALA STYRDOKUMENTEN	28
5.2 RESULTAT AV OBSERVATIONER	31
5.2.1 "Lila"	31
5.2.2 "Erik"	32
5.2.3 "Anna"	33
5.2.4 "Johan"	34
5.2.5 "Anders"	35
5.2.6 "Jörgen"	35
5.3 RESULTAT AV INTERVJUER	35
5.3.1 Eleverna	36
5.3.2 Skolbibliotekarien	38
5.3.3 Läraren	41
6. ANALYS OCH DISKUSSION	43
6.1 DISKUSSION KRING DE KOMMUNALA STYRDOKUMENTENS PEDAGOGISKA PERSPEKTIV	43
6.1.1 Älmhults kommuns skolplan	43
6.1.2 Ämnesplanen i SO för årskurs 9	45
6.1.3 Handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten i Älmhults kommun	46
6.1.4 Sammanfattande diskussion	47
6.2 PRAKTIKEN I FÖRHÅLLANDE TILL DE KOMMUNALA STYRDOKUMENTEN	47
6.2.1 Aktivitet i skolbiblioteket	48
6.2.2 Sammanfattande diskussion	50
6.3 SKOLBIBLIOTEKETS BIDRAG TILL ELEVERS MÅLUPPFYLLELSE	51
6.3.1 Sammanfattande diskussion	53
7. SKOLBIBLIOTEKETS EVENTUELLA BEHOV AV UTVECKLING	55
7.1 EVIDENSBASERAD VERKSAMHET	55
7.2 IDENTIFIKATION AV ETT PROBLEM	56
7.3 ATT PÅ ETT SÅ EFFEKTIVT SÄTT SOM MÖJLIGT, FINNA BEVIS SOM KAN LÖSA PROBLEMET	57
7.4 BEDÖMA OM BELÄGGEN ÄR GILTIGA OCH ANVÄNDBARA	57
7.5 APPLICERA RESULTATEN PÅ ETT SPECIFIKT BESTÅND	57
7.6 UTVÄRDERA RESULTATET	59

8. SLUTSATS	60
8.1 VILKET/VILKA PEDAGOGISKT/A FÖRHÅLLNINGSSÄTT KAN IDENTIFIERAS I KOMMUNENS OCH ÄMNETS MÅLDOKUMENT SAMT I KOMMUNENS HANDLINGSPLAN FÖR SKOLBIBLIOTEKVERKSAMHETEN?	60
8.1.1 Hur stämmer de olika styrdokumenten överens, utifrån de dominerande pedagogiska förhållningssätten?	60
8.2 VILKET PEDAGOGISKT FÖRHÅLLNINGSSÄTT GÅR ATT IDENTIFIERA I SKOLBIBLIOTEKETS PRAKTIK, OCH ÄR DET DETSAMMA SOM I STYRDOKUMENTEN?	60
8.3 PÅ VILKET SÄTT ARBETAR SKOLBIBLIOTEKET AKTIVT FÖR ATT ELEVERNA SKA NÅ UPP TILL DE MÅL SOM FINNS NÄMND I DE OLIKA STYRDOKUMENTEN?	61
8.4 VAD KAN FÖRBÄTTRAS I SKOLBIBLIOTEKETS VERKSAMHET OCH PÅ VILKET SÄTT?	61
9. SAMMANFATTNING	64
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	67
BILAGOR	71

1. Inledning

Som studenter på biblioteks - och informationsvetenskapsprogrammet har vi under tre år läst om och undersökt olika typer av bibliotek i Sverige. Det som framför allt har fångat vårt intresse är dock skolbiblioteket. Vi anser att ett skolbiblioteks många dimensioner gör det till en spännande och, framför allt, viktigt plats och har även en stor möjlighet att fungera som en pedagogisk resurs i skolans verksamhet.

Det finns ingen allmän definition angående vad ett skolbibliotek egentligen är. En del anser att ett rum med böcker kan vara ett skolbibliotek, medan andra beskriver skolbibliotek som ett mediatek. Statens kulturråd (1999) föreslår dock följande definition av skolbibliotek:

- Skolbibliotek är den eller de platser i eller i direkt anslutning till skolan där det finns resurser i form av medier, teknik och personal för att förmedla, söka och värdera information och läsoplevelser av alla slag.
- Skolbibliotekets uppgift är att svara för biblioteksservice i första hand för utbildningens behov inom den egna organisationen och att i samverkan med landets biblioteksväsende i övrigt ge biblioteksservice. (s. 10)

Ett skolbibliotek finns till för både pedagoger och elever och ett väl fungerande sådant ska vara en plats där alla kan mötas och spontana diskussioner kan uppstå som inte behöver vara kopplade till klassrummets mer styrda miljö. Skolbiblioteket är även ett viktigt verktyg när det gäller att utveckla informationskompetenta och källkritiska individer, vilket är otroligt viktigt för deras framtida utbildning och yrkesliv.

Nyttan med skolbibliotek är något som måste argumenteras för, så att alla förstår att det är en viktig del av skolans verksamhet som är värd att satsa på och utveckla än mer. På grund av detta har vi valt vår inriktning till denna uppsats. Vi ville komma ut till en vanlig skola i Sverige för att se hur skolbiblioteket arbetar tillsammans med skolan för att vara den pedagogiska resurs det har möjlighet att vara. Även om det enbart är en skola som ligger till grund för vår undersökning, hoppas vi att det vi kommer fram till kan vara värdefullt även för andra skolbibliotek. Detta speciellt när det gäller att framhålla värdet av fungerande skolbibliotek i Sverige. Vi menar att det är viktigt att undersöka hur samverkan mellan skola och skolbibliotek ser ut och hur den fungerar. Genom att studera den undersökta skolans olika dokument samtidigt som vi studerar praktiken, ämnar vi ta reda på om de olika delarna av verksamheten, skolan och skolbiblioteket, pekar åt samma håll eller om det finns luckor i samarbetet. Vår intention är att försöka finna en väg till en framtida skolbiblioteksverksamhet där pedagogiken står i centrum och där samarbetet mellan skola och skolbibliotek är en självklarhet. Louise Limberg, professor i Biblioteks – och informationsvetenskap i Borås, menar att skolbiblioteket har en stor möjlighet i att bidra till elevers utveckling och det är framförallt detta vi vill undersöka (Limberg & Alexandersson, 2004).

1.1 Bakgrund och problembeskrivning

Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.
(Bibliotekslagen 1996:1596, § 5)

Under vår utbildning har vi vid ett flertal tillfällen haft verksamhetsförlagd utbildning på olika skolbibliotek i Sverige. De här tillfällena har väckt vårt intresse för denna verksamhet och som blivande bibliotekarier anser vi självklart att skolbiblioteket är en otroligt viktig resurs för eleverna. Detta då det gäller informationssökningsprocessen, det källkritiska tänkandet samt som stöd och hjälp med skolans uppgifter.

Forskning har genomförts gällande skolbibliotekets roll när det kommer till läsutveckling och informationssökning. Dock har det inte bedrivits forskning i samma utsträckning gällande skolbibliotekets betydelse för elevers lärande, därför har vi valt denna inriktning som vår utgångspunkt. Då forskning om skolbibliotekariens roll, samarbete mellan lärare och bibliotekarier och bibliotekets integration i undervisningen bedrivs, grundas den på antagandet att det finns en koppling mellan skolbibliotek och lärande, utan att det egentligen finns några konkreta bevis på att så är fallet (Limberg 2003, s. 27). De försök som finns är ofta kvantitativa undersökningar där elevers betyg har kopplats samman med tillgång till skolbibliotek. En studie som genomfördes i Kanada 2006, är ett exempel på en sådan studie (Blackett & Klinger).

Det finns idag en ökad efterfrågan hos forskare och bibliotekarier efter ett sätt att mäta skolbibliotekets betydelse för lärande. Detta är dock något som är otroligt komplicerat, även om ämnet har en hög relevans. Efterfrågan beror även på ett behov av att kunna argumentera för skolbibliotekens betydelse och existens. För att försöka komma runt den här problematiken med att mäta lärande kommer vi istället undersöka en specifik skola, Linnéskolan i Älmhult, och de lärandemål som finns nämnda i kommunens skolplan "Lära för livet", Linnéskolans ämnesmål för SO i årskurs 9 samt kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten, för att på så sätt se hur skolbiblioteket kan bidra till att eleverna uppnår målen. Vi kommer även diskutera utifrån pedagogiska förhållningssätt om och hur samtliga delar av skolans verksamhet arbetar på samma pedagogiska sätt för att eleverna ska nå upp till de lärandemål som finns i ovan nämnda kommunala styrdokument. En ytterligare aspekt är att utifrån vår undersökning komma med förslag till eventuella förbättringar i skolbibliotekets verksamhet.

1.2 Avgränsningar

Då det finns många möjliga infallsvinklar inom skolbiblioteksforskningen, har vi varit tvungna att avgränsa oss rejält. Vårt grundintresse ligger främst i elevers lärande och skolbibliotekets eventuella bidrag till det. Efter vår inledande litteraturgenomgång insåg vi att det finns stora svårigheter när det gäller att se exakt vad det är som påverkar elevers lärande. Svårigheten ligger framförallt i att isolera skolbiblioteket som påverkande faktor, skiljt från övriga faktorer som kan påverka elevers lärande, såsom miljö, motivation samt lärarens pedagogiska grundsyn. Vi valde därför att avgränsa oss till att studera de kommunala styrdokument som finns, där de lärandemål som eleverna

ska nå upp till finns formulerade. Utifrån detta ämnar vi dels ta reda på om skolbiblioteket bidrar till att eleverna når upp till de målen och dels undersöka vilka pedagogiska förhållningssätt som går att definiera i lärandemålen samt i skolans verksamhet, för att på så sätt se om samtliga delar av verksamheten arbetar utifrån samma pedagogiska förhållningssätt. Detta kan i sin tur påverka hur väl eleverna når upp till de lärandemål som finns.

Linnéskolan har ett antal kommunala styrdokument som de utgår från, vi har dock valt att använda oss av Älmhults kommuns skolplan "Lära för livet", Älmhults kommuns handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten samt Linnéskolans ämnesplan för SO i årskurs 9, då det är denna klass som är föremål för vår undersökning. Linnéskolans bibliotek har även en egen handlingsplan, där en del mål finns att utläsa samt en utvärdering av dessa mål. Denna har vi dock valt bort i vår undersökning då de mål som är formulerade i skolbibliotekets handlingsplan är av en mer praktisk karaktär, såsom att biblioteket ska ha öppet hela skoldagen samt att stimulera elevernas och personalens läslust. Vi anser det även vara tydligare att genomgående i uppsatsen använda de styrdokument som båda är på kommunal nivå. Ämnesplanen har vi valt att ta med eftersom den observerade klassen under vår fallstudie arbetade med ett enskilt projekt i ämnet SO.

Vi avgränsade oss ytterligare genom att utföra en fallstudie, det vill säga genomföra vår undersökning på enbart en skola och i en klass. Skolan vi valde att genomföra vår undersökning på ligger i Kronobergs län, detta då vi ville ha god tillgång till vår undersökningsplats och för att kunna vara så delaktiga som möjligt. För att inte få för många olika synvinklar gällande vårt syfte, valde vi att utgå från elevernas perspektiv. Även om vi har intervjuat skolbibliotekarien och elevernas lärare, har vi ändå använt de intervjuerna för att få fram hur de arbetar med eleverna, enskilt och tillsammans.

1.3 Definitioner

Vi kommer här kort beskriva sådana begrepp vi anser vara viktiga och som kommer återkomma och diskuteras kring under uppsatsens gång.

En *F-9 skola* är en skola där grundskolans alla stadier finns företrädda, från förskolan till åk 9.

Källkritik innebär att genom en kritisk prövning söka fastställa om en källas informativa innehåll är sant eller falskt, brukbart eller oanvändbart för den fråga man söker svar på (NE, 2008-05-05, sökord: källkritik).

Begreppet *lärande* har fyra grundinnebörder. Den första menar att begreppet lärande är sammankopplat med resultatet av elevens lärprocesser. Lärande är det eleven lärt sig från lärprocesserna. Lärande kan även syfta till de psykiska processer som kan ge till följd att ett resultat uppnås. Dessa psykiska processer kan med ett annat namn kallas lärprocesser. De samspelesprocesser som äger rum mellan eleven och dess omgivning kan också åsyfta både begreppet lärande och lärprocesser. Slutligen kan lärande också vara synonymt med undervisning, i många olika sammanhang såsom i vardagen, officiella och professionella görs det ingen skillnad mellan det som lärs ut och vad eleven faktiskt lär sig (Illeris 2001, s. 13).

Med *skolbibliotek* avses bibliotek i grundskolor och gymnasieskolor som tillhandahåller resurser i form av medier, teknik och personal för att tillgodose elevers och lärares behov av litteratur och information i skolarbete (NE, 2008-05-05, sökord: skolbibliotek).

En *skolbibliotekarie* är en högskoleutbildad bibliotekarie som helt eller delvis arbetar på ett skolbibliotek. Vi anser att han eller hon även är en pedagogisk resurs, det vill säga att utöver köpa in, sortera, visa och tillhandahålla medier också aktivt vägleda elever och lärare. En annan viktig del av skolbibliotekariens arbetsuppgifter är att hålla i referenssamtal med eleverna.

Vi har i denna fallstudie använt oss av begreppet *projektarbete*, vilket innebär att eleven arbetar aktivt i grupp eller individuellt med ett specifikt tema. Arbetssättet, som även kan kallas temaarbete, fördjupningsarbete, egenarbete och så vidare, kan delas upp i tre olika punkter:

1. Eleverna ställer lämpliga frågor inom ett temaområde.
2. Med olika metoder samlar eleverna in information för att kunna besvara den ställda frågan.
3. På olika sätt visar eleverna vilket eller vilka svar de kommit fram till. (Gómez & Swenne 1996, s. 44)

Informationssökning är en process, då elever söker fylla den lucka som utgör informationsbehovet genom ett antal beslut och bedömanden samt integration med olika informationssystem (Kuhlthau 1993, s.7). *Informationssökning* inkluderar även arbetet med att sovra, värdera, bedöma, tolka, reflektera kritiskt över, analysera och dra slutsatser ur olika informationskällor.

1.4 Disposition

Denna uppsats inleds med *kapitel 1* där läsaren får en bakgrund till ämnesvalet. Vi går även igenom vilka avgränsningar vi gjort samt definierar viktiga begrepp. Kapitlet avslutas med en beskrivning av syftet och de frågor vi ställt oss utifrån detta.

I *kapitel 2* presenterar vi relevant litteratur och tidigare forskning. Vi inleder med en redogörelse av vår litteratursökningsprocess, för att sedan kort ge en inblick i skolbibliotekets historia. En beskrivning av de internationella och nationella styrdokument vi anser vara viktiga för vår uppsats presenteras sedan och slutligen redogör vi för den tidigare forskning vi funnit i ämnet. Vi delar upp denna sista del i: skolbibliotekets hinder och utveckling, skolbibliotekets pedagogiska roll, skolbibliotekets integration i skolans verksamhet samt skolbibliotekets betydelse för elevers lärande.

Vår valda teori presenteras i *kapitel 3*. Vi beskriver de tre pedagogiska förhållningssätten; förmedlingspedagogik, individuell konstruktivism samt social konstruktivism. Vi diskuterar även kring relevansen av denna teori för vår uppsats.

I *kapitel 4* går vi igenom de metoder vi använt oss av när vi genomfört vår undersökning; deltagande observation, kvalitativ halvstrukturerad intervju samt dokumentanalys. Vi diskuterar även kring begreppen fallstudie, etik samt validitet och reliabilitet. Efter det beskrivs tillvägagångssätt gällande insamling av vårt empiriska material samt vilka analysmetoder vi valt att använda oss av.

Resultatet av vår undersökning presenteras i *kapitel 5*. Vi inleder med en beskrivning av den undersökta skolan för att sedan fortsätta med en redogörelse för den information vi har tagit del av under våra observationer och intervjuer. Vi kommer även presentera resultatet av de kommunala styrdokumenterna.

I *kapitel 6* för vi en diskussion kring det resultat vi tidigare presenterat. Vi delar upp kapitlet i två olika delar; diskussion kring de kommunala styrdokumentens pedagogiska perspektiv samt praktiken i förhållande till styrdokumenterna. Båda delarna avslutas med en sammanfattande diskussion.

Kapitel 7 tar upp skolbibliotekets eventuella behov av utveckling, där vi utifrån det evidensbaserade förhållningssättet diskuterar denna problematik. Vi försöker även komma med förslag till förbättringar.

I slutsatsen, som presenteras i *kapitel 8*, försöker vi svara på de frågor vi ställt utifrån vårt syfte. Detta kapitel är upplagt på sådan sätt, att vi går igenom fråga för fråga och besvarar dem på bästa möjliga sätt.

Slutligen sammanfattar vi vår uppsats i *kapitel 9*.

1.5 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att, genom en fallstudie, ta reda på om och hur skolbibliotek arbetar mot de lärandemål som nämns i kommunens skolplan, kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten och ämnesplanen i SO för årskurs 9, för att på så sett se om skolbibliotek bidrar till att eleverna når upp till målen. Vi har konstruerat följande frågeställningar utifrån vårt syfte:

- Vilket/vilka pedagogiskt/a förhållningssätt kan identifieras i kommunens och ämnets måldokument samt i kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten?
  - Hur stämmer de olika styrdokumenterna överens, utifrån de dominerande pedagogiska förhållningssätten?
- Vilket pedagogiskt förhållningssätt går att identifiera i skolbibliotekets praktik, och är det detsamma som i styrdokumenterna?
- På vilket sätt arbetar skolbiblioteket aktivt för att eleverna ska nå upp till de mål som finns nämnda i de olika styrdokumenterna?
- Vad kan förbättras i skolbibliotekets verksamhet och på vilket sätt?

2. Litteraturgenomgång

I detta kapitel kommer vi presentera en kortfattad historik kring skolbibliotek i Sverige, för att sedan gå in på de internationella och nationella styrdokument som vi anser vara viktiga för denna undersökning. Vi avslutar med att presentera tidigare forskning som vi anser relevant för vår uppsats. Vi börjar dock med att beskriva hur vi gick tillväga då vi sökte efter relevant information.

2.1 Litteratursökning

För att finna information till vår uppsats inledde vi med att söka i LIBRIS. Detta för att få en generell bild av vilken information som finns inom ämnet. Då all litteratur på forskningsbiblioteken i Sverige finns representerade i LIBRIS, valde vi att inte söka i Växjö universitets bibliotekskatalog, med hjälp av LIBRIS fann vi relevant information både på Växjö Universitetsbibliotek och på Malmö högskolebibliotek. Vi sökte även i olika databaser: LISA, Library Literature and Information Science Full-Text, ERIC, LISTA, Emerald, EBSCO och ELIN. Vi sökte även i svenska databaser såsom artikelsök och mediearkivet. Vi använde oss av sökordet skolbibliotek (school library) för att sedan lägga till andra sökord då vi ville specificera sökningen. Dessa sökord var: lärande (learning), påverkan (impact), betydelse, inflytande och achievement. Vår sökning i LIBRIS gav en del relevant litteratur, speciellt när det gäller skolbibliotek och dess pedagogiska roll. De svenska databaser vi sökte i gav inget relevant resultat, detta kan bero på bristande forskning i Sverige gällande just vår inriktning. Den information vi fann i de engelska databaserna var däremot relevant för oss, då vi fann en hel del artiklar i vårt ämne.

Litteratur som behandlar vår teoretiska ansats fann vi med hjälp av LIBRIS samt i de databaser som nämndes ovan. Den del av teorin som handlar om evidensbaserad forskning, utgörs främst av litteratur på engelska, detta för att denna forskningsteori är relativt ny i Sverige. Den litteratur som fanns på svenska tar upp evidensbaserad forskning i förhållande till sjukvården, eftersom det var inom detta område teorin först utvecklades.

2.2 Historik

Det har funnits skolbibliotek i Sverige sedan 1870-talet, dock har det skett en omfattande utveckling under årens lopp. 1882 års folkskolestadga tar upp följande:

För vidmakthållande och utvidgning af i skolan förvärfvade insikter och i allmänhet för väckande och underhållande af lusten för god läsning bör skolrådet befrämja inrättandet och begagnandet av sockenbibliotek samt tillse, att därtill anskaffas böcker, tjänliga till läsning så väl för barnen i skolan som för äldre personer. (Richardson 1992, s. 204)

Under skolbibliotekets första decennier var det läsutveckling och läsfrämjande som stod i fokus. Vikten av att elever, speciellt yngre, fick möjlighet att läsa passande litteratur på egen hand betonades (Richardson 1992, s. 204f). Under 1940-talet talades det gott om skolbiblioteket, skolutredningen 1940 menar att "... skolbiblioteket bör bli ett centrum i skolans arbetsliv" (Gómez & Swenne 1996, s. 9). Under 1950- och 1960-talen

försvagades dock skolbibliotekets pedagogiska roll, då undervisningen blev mer läromedelsstyrd, effektiv och planerad. Detta ledde till ett minskat behov av skolbiblioteket, vilket i sin tur resulterade i att skolbiblioteket som begrepp inte ens finns nämnt i Lgr 69 (Läroplan för grundskolan 1969) (ibid., s. 9). Diskussioner kring skolans arbetsformer, en vidgad läromedelssyn samt behovet av att skapa intresse för skönlitteratur och kultur fördes under 1970-talet. Resultatet av dessa var att olika utvecklingsprojekt kring ett vidgat läromedelsbegrepp, där skolbiblioteket är en del, startades. I Lgr 80 (Läroplan för grundskolan 1980) finns återigen skolbiblioteket nämnt som begrepp, här ges även skolbiblioteket tre olika funktioner; den sociala, den kulturpolitiska samt den pedagogiska. Betydelsen av den pedagogiska funktionen betonades allt mer i slutet av 1980-talet. Vikten av ett brett och uppdaterat mediebestånd poängterades, samt att skolbiblioteket skulle vara en resurs i undervisningen istället för att enbart vara en plats dit elever går för att läsa skönlitteratur och träffa kompisar (ibid., s. 9f).

2.3 Internationella och nationella styrdokument

I det här avsnittet ämnar vi presentera utdrag ur UNESCO:s (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) skolbiblioteksmanifest, bibliotekslagen samt Lpo 94 (Läroplanen 1994). Detta eftersom vi anser det vara viktigt att få en bakgrund gällande vad dessa styrdokument säger om skolbibliotekets verksamhet, och hur det enligt dessa ska se ut.

2.3.1 UNESCO:s skolbiblioteksmanifest

FN:s organisation UNESCO skapades 1946 och arbetar för samarbete mellan länder i fråga om utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation/information (Svenska Unescorådet 2008). År 1999 utfärdade UNESCO ett skolbiblioteksmanifest, femtio år efter att folkbiblioteksmanifestet utgavs. Manifestet kom till för att försöka definiera och poängtera betydelsen av skolbibliotekets roll som en resurs i skolarbetet, för utveckling av informationskompetens samt för det livslånga lärandet (Unesco.org 2008).

I Sverige har folkbiblioteken under åren haft en positiv utvecklingskurva, skolbiblioteken har dock inte följt denna utveckling. En av faktorerna till detta kan vara att skolbiblioteket saknar den starka värdegrund som finns hos folkbiblioteken. En annan faktor kan vara att det finns en otydlighet i vad som är skolbibliotekets roll; hjälpmedel i undervisningen eller förmedling av den goda boken? UNESCO:s skolbiblioteksmanifest menar dock att skolbibliotekets mål är:

- Att stödja och främja de utbildningsmål som anges i skolans målsättning och läroplaner.
- Att främja elevernas läslust och lust att lära samt lära dem att bli biblioteksanvändare.
- Att erbjuda möjligheter att skapa och använda information som en väg till kunskap, förståelse, fantasi och glädje.
- Att ge eleverna träning att värdera och använda information, oavsett form, samt ge dem insikt och förståelse för olika kommunikationsformer.
- Att ge tillgång till såväl lokala och nationella som globala

resurser för att öka förståelsen och ge insikt om olika idéer, erfarenheter och åsikter.

- Att anordna aktiviteter som främjar kulturell och social medvetenhet och lyhörddhet.
- Att tillsammans med elever, skola och föräldrar verka för att uppnå skolans målsättning och främja insikten om att åsiktsfrihet och tillgång till information är förutsättningar för medborgaransvar och för delaktighet i ett demokratiskt samhälle.
- Att främja läsning.
- Att verka för att skolbibliotekets resurser görs tillgängliga inom och utanför skolan. Skolbiblioteket kan fullgöra dessa uppgifter genom att upprätta handlingsplaner och utveckla sina tjänster, genom urval och anskaffning av lämpliga informationskällor samt genom att erbjuda vägledning och undervisning med hjälp av utbildad personal. (Svenska Uneskorådets skriftserie 2000, s. 16f)

2.3.2 Bibliotekslagen

I bibliotekslagen fastslås det att kommunerna svarar för folk- och skolbiblioteken och ett par av paragraferna rör skolbiblioteket (Svenska Uneskorådets skriftserie 2000, s. 5f):

5 § Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.

9 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning. (1996:1596)

2.3.3 Lpo 94

Målen för skolans verksamhet fastställs i de läroplaner som gäller idag, varav Lpo 94 är läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Ansvaret för att målen sedan uppfylls ligger hos skolans ledare. Exempel på de mål som nämns i Lpo 94 med särskild relevans för skolbiblioteket är att eleven ska:

- *Utveckla ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk. (Skolverket 2006 s. 9)*
- *Lära sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden. (ibid., s. 10)*
- *Kunna använda informationsteknik som ett verktyg för kunskapsökande och lärande. (ibid., s. 10)*

- *Ha utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud.* (ibid., s. 10)

2.4 Tidigare forskning

Här nedan kommer vi presentera den tidigare forskning vi anser vara relevant för vår undersökning. Vi inleder med två studier som mer generellt diskuterar skolbiblioteket som verksamhet och de problem och hinder denna verksamhet kan stöta på. Vi fortsätter med en diskussion kring skolbibliotekets pedagogiska roll, eftersom vi vill poängtera vikten av skolbiblioteket som en resurs i skolans arbete. Avsnittet efter det tar upp skolbibliotekets integration i skolans verksamhet. Detta anser vi vara viktigt som grund till vår diskussion om alla delar av skolans verksamhet strävar mot samma lärandemål samt om de arbetar utifrån samma pedagogiska förhållningssätt. Vi avslutar detta kapitel med att presentera forskning gällande skolbibliotekets betydelse för elevers lärande.

2.4.1 Skolbibliotekets hinder och utveckling

I *Skolbiblioteken i Sverige: Kartläggning, analys och probleminventering*, en rapport från Statens Kulturråd, beskrivs en studie som genomfördes 1997 då skolor i nio kommuner fick svara på en enkät om skolbibliotekets roll och funktion. Resultaten från enkäterna visade att kvalitén på skolbiblioteken i Sverige generellt sätt är låg, skolbiblioteken håller inte jämna steg med skolans utveckling och inte heller med folk- och högskolebiblioteks. Saknaden av resurser, främst i form av olika typer av medier, teknik och personal, försvårar verksamheten samt att skolbiblioteken inte utnyttjas som en integrerad del av undervisningen (1999, s. 17ff).

Anna Markusson skriver i sin uppsats *Skolans hjärna eller verksamhet på undantag? En studie av skolbibliotekets status sett i ett organisatoriskt perspektiv* (2004) att hon vill visa på och undersöka de organisatoriska och politiska villkor som hon menar möjligen kan ge en klarare bild av varför det går trögt för skolbiblioteksverksamheten i grundskolan (s. 4). I sin undersökning har hon analyserat styrdokument såsom exempelvis skollagen samt tre kvalitativa arbeten som alla enligt Markusson berör skolbibliotek utifrån Gunnar Bergs teoretiska analysmodell om skolan som organisation (ibid., s. 4f). De slutsatser Markusson kommer fram till är att de nationella styrdokumenterna lämnar utrymme för tolkningar och att det är upp till varje enskild skola att göra sina egna tolkningar när det gäller utformningen av skolbiblioteket (ibid., s. 42). Hon menar vidare att den enskilda skolans tradition och kultur bestämmer hur biblioteksverksamheten bedrivs och att kommunens ekonomi, personalförhållanden samt enskilda personers engagemang är faktorer som påverkar. Markusson efterlyser ett centralt agerande för att öka skolbibliotekets utvecklingsmöjligheter, hon påpekar att det är svårt för de enskilda kommunerna att skapa förändringar (ibid., s. 46).

2.4.2 Skolbibliotekets pedagogiska roll

Louise Limberg, professor i Biblioteks- och informationsvetenskap i Borås, diskuterar skolbibliotekets pedagogiska roll i en forskningsöversikt utgiven av Skolverket (2003). En av Limbergs slutsatser är att det krävs djupare analyser av vad elever lär via skolbibliotek för att få veta vad skolbiblioteket eventuellt bidrar med. Det krävs även att fler undersökningar utförs, där elevernas perspektiv står i centrum, detta för att få en djupare förståelse för skolbiblioteket och dess roll i elevers lärandeutveckling (s. 89).

Under sin forskning har Limberg stött på olika problemformuleringar när det gäller skolbibliotekets pedagogiska roll. Hon menar att det finns en del grundantaganden som dessa problemformuleringar vilar på, nämligen:

- Skolbiblioteket skall fylla en pedagogisk funktion som innebär att de skall höja kvaliteten på elevers lärande i skolan.
- För att bidra till elevers lärande måste biblioteket verka genom undervisningen, dvs. via lärare och skoluppgifter som elever arbetar med. Det är framför allt när biblioteket används som redskap för lärande i olika ämnen och helst under alla skolår, som det fullt ut kan fylla sin pedagogiska funktion.
- Integration mellan bibliotek och undervisning kan och bör se olika ut i olika skolämnen och på olika stadier under utbildningen.
- Integration i undervisningen kräver att lärare och bibliotekarier samarbetar nära och systematiskt i planering, genomförande, bedömning och utvärdering av elevers arbeten. (s. 17f)

De undersökningar som genomförs gällande skolbibliotek och lärande, tar enbart upp de problem som finns och gör ett försök att lösa dem, utan att se på de problem som finns utifrån dessa grundantaganden (ibid., s. 18).

Det är viktigt att i pedagogiska studier även uppmärksamma skolbibliotekets roll i undervisningen, exempelvis då eleverna arbetar självständigt och undersökande. Synen på kunskap som något ”sant” eller ”falskt” samt synen på undervisning som innebär att sann kunskap kan förmedlas från en person till en annan, menar Limberg är negativ för elevernas utveckling. För att elever ska kunna ges en möjlighet till utveckling krävs ett fungerande samarbete mellan lärare och bibliotekarier, där deras olika erfarenheter och kunskaper tas till vara (ibid., s.89).

Limberg menar även att det är viktigt för skolorna med övergripande mål gällande skolbibliotek, både på nationell nivå och på skolnivå (2003, s. 84). Detta för att skolan och skolbiblioteket ska få en klar bild av skolbibliotekets funktion, ansvar och uppgifter i skolan samt dess koppling till skolans verksamhet i stort (ibid., s. 47). Limberg menar slutligen att skolbiblioteket har möjlighet att fungera som en förening mellan skolans mer styrda och kontrollerade verksamhet och bibliotekets fria och självständiga verksamhet. I och med denna förening finns en möjlighet till vidare utveckling av undervisning och lärande i skolan (ibid., s. 91).

I boken *Skolbiblioteksmodeller – Utvärdering av ett utvecklingsprojekt i Örebro län* (1997) beskriver Louise Limberg ett projekt vars syfte var att skapa modellbibliotek i Örebro län. Dessa bibliotek skulle fungera som ett verktyg för eleverna i samband med undervisning och lärande. Sju stycken skolor deltog i undersökning, varav sex stycken är representerade i denna skrift. Projektets fokus var utvärderingen, att jämföra de olika skolorna för att försöka ta reda på vad det är som påverkar biblioteksutvecklingen, då den skiljer sig åt på de olika skolorna (s. 8ff).

Efter projektets slut visade det sig att både lärare och skolbibliotekarier anser att samarbetet dem emellan, och mellan bibliotek och undervisning, är bland det viktigaste för att få till stånd en positiv utveckling av bibliotekets integration i undervisningen. Däremot kan samarbetet ske på olika nivåer; undervisningsplanering mellan lärare och

bibliotekarier, att skolbibliotekarien deltar i mer formella situationer såsom möten med lärares arbetslag samt handledning av informationssökande elever (1997, s. 47ff). Ett annat resultat som framkommit är hur förändringar i det pedagogiska arbetet, när det kommer till elevers självständiga arbete och informationssökning, ser ut. De förändringar som skett är att de uppgifter lärarna ger eleverna har fått en mer fast struktur, mer vikt har lagts på handledningstillfällena, lärare och skolbibliotekarier har blivit mer uppmärksamma på hur elever använder, tolkar och värderar information, lärarna har blivit mer medvetna om att det hela tiden sker en ökning av det självständiga arbetet som arbetsform samt att skolbibliotekets undervisning i informationssökning har utvecklats från schemalagda undervisningspass till ämnesbaserade handledningstillfällen (ibid., s. 50ff).

Louise Limberg har även, tillsammans med Mikael Alexandersson, professor på Göteborgs Universitet, skrivit *Textflytt och sök slump – Informationssökning via skolbibliotek* (2004). Denna rapport diskuterar projektet *Lärande via skolbibliotek* (LÄSK), vilket behandlar frågan; Vad barn och ungdomar lär via elevcentrerad undervisning när de använder skolans bibliotek som en resurs (s. 7). Forskningsprojektet LÄSK genomfördes mellan 2001 och 2003 och är en del av *Helvetesgapet*, ett utvecklingsprojekt som startades av Myndigheten för skolutveckling. *Helvetesgapet* fokuserade främst på de vuxna, rektorer, bibliotekarier och lärare, och ansåg att skolbiblioteket var en viktig resurs i skolans utveckling. Däremot är det eleverna som står i fokus i projektet LÄSK. Det diskuteras kring vad och hur elever lär med skolbiblioteket som hjälpmedel, samt med hjälp av de verktyg som erbjuds (ibid., s. 9). Projektet genomfördes på sju skolor på olika nivåer med hjälp av enkäter, deltagande observationer samt elevers färdiga produkter (ibid., s. 35ff).

Limberg och Alexandersson har i analysen av sitt material utgått från en konstruktivistisk syn på hur elever lär, då de utgår från att elever konstruerar sin kunskap genom egna erfarenheter och genom sitt samspel med andra. De utgår även från att elever är aktiva i sitt sökande efter kunskap. Ett undersökande arbetssätt tros vara det ultimata, till skillnad från en mer förmedlingsstyrd undervisning, detta enligt de läroplaner som är gällande. Utifrån författarnas analys har de kommit fram till slutsatsen att även om det finns möjlighet till diskussioner och samtal i skolbiblioteket, äger detta sällan rum. Skolbibliotekarien arbetar istället med individuell rådgivning gentemot eleverna, och detta påverkar även eleverna så att även de arbetar mer individuellt. Ett annat problem som författarna fann är att, medan lärare ofta är medvetna om de mål som skolan ställt upp och försöker planera sin undervisning med syfte att eleverna ska nå upp till dessa mål, diskuteras inte skolbibliotekets del i verksamheten med hänsyn till detta. Det finns ofta en föreställning om vad som ska göras när det gäller skolbibliotekets användningsområden och skolbibliotekariens uppdrag, men detta sätts inte i relation till skolans mål (2004, s. 112ff). Skolbibliotekets möjligheter till att bidra till elevers utveckling och en höjd kvalitet på deras lärande ligger i att inte se skolbiblioteket som en lagerlokal för böcker, utan istället som en plats för diskussion och produktivt handlande, både på individuell och på kollektiv nivå (ibid., s. 120).

2.4.3 Skolbibliotekets integration i skolans verksamhet

Christina Larm diskuterar i sin magisteruppsats *Funktioner och roller i skolbiblioteket – En studie av två F-6-skolor i Växjö* (2006) hur rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger ser på skolbibliotekets funktion i läroprocessen. Hon menar att tidigare

forskning har visat vikten av att rektorer, skolbibliotekarier och pedagoger diskuterar hur samarbetet dem emellan ser ut och hur det fungerar, och hon kom även fram till liknande resultat i sin undersökning. Larm har genomfört kvalitativa intervjuer på två skolor i Växjö, då hon intervjuade rektorer på vardera skolan, samt skolbibliotekarier och fyra pedagoger från varje skola. Hon genomförde även en intervju med chefen för Skolbiblioteksforum, Monica Holm (s. 50f).

Som teori diskuterar Larm kring de tre pedagogiska teorierna; traditionellt perspektiv, individuell konstruktivism samt social konstruktivism (2006, s. 11). Hennes resultat visar att respondenterna på de två skolorna i stort har sett en liknande syn på lärande, då de flesta är anhängare till den individuella konstruktivismen, medan några även visar riktningar till den sociala konstruktivismen. Larm menar att det är väldigt viktigt att personalen på skolan medvetandegör sin syn på lärande så att alla kan arbeta tillsammans för att ha gemensam riktning i målet att verka för elevernas ökande lärande. Uppsatsen poängterar också att ett gott samarbete på skolan krävs för att skolbiblioteket ska kunna bidra till elevernas lärprocess. Alla verksamheter får ett bättre resultat om samtliga aktörer arbetar mot gemensamma mål, så även skolans verksamhet. Om rektorn, skolbibliotekarien och pedagogerna samarbetar mot gemensamma mål leder detta i större utsträckning till att eleverna får ut det mesta av skolan och dess bibliotek (ibid., s. 43ff).

För att på bästa sätt förankra skolbibliotekets verksamhet i skolan, menar Larm att det är väldigt viktigt att man tar tillvara på varandras kompetenser, istället för att konkurrera. Både skolbiblioteket och skolan har som mål att öka elevernas lärande och ett samarbete är därför av högsta vikt. Att alla är medvetna om att det är samma mål man strävar mot är en grundtanke i detta (2006, s. 45f).

Birgitte Kühne, filosofie doktor, behandlar i sin doktorsavhandling *Biblioteket – skolans hjärna? Skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan* (1993) fyra stycken olika faktorer som påverkar hur väl skolbiblioteket integreras i skolans verksamhet. De olika faktorerna är de *fysiska*, vilka innefattar bibliotekets läge, dess storlek, öppethållande, personalbemanning, utrustning och ekonomi, de *psykologiska*, som innefattar skoledningens inställning, lärarens intresse för biblioteket, bibliotekariens kunskaper i olika ämnen, arbetsklimatet på skolan, personkemin mellan alla inblandade samt sinnesstämningen hos respektive personer för tillfället. En tredje faktor är *utbildning*, vilken innebär lärarnas och bibliotekariernas utbildning samt *mål med verksamheten*, som handlar om att det är viktigt att det finns mål formulerade för skolbibliotekets verksamhet i skolans olika styrdokument. Att det finns mål med verksamheten är ett grundläggande krav. Många kommuner formulerar egna mål för vad skolbiblioteken ska användas till med det är inte vanligt att de ingår i den kommunala skolplanen, istället finns de i lokala handlingsplaner eller överenskommelser vilket leder till att de lätt glöms bort. En slutsats är alltså att ett samarbete mellan skolan och skolbiblioteket försvåras av att de mål som finns för verksamheten inte sammanlänkas i ett och samma dokument (s. 227-235).

2.4.4 Skolbiblioteks betydelse för elevers lärande

Gómez och Swenne ställer i *Aktivt lärande med skolbibliotek* (1996) frågan ”Blir undervisningen bättre med skolbibliotek?”. För att försöka besvara denna fråga vänder hon sig till tidigare forskning i ämnet. Hon menar att mycket lite forskning har bedrivits

gällande skolbibliotekets betydelse i undervisning, i Sverige men även i till exempel Danmark som jämfört med Sverige har väl utvecklade skolbibliotek. Inte heller i Storbritannien ligger fokus på detta område, då de istället lägger tyngden på att forska kring hur barn bäst lär sig använda biblioteket samt effekterna av datorisering. Däremot i USA går det se början på ett svar på denna fråga. Gómez och Swenne beskriver ett försök som gjorts för att sammanfatta alla de avhandlingar som gjorts i USA angående skolbibliotekets effektivitet (Haycock, se Gómez & Swenne 1996, s. 37). Med hjälp av dessa avhandlingar kom han fram till att elever som går på skolor med ett välutrustat och välfungerande skolbibliotek klarar sig bättre på prov gällande läsförståelse och förmåga att uttrycka sig. De klarar sig även bättre på prov gällande informationskompetens; att söka, använda, analysera och sammanfatta information.

Som ett exempel på undersökningar som gjorts angående denna fråga tar Gómez och Swenne upp Colorado-studien. Syftet var att ta reda på vilka förhållanden i en skola som påverkar elevernas prestationer. 221 skolor i delstaten Colorado i USA valdes ut för att delta i undersökningen. Detta då dessa skolor hade ett skolbibliotek samt använde sig av samma standardiserade prov. De data som samlades in rörde de olika skolorna och kunde även kopplas till elevernas prestationer. Av dessa data bildades tre huvudgrupper; skolfaktorn, den sociala riskfaktorn och biblioteksfaktorn. Biblioteksfaktorn var den huvudgrupp som visade tydligast samband med elevernas provresultat. Sambandet var än större om skolbiblioteket hade utbildad personal och ett väl sorterat bokbestånd av hög kvalitet. Det visade sig även vara viktigt med ett gott samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare (1996, s. 36ff).

Gómez och Swenne menar dock att även om det går att se positiva tendenser från undersökningar som genomförts är det ändå svårt att se generella samband mellan skolbibliotek och elevers prestationer. Det är svårt att isolera skolbibliotekets påverkan från andra faktorer, såsom undervisningsmetod. Hon avslutar dock sin diskussion med att poängtera att en god undervisningsmetod är i behov av ett välfungerande bibliotek (1996, s. 38).

David Streatfield är ledare för organisationen IMA (Information Management Associates), vilken specialiserar sig främst på bibliotek och informationsservice, fokus ligger på att utvärdera hur bibliotek av olika slag och dess service påverkar dess användare. Tillsammans med Sharon Markless, vars huvudområden är informationskompetens och bibliotek och informationsservice påverkan på lärande, har han skrivit boken *Invisible learning? The contribution of school libraries to teaching and learning* (1994). Författarna poängterar att den brittiska forskningen kring detta ämne alltid har varit av en mer kvalitativ inriktning än den amerikanska, där forskningen främst bedrivits med hjälp av kvantitativa metoder såsom enkäter (s. 8).

Angående deras undersökning ligger fokus på att försöka se hur skolbiblioteket bidrar till elevers lärande. Författarna menar att en förutsättning för att kunna undersöka skolbibliotekets bidrag till elevers lärande är att först och främst se på skolans verksamhet och de mål de har satt upp. Detta för att kunna avgöra om skolbiblioteket strävar mot samma mål. Som forskare är det även viktigt att ta hänsyn till vilken syn på kunskap som existerar bland lärare på den aktuella skolan, och även vilken undervisningsmetod lärarna praktiserar. Streatfield's och Markless' undersökning visar att det är svårt att fastställa exakt vad skolbiblioteket bidrar med när det kommer till elevers lärande, då det handlar om ett "osynligt lärande" (1994, s. 134f). Dock visar

undersökningens intervjuer att både lärare och elever upplever att skolbiblioteket gör en stor skillnad (ibid., s. 182).

Som vi nämnde i bakgrunden har Blackett & Klinger genomfört en undersökning i Kanada, där de utreder hur skolbiblioteket påverkar elevers studieresultat (2006). Resultaten de kom fram till visade att grundskoleelever som gick på en skola som sakade en utbildad skolbibliotekarie fick sämre resultat på lästester, medan de elever som hade tillgång till en utbildad skolbibliotekarie uppnådde högre resultat (s. 56ff). Även Smalley (2004) har undersökt förhållandet mellan elevers studieresultat och tillgång till skolbibliotek. Han kom fram till att en stor del av de elever som har tillgång till skolbibliotek och skolbibliotekarie får högsta betyg på sitt slutprov, medan de elever som inte har tillgång till vare sig skolbibliotek eller skolbibliotekarie gör sämre ifrån sig. Smalleys undersökning visar också att elever med hjälp av skolbibliotek och skolbibliotekarie har lättare att skapa sig en förståelse för informationssökning (s. 193ff).

Todd J. Ross, professor vid School of Communication, Information & Library Studies i New Jersey har tillsammans med Carol C. Kuhlthau, även hon professor i New Jersey, skrivit artikeln *Student Learning Through Ohio School Libraries* (2005). De poängterar först och främst problematiken kring antagandet att bibliotek bidrar till människors kunskapsutveckling, detta utan att det finns bevis på att detta bidragande faktiskt existerar. Författarna ville med denna undersökning försöka finna bevis på att skolbiblioteket är en del av elevernas lärande, och den frågeställning de har använt sig av är; på vilket sätt bidrar skolbiblioteket till elevers lärande, både i skolan och på fritiden? För att samla in fakta gällande denna frågeställning skickades en enkät ut till drygt 13000 elever i klass 3 till 12. Enkäten var utformad med olika påståenden, som eleverna skulle reflektera över. Påståendena behandlade hur hjälpsamt eleverna ansåg skolbiblioteket vara i olika situationer, och eleverna skulle med hjälp av symboler betygsätta hjälpsamheten. Resultatet av denna enkät visade att 99,44 procent av eleverna menade att skolbiblioteket på något sätt bidragit med deras lärande (s. 66ff). Undersökningen visade även att det centrala i elevens lärande är det aktiva arbetssättet, då eleverna får erfarenhet av forskningsprocessen; informationssökning, källkritik och så vidare. I detta sammanhang spelar skolbiblioteket en viktig roll (ibid., s. 86).

Utöver denna undersökning som utgick från elevernas perspektiv, skickades även enkäter ut till personal på olika skolor. Påståendena i denna enkät var desamma som på den för eleverna, det handlade alltså om personalens åsikter om hur skolbiblioteket bidrar till elevernas lärande. Även i denna undersökning menade majoriteten att skolbiblioteket bidrog till elevernas lärande på något sätt, 99,77 procent ansåg att så var fallet (2005, s. 89ff). Det starkaste bidraget från skolbiblioteket enligt personalen, är hjälpen eleverna får med datoranvändning, informationssökning, samt att använda informationen till att färdigställa skolarbete. Personalen menar dock att det inte räcker med att det finns ett bibliotek på skolan, det krävs ett engagemang och ett samarbete för att skolbiblioteket och dess resurser ska spela en roll när det kommer till elevernas lärande (ibid., s. 108f).

3. Teori

I detta kapitel kommer en beskrivning av de tre pedagogiska förhållningssätten; förmedlingspedagogik, individuell konstruktivism samt social konstruktivism, som alla är lärandeteorier, tas upp. Valet föll på just dessa tre, eftersom dessa finns representerade i den svenska skolan på ett eller annat sätt. Vi har i vår presentation av de olika pedagogiska förhållningssätten bland annat beskrivit deras syn på kunskap, lärarens roll samt undervisningssituationen. Detta eftersom dessa aspekter har en essentiell betydelse för undersökningen med tanke på vårt syfte, som är att se om och hur skolbiblioteket på Linnéskolan i Älmhult arbetar mot de lärandemål som nämns i kommunens skolplan, ämnesplanen i SO för årskurs 9 samt kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten. Utifrån detta ämnar vi ta reda på om skolbiblioteket bidrar till att eleverna når upp till lärandemålen. Vi inleder med en beskrivning av det förmedlingspedagogiska förhållningssättet, för att sedan gå över till att beskriva konstruktivism och de två delarna individuell konstruktivism och social konstruktivism. Vi avslutar med en diskussion kring varför detta är väsentligt för vår uppsats.

3.1 Förmedlingspedagogik

Henry Egidius (2002) förklarar i *Pedagogik för 2000-talet* att katederns mönster slog igenom allt mer under industrialiseringen. Katederns mönster är styrt utifrån lärarens regler; läraren är avsändaren medan eleven är kunskapsmottagaren. Elevens uppgift är endast att klara proven och han eller hon får inget utrymme för eget kunskapssökande (s. 168). Katederns mönster har samma grunder som förmedlingspedagogiken, som Schyl-Bjurman och Strömberg-Lind beskriver i *Dialogpedagogik* (1976). I förmedlingspedagogiken finns det en tydligt över/underordnat relation mellan eleven och läraren och liksom Egidius beskrivning ses eleven som en passiv mottagare, medan läraren ses som den aktivt styrande. Läraren är aktiv för att skapa motivation och han eller hon förutsätter inte att eleven har någon egen motivation (s. 46). Undervisningen regleras med hjälp av uppställda mål, som går ut på att eleven ska tillgodogöra sig ett bestämt kunskapsinnehåll och även vissa synsätt. Utifrån målen styr läraren eleven mot önskvärda beteenden och beteendeförändringar, det är inte elevens personlighet, utan dess beteende, som står i fokus. Det är undervisning och uppfostran som står i centrum. Pedagogiken går ut på att lära ut det som är "rätt" och eleven har inget utrymme för eget tänkande eller för att lära känna sig själv och utvecklas till en självständig individ. Detta innebär att läraren ser eleven som ett objekt och att det är det som läraren har lärt sig som är det rätta, och följaktligen det som eleven bör lära sig (1976, s.20f). Det finns dock en stor risk att inläringen blir ytlig. Läraren visar tydligt vad det är han eller hon vill ha ut av eleverna och eleverna lär sig att ge läraren det han eller hon vill ha. Detta handlar egentligen om att eleven manipulerar läraren, då eleven enbart lär sig det läraren vill att de ska lära sig. Så länge eleven kan bevisa att den har nått kunskap om det läraren förväntar sig räcker det, och eleven behöver inte utveckla sina tankar ytterligare. Det som saknas inom förmedlingspedagogiken är ett kritiskt förhållningssätt till sin omvärld och till sig själv, ett aktivt samspel och dialog (ibid., s. 46).

Även positivismen delar tankar med förmedlingspedagogiken. August Comte var dess upphovsman, och denna teori menar att det finns en fast och säker kunskap som är möjlig att undervisa om och tillämpa. Det handlar om att förklara kontexter, dock är det inte lika viktigt att förstå dem. När det gäller vetenskap är det endast det objektiva och neutrala som en individ kan skaffa kunskap om, och vetenskapen ska vara positiv för

människan, den ska utveckla samhället till det bättre. Forskningen som bedrivs på detta sätt presenteras oftast med hjälp av statistik och tabeller, då det anses vara mer exakt och vetenskapligt (Maltén 1997, s. 17).

3.2 Konstruktivism

Det konstruktivistiska förhållningssättet är en del av den kognitiva inlärningsteorin, vilken inriktar sig på hur människor erfar kunskap om verkligheten. Ordet kognitiv handlar om en individs mentala utveckling, dess tanke- och kunskapsliv. Tänkanget är en central del av människan vardag, då det är med hjälp av tänkanget det blir möjligt att strukturera alla de intryck som omvärlden sänder. Perception, uppmärksamhet, minne, tänkande, problemlösning och begreppsbildning studeras alla inom ramen för kognitiv psykologi (Maltén 1997, s. 121). Kognitivismen växte fram som ett alternativ till behaviorismen, då den förstnämnda fokuserar på det inre, medan behaviorismen menar att människans beteende helt styrs av yttre stimuli och belöningar. Kognitivismen kom med ett nytt sätt att forska och ställa frågor som inte var tänkbara med den behavioristiska inställningen. Kognitivismen använde andra metoder och kom fram till slutsatser om människans tänkande som var omöjligt för behaviorismen att komma fram till, med dess syn på människan (Egidius 2002, s. 89ff).

Som vi nämnde ovan är konstruktivismen den del av kognitivismen som har fått den största betydelsen, när det kommer till synen på lärande. Denna inriktning poängterar eleven som aktiv, han eller hon tar inte passivt emot information, utan konstruerar själv aktivt sin förståelse av omvärlden (Säljö 2000, s. 56). Engström (1998) definierar konstruktivism genom "... metaforen konstruktion, det vill säga snickeri, arkitektur eller konstruktionsarbete." Han menar att det handlar om att skapa strukturer av delar som redan finns (s. 22). I boken *Matematik och reflektion* diskuterar han hur en konstruktivistisk undervisning ser ut. Han menar att en sådan undervisning utgår från en uppfattning att eleven använder sina förkunskaper för att utifrån dem utveckla personlig kunskap, att det är viktigt att stimulera eleven till att reflektera över de aktiviteter han eller hon utför och att utifrån problemlösande aktiviteter konstruera sin egen kunskap. Han fortsätter med att poängtera att det är viktigt att under lektionstillfället ge möjlighet till gruppdiskussioner, så att eleven lär sig att utveckla sitt tankesätt med hjälp av andra och att argumentera för sina åsikter. Att undervisningen är förankrad i verkligheten är också viktigt för eleven, läraren ska inte använda sig av påhittade situationer. Slutligen menar Engström att det är viktigt att betona kreativa aktiviteter så att eleven ges möjlighet att utveckla sina förutsättningar, istället för att det alltid ska finnas ett "rätt" svar (1998, s. 11f).

3.2.1 Individuell konstruktivism

Att ha en individuell konstruktivistisk syn på lärande innebär framförallt att kunskap konstrueras inom individen, alla sinnesintryck behandlas utifrån individens erfarenheter, förförståelse och förutsättningar (Ernest, se Engström 1998, s. 24). Den schweiziske biologen och psykologen Jean Piaget var en av de stora forskarna i 1900-talets pedagogik och hans teori om att alla individer konstruerar verkligheten så som den uppfattar den, istället för att enbart observera och registrera, väckte stor uppståndelse under denna tid då positivismen och behaviorismen (som vi nämnde ovan) var de ledande teorierna (s. 94). Piagets grundsyn är biologisk, vilket innebär att alla individer har en lärandeförmåga som har utvecklats sedan människosläktets begynnelse (Illeris

2001, s. 26). Detta innebär att alla människor föds med vissa handlingsmönster eller reflexer, så som att skydda sig mot smärta, svälja och skrika. Utifrån dessa handlingsmönster skapas sedan nya mönster under barnets uppväxttid (Egidius 2002, s. 98).

Piaget talar även om barnets olika utvecklingsnivåer. Han menar att barnet har fyra stadier i sin kognitiva utveckling, dessa är; det sensoriska-motoriska, det för-operationella, det konkret operationella samt det formella operationella. Under det första stadiet, då barnet är cirka 0-2 år, blir barnet medvetet om sina rörelser och börja känna igen speciella föremål. Barnet börjar även förstå att saker och människor existerar även om det inte finns just i det rum där barnet befinner sig. I det andra stadiet (2-6 år) blir barnet egocentriskt, allting finns utifrån barnets perspektiv. Det är nu barnet skapar symboler för verkligheten, detta yttrar sig till exempel i låtsaslekar. Det tredje stadiet (6-11) utmärks av att barnet lär sig tänka abstrakt och börja komma ur sin egocentrism. Barnet lär sig att se saker ur ett annat perspektiv. Under det sista stadiet (11-15 år) blir barnet oberoende av den konkreta verkligheten och lär sig tänka hypotetiskt, det abstrakta tänkandet är nu fullt utvecklat (Maltén 1997, s. 122f).

En annan grundtanke i Piagets teori är begreppen assimilation och ackommodation. Dessa begrepp handlar om jämvikt, som är ett nyckelbegrepp i Piagets teori. En individ tar hela tiden till sig ny information och ett lärande sker då den nya informationen sätts i förhållande till befintliga erfarenheter, denna process kallas assimilation. Piaget nämner fyra stycken olika sorters assimilation:

- Upprepande av en och samma rörelse så att den fungerar allt smidigare och allt mer automatiskt.
- Igenkännande, varigenom det som uppfattas upplevs som något redan bekant.
- Utforskande av något som man redan delvis känner igen eller undrar om det kan vara det som man tror att det är, varigenom befintliga tankescheman blir mer komplicerade.
- Samordning av rörelse- och tankescheman som tidigare fungerat utan samordning med varandra. (Egidius 2002, s. 100)

Ett problem uppstår då ny information inte passar in med redan förekommande upplevelser, jämvikten störs. Individerna känner då behov av ackommodation, att finna andra sätt att tyda nya intryck på (Egidius 2002, s.100). Genom denna ständiga jämviktsprocess mellan assimilation och ackommodation utvecklas barnet och erfar nya kunskaper (Maltén 1997, s. 124). Detta växelspel visar även att det i skolan är viktigt att lägga lika stor vikt vid de kunskaper eleven redan har, som vid vad eleven ska lära sig. Då alla elever har olika förförståelser lär de sig ofta olika saker även om de får samma undervisning (Illeris 2001, s. 29).

Piaget menar att det inte är någon idé att försöka lära elever sådant de inte är redo för, då elevers tankeverksamhet skiljer sig från de vuxnas. Det finns elever som lär sig första enbart genom att reflektera, medan andra måste höra och se. Det finns även de som är tvungna att arbeta aktivt med problemlösning för att uppnå förståelse. Det är viktigt att anpassa skolan till eleven, istället för tvärtom. Eleven erövrar kunskap genom aktivt arbete, utifrån sin mognadsnivå. (Maltén 1997, s. 124f). För att eleven ska ges möjlighet att uppnå kunskap måste läraren, enligt Piaget:

- Kommuniera på barnets mognadsnivå.
- Visa barnet uppskattning och tilltro.
- Stimulera barnets aktivitet och kreativitet. (Maltén 1997, s. 125)

Sammanfattningsvis menar Piaget att skolans uppgift är att skapa individer som utvecklar ny kunskap till skillnad från att lära sig "rätt" fakta. Lärandet är en aktiv process och eleven utvecklar kunskap genom praktiska uppgifter, då eleven är naturligt nyfiken. Lärarens uppgift är att ta hänsyn till elevens nyfikenhet och låta den arbeta problemlösande. Genom detta arbetssätt gynnas elevens utveckling och förmåga att ta eget ansvar (Stensmo 1994, s. 133f).

3.2.2 Social konstruktivism

Skillnaden mellan individuell och social konstruktivism är att den senare menar att individen är starkt sammanbunden med miljön runt omkring den, den ena kan inte fungera utan den andra. Människor utvecklas som personer med hjälp av interaktion med andra, och det är språket och det sociala livet som står i centrum. Verkligheten är egentligen en socialt konstruerad värld och det är människors gemensamma kunskaper om världen som styr hur den uppfattas, därför kan det inte finnas en "sann" bild av verkligheten då den är beroende av de sociala strukturer människor skapar (Engström 1998, s. 27f). Den ryske språkpsykologen Lev Vygotskij levde samtidigt som Piaget, men till skillnad från Piagets individuella konstruktivism var Vygotskijs mer inriktad på den sociala konstruktivismen, då hans uppfattning är att människor utvecklas i ett dialektiskt samspel med miljön. Vygotskijs idéer grundar sig på Hegels tankar om att människor endast kan utvecklas till människor i samspel med andra och i en social kontext. Han höll även med Émile Durkheim, som menade att alla människors tankar har en social förankring. Piagets tankar om barns mentala utveckling var även intressanta för Vygotskij, och utifrån dessa olika grundtankar skapade han sin egen teori (Egidius 2002, s. 78f).

Liksom Piaget anser Vygotskij att barnet går igenom olika stadier under sin utveckling, men till skillnad från Piaget menar Vygotskij att dessa stadier inte i första hand är biologiskt betingade, det är istället samspelet mellan individen och samhället som är avgörande för barnets utveckling, "Världen kommer inte till oss direkt utan via människor." (Maltén 1997, s. 129) Under barnets utveckling går han eller hon igenom olika stabila eller sensitiva faser. Under dessa faser är barnet öppet för undervisning och utveckling, de befinner sig i en tillväxtzon. Dessa faser kan vara under en längre tid, men kan avbrytas av perioder som är mer eller mindre oroliga eller kritiska. Dessa perioder inträffar efter födseln, vid 1 års ålder, 3 års ålder, 7 års ålder och 13 års ålder. Under dessa perioder har barnet mycket svårt för att lära sig nya saker, det finns till och med en risk att utvecklingen går tillbaka ett steg. Efter en sådan kritisk period övergår utvecklingen till ännu en tillväxtzon (ibid., s. 129).

Språket är något centralt i Vygotskijs teori, då han menar att det är språket som knyter samman olika människors kulturer. Språket är ett verktyg med vilket individen interagerar med andra människor (Stensmo 1994, s. 153). Språkutvecklingen hos en människa inleds med det egocentriska språket som sedan utvecklas under barnets uppväxt till det gemensamma språket. Piaget menar att det egocentriska språket hos ett barn speglar dess egocentriska tänkande, att det inte kan se på något utifrån andra människors perspektiv men att detta går över av sig själv och att barnet börjar använda ett mer gemensamt språk. Vygotskij motsäger sig dock detta förhållningssätt, och menar

istället att det egocentriska språket är en del av den process under vilken barnet utvecklar sin mentala tankeverksamhet, kreativitet och förmåga att beseгра olika form av motstånd. Under skolåldern börjar barnet lära sig att använda det allmänna språket, men vilket det kan kommunicera med sin omvärld (Egidius 2002, s. 81f). Vygotskij menar att tankeutveckling och språkutveckling är beroende av varandra, båda sker samtidigt och påverkar varandra. Han poängterar även vikten av språkträning under förskolestadiet, då han menar att barnet under denna tid har lättare att ta till sig ny information gällande språket. Barnets kommunikation med andra, både andra barn och vuxna, är väldigt viktig för språkutvecklingen och det är med hjälp av denna socialisationsprocess barnet skaffar sig nya insikter (Maltén 1997, s. 132).

Enligt Vygotskij ska skolan vara en plats för elevernas utveckling och därför ska den erbjuda goda förutsättningar för en sådan utveckling. Läraren ska vara en handledare och inspirera eleverna under sin skoltid. Det är viktigt att läraren kommer underfund med på vilken nivå eleverna befinner sig för att kunna ge dem utvecklande uppgifter och visst stöd så att eleverna kan fortsätta in i nästa utvecklingsfas (Egidius 2002, s. 84). Vygotskij menar även att svårigheten på de uppgifter läraren ger eleverna ska ligga en bit över den nivå där eleverna befinner sig, detta för att ge större möjlighet till utveckling (Maltén 1997, s. 130). Begreppet *den proximala utvecklingszonen* är något som Vygotskij använder sig av. Detta innebär att eleverna har en gräns för vad de själva kan klara av utan stöd från till exempel en lärare, men att de samtidigt besitter förmågan att klara av saker utöver sin gräns om de bara får hjälp och stöd från någon annan. Avståndet mellan dessa två gränser kallas den proximala utvecklingszonen, och handlar alltså om vad eleverna kan klara av, med eller utan stöd (Stensmo 1994, s. 153f). Socialkonstruktivisterna tar inte helt avstånd från att lärande sker inom individen, de ser dock detta förhållande som ointressant då läroprocessen alltid är beroende av det sociala samspelet (Illeris 2001, s. 114). Engström menar att den medvetenhet som finns gällande kunskapens sociala konstruktion bör leda till att läraren uppmuntrar diskussioner och samarbete i klassrummet (1998, s. 31). ”Verksamheten i klassrummet är social så tillvida att eleverna lär av varandra.” (Stensmo 1994, s. 165)

3.3 Diskussion kring de pedagogiska förhållningssätten

Vi har här ovan presenterat de tre pedagogiska förhållningssätten; förmedlingspedagogik, individuell konstruktivism samt social konstruktivism. Utifrån denna beskrivning ämnar vi finna mönster i de lärandemål som finns nämnda i kommunens skolplan, ämnesplanen för SO i årskurs 9 och kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten, så att vi sedan kan definiera vilket eller vilka pedagogiska förhållningssätt som genomsyrar lärandemålen i de olika styrdokumenterna. Vi vill ta reda på om de olika delarna av verksamheten avser arbeta utifrån samma pedagogiska förhållningssätt och även hur det ser ut i verkligheten gällande pedagogiska förhållningssätt med fokus på skolbiblioteket. Vi anser att det första steget i att se om skolbiblioteket arbetar aktivt för att elevernas ska nå upp till skolans mål, är att definiera vilket pedagogiskt förhållningssätt skolbibliotekarien arbetar utifrån och se om det stämmer överrens med hur den övriga verksamheten ämnar arbeta. Vi menar att samtliga delar av verksamheten måste arbeta mot samma mål och utifrån samma pedagogiska förhållningssätt för att en specifik del av verksamheten, i vårt fall skolbiblioteket, ska kunna arbeta aktivt för att eleverna ska kunna nå upp till de lärandemål som finns ställda.

4. Metod och arbetsätt

Vi har valt att använda oss av kvalitativa metoder, vilket innefattar forskarens uppfattning eller tolkning av information. Med hjälp av dessa metoder försöker forskaren komma över det subjekt-objekt-förhållande som ofta karakteriserar den naturvetenskapliga forskningen, detta gör den genom att försöka komma den undersökte så nära som möjligt och se på omgivningen utifrån dennes perspektiv. Kärnan i kvalitativa metoder är att se på det man studerar inifrån, och utifrån detta få en djupare och mer fullkomlig bild av det undersökta (Holme & Solvang 1997, s. 92). Det är därför viktigt för forskaren att skapa en närhet till det han eller hon undersöker, detta kan handla om både en fysisk och en social närhet. Det ultimata med den fysiska närheten är att den har växt fram under en längre tid i olika situationer och har resulterat i ”ansikte mot ansikte” relation. Den sociala närheten bidrar till att skapa en tillit mellan forskaren och den undersökte, vilket är en nödvändighet för att få en djupare bild av det forskaren undersöker (ibid., s. 93). Med hjälp av kvalitativa metoder undersöks det unika och särpräglade, till skillnad från det genomsnittliga eller generella (ibid., s. 78).

Då vårt syfte är att ta reda på om och hur skolbiblioteket arbetar mot de lärandemål som finns nämnda i Älmhults kommuns skolplan, ämnesplanen i SO för årskurs 9 på Linnéskolan samt kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten, för att på så sett se om skolbiblioteket bidrar till att eleverna når upp till målen, baserar sig vårt val av metod på att vi är intresserade av att gå in på djupet. Vi anser det vara viktigt att komma nära de vi undersöker för att på så sätt få en insikt i hur verksamheten fungerar i praktiken. De kvalitativa metoder vi har använt oss av för att samla in vårt empiriska underlag är den deltagande observationen, den halvstrukturerade intervjun och dokumentanalys. De två förstnämnda metoderna kallas med ett gemensamt ord för etnografiska metoder och kännetecknas av att forskaren interagerar med det den studerar (Aspers 2007, s. 18f). Dokumentanalys har vi använt oss av för att se på de lärandemål som finns i olika styrdokument. Aspers menar att det inte skapar några problem att komplettera sin etnografiska studie med en dokumentanalys, då det är ungefär samma principer som gäller för analys av materialet samt att de resultat vi får fram från de olika materialen inte påverkas av varandra (ibid., s. 19).

4.1 Den deltagande observationen

Anledningen till att vi valt den deltagande observationen är att vi ville ha möjlighet att ställa frågor under processen samt ge eleverna möjlighet att ställa frågor till oss, dock handlar det framförallt om att vi ville komma underfund med vad som verkligen händer med hjälp av att se, lyssna och fråga. Detta för att få en tydligare bild av hur eleverna använder skolbiblioteket i sin arbetsprocess, men även hur skolbibliotekarien och läraren är en del av denna process (Holme & Solvang 1997, s. 110). En del forskare använder sig av begreppet deltagande observation som ett samlingsbegrepp för alla de kvalitativa metoder som innefattar datainsamling. Vi har dock valt att använda begreppet enligt Margot Elys definition, att deltagande observation innebär ”...förutom direkt observation och samverkan, intervjuande, filmande och analys av anteckningar lika väl som studiet av andra människoskapade saker och förhållanden.” (1993, s. 49) Det är också viktigt att fundera över observatörens, det vill säga vår, roll under observationen. Som deltagande observatör finns det två ytterligheter, nämligen den som är helt integrerad i gruppen och den som betraktar på avstånd. De flesta observatörer

brukar dock hamna någonstans mittemellan, så även vi. Under våra observationstillfällen befann vi oss i biblioteket tillsammans med de observerade eleverna. Dock ingrep vi inte i elevernas arbete, till exempel då de sökte information, de gånger vi avbröt eleverna i deras arbete var då vi frågade dem allmänna frågor. Vi visade även att vi var tillgängliga för frågor. Det finns även tre olika typer av deltagande observatörer; den aktiva, den privilegierade och den inskränkta, varav vi betraktar oss som den sistnämnda. Den inskränkta observatören är någon som inte är känd sen tidigare, utan får istället bygga upp ett förtroende under observationens gång (ibid., s. 52). Ingen av oss har bott i Älmhults kommun, och har således inte haft någon kontakt med Linnéskolan eller med dess elever, vilket gör oss till utomstående.

4.2 Den kvalitativa halvstrukturerade intervjun

Vi valde att använda oss av den kvalitativa halvstrukturerade intervjun, vilken kännetecknas av att den liknar ett vardagligt samtal, intervjupersonerna ska i största möjliga mån få utveckla sina åsikter och tankar på ett naturligt sätt (Kvale 1997, s. 117). Istället för att använda sig av en fast strukturerad intervju där utformningen liknar en enkät, med ett bestämt antal frågor i bestämd ordningsföljd, skapade vi teman utifrån våra observationer. Ur dessa teman fick vi sedan fram förslag till frågor som det fanns möjlighet att ändra eller ställa på andra sätt, beroende på vem vi intervjuade och på de svar de gav oss (ibid., s.117ff). Urvalet av undersökningsspersonerna är en viktig del av undersökningen. Syftet med den kvalitativa intervjun är att skapa en grund för djupare och mer fullständiga uppfattningar av ett visst fenomen, detta innebär att urvalet inte är slumpmässigt. Det är viktigt att respondenterna har kunskap om det vi undersöker, förmåga att uttrycka sig samt även en villighet att delta. Med tanke på detta valde vi själva ut elever utifrån våra observationer. Under intervjuerna är det viktigt att det uppstår en relation som bygger på tillit, det är då undersökningssituationen blir meningsfull. Respondenterna måste få en klar uppfattning av vad de medverkar i och intervjun måste självklart vara helt frivilligt från intervjupersonens sida. Som intervjuare är det även viktigt att kunna garantera respondentens konfidentialitet. (Holme & Solvang 1997, s. 101ff).

4.3 Dokumentstudie

Vi har även genomfört en dokumentstudie, detta för att försöka definiera de olika pedagogiska dimensionerna som finns i de ovan nämnda kommunala styrdokument. Andersen förklarar att en dokumentstudie är ett slags ”indirekt observerande av sociala fenomen”. Det handlar inte om att observera själva agerandet som vi är intresserade av, utan att indirekt observera produkter av eller för det agerandet. Detta kan innebära studier av muntliga eller nedskrivna berättelser som behandlar agerandet. Exempel på produkter som är lämpliga att studera är litteratur, informationsmaterial, statistik, släkträd och audiovisuellt material (1994, s. 73f).

4.4 Fallstudie

Som tidigare nämnts har vi genomfört en fallstudie, vilket innebär en undersökning av ett speciellt fenomen. Genom att använda sig av en fallstudie kan forskaren utveckla eller prova teser som hon eller han har. Inom ramen för fallstudien kan forskaren använda sig av alla de metoder som är avsedda för att samla in vetenskaplig

information, exempelvis intervjuer, observationer eller dokumentstudier. Både kvalitativ och kvantitativ information kan användas inom fallstudien (Merriam 1994, s.18ff).

I vårt fall har vi genomfört en kvalitativ fallundersökning, då vårt empiriska material utgörs av just intervjuer, deltagande observationer och dokumentanalys. Merriam menar att en kvalitativ fallstudie har fyra grundläggande egenskaper: *partikularistiska, deskriptiva, heuristiska och induktiva*. Att en fallstudie är partikularistisk innebär att fokus ligger på ett visst fenomen, en viss individ eller händelse. Fallstudien är deskriptiv på grund av den omfattande beskrivning som följer av till exempel det fenomen som undersökts och beskrivningen av fenomenet ska vara grundad i den empiriska undersökningen och vara verklighetsskildrande utifrån det beskrivna fenomenet. Fallstudien är heuristisk då den ökar läsarens insikt i och kan skapa nya betydelser för det fenomen som undersöks. Slutligen är fallstudien induktiv därför att antaganden och generaliseringar görs utifrån den information som finns tillgänglig. Att utveckla en förståelse för det forskaren undersöker står i fokus hellre än verifiering av på förhand utarbetade antaganden (1994, s. 26f).

4.5 Datainsamling

Vår empiriska datainsamling ägde rum på Linnéskolan i Älmhults kommun. Då vi bestämde oss för denna skola valde vi utifrån faktorer som läge (Kronobergs län) samt årskurser (F-9 skola), då vi framförallt är intresserade av högstadiet eftersom de har kommit längre i sin utbildning och därav arbetar med projekt av högre svårighetsgrad. En annan faktor var hur skolbiblioteket på skolan fungerar med fokus på öppettider, antal heltidsanställda bibliotekarie, tillgänglig handlingsplan samt om skolbiblioteket har utsatta mål för sin verksamhet. Utifrån dessa kriterier skickade vi förfrågan till tre stycken skolor. Vi fick svar från två av tre skolor, varav en av dem tackade nej på grund av tidsbrist. Genom rektorn på Linnéskolan fick vi dock svar att de gärna ville ställa upp på vår undersökning. Då Linnéskolan även vann Nationella Biblioteksgruppens pris för årets skolbibliotek 2005, kändes det extra intressant att genomföra vår undersökning på just den skolan. Efter några dagars e-postkontakt med rektorn på Linnéskolan besökte vi skolan för att samtala med rektorn, aktuella lärare och skolbibliotekarien samt diskutera med de berörda hur undersökningen skulle gå till. Tillsammans bestämde vi oss för att en högstadielklass var aktuell för vår undersökning. Vi valde även ut ett specifikt ämne för klassen. Klassen var en årskurs nio, där de inom ämnet SO arbetade med ett enskilt större projekt om andra världskriget.

Observationerna vi genomförde var öppna då vi, förutom att ha informerat lärare, rektor och skolbibliotekarie, även introducerade oss själva för klasserna. Vi var noga med att poängtera att vi enbart var där för att observera hur de använde skolbiblioteket, vi var inte där för att inspektera eller för att se om de gjorde rätt eller fel. Vi berättade även att vi gärna skulle komma att ställa frågor till några av dem. Eleverna verkade inte besvärats av vår närvaro överhuvudtaget, de uppförde sig som om vi inte var där. Efter att ha observerat klass 8 under två tillfällen, valde vi att inte ta med denna klass i vår undersökning. Detta för att de under denna period hade egen lästid och sysselsatte sig främst med detta. Då vårt syfte är att se hur eleverna använder biblioteket anser vi att klass 8 inte tillförde vår undersökning något, då de inte befann sig i skolbiblioteket.

Totalt spenderade vi en vecka på skolan och vi observerade klass 9 en till två gånger per dag, vilken sammanlagt blev cirka sex timmar. Vi inledde vårt första

observationstillfälle i klassrummet, då vi ville få en överblick av vilka elever som gick i klassen, vilka instruktioner de fick av läraren samt hur de olika eleverna gick tillväga då de arbetade med sitt projekt. Därefter följde vi med de elever som gick till skolbiblioteket och satte oss vid ett bord där vi hade uppsikt över hela lokalen och hade möjlighet att anteckna de aktiviteter som ägde rum. Efter hand som eleverna i skolbiblioteket blev fler, delade vi upp oss på varsin sida av biblioteket för att kunna studera eleverna närmre. Under vår andra observation befann vi oss hela tiden i skolbiblioteket. Då det var ungefär samma elever som befann sig i biblioteket under första och andra dagen, valde vi av dessa ut sex stycken som vi följde närmre. Det vi framförallt fokuserade på under våra observationer var elevernas arbete i skolbiblioteket; deras informationssökningsprocess, hur de interagerade med varandra och med skolbibliotekarien och läraren samt hur de nyttjade skolbibliotekets resurser. Under andra dagen valde vi även att ställa några korta frågor till en av eleverna, då vi ansåg det vara av intresse för oss att ta reda på i hur stor utsträckning eleverna hade arbetat med informationssökning och källkritik. Resten av veckan förflöt utan några större problem. Dock fungerade inte datorerna under en hel dag vilket ledde till att eleverna hade svårigheter att arbeta med sitt projekt. För att inte förlora någon tid passade vi då på att genomföra våra intervjuer.

Vi genomförde intervjuer med läraren som var ämnesansvarig för SO, skolbibliotekarien samt 3 stycken elever, två flickor och en pojke från den utvalda klassen. Vi frågade även en fjärde elev, han ville dock inte ställa upp. Vi kontrollerade först att vi hade samtycke från alla berörda parter. Eleverna garanterades anonymitet, dock var det inte möjligt att i lika stor grad garantera skolbibliotekarien och läraren detta, då vi nämner skolan vid namn. Detta var de dock införstådda med. Intervjufrågorna (se bilaga 1-3) tog vi fram med hjälp av det vi observerat samt med tanke på vårt syfte och våra frågeställningar. Då vi under våra observationer hade antecknat hur eleverna agerade, valde vi frågor som främst kretsade kring deras tankar kring skolbiblioteket och dess användningsområden samt om de personligen anser att skolbiblioteket bidrar med något, och i så fall vad. Intervjufrågorna som vi ställde till läraren och skolbibliotekarien behandlade bland annat hur de verkar för att integrera skolbiblioteket i skolan och hur de reflekterar över skolans lärandemål i sitt arbete. Vi var båda lika delaktiga under samtliga intervjuer och vi använde oss av en diktafon för inspelning av samtliga intervjuer. Intervjuerna med eleverna kändes avslappnade och förflöt mer som ett samtal.

4.6 Etik

Kajser och Öhlander menar att det är viktigt för forskaren att hitta en balans mellan att arbeta aktivt för att nå resultat och att visa hänsyn till de personer som ingår i undersökningen. Författarna beskriver fyra olika individskyddskrav som innebär att de människor man studerar inte får utsättas för någon form av skada eller förolämpning. De fyra olika kraven är; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. Det första kravet handlar om att på ett tydligt sätt informera de som medverkar i undersökning om deras uppgift och vilka premisser som gäller för deras deltagande. Det andra kravet innebär att forskaren måste ha medverkarnas tillåtelse innan de inleder sin undersökning. Konfidentialitetskravet handlar innebär att samtliga medverkande måste ges möjlighet att få vara anonyma i undersökningen samt att information om de medverkande ska förvaras så att inga utomstående har tillgång till den. Det fjärde och sista kravet, nyttjandekravet, handlar om att den information man

som forskare samlat in om de personer som medverkat i undersökningen, enbart får användas i sammanhang som är kopplade till undersökningen (1999, s. 51ff).

4.7 Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är komplicerade begrepp. Det finns inga säkra sätt att garantera en undersöknings reliabilitet och validitet. Kvale förklarar att kvalitativ forskning, vilket vi bedriver, kan anses vara ogiltig på grund av om inga siffror kan presenteras. Dock kan validitet förklaras genom i hur hög grad en metod undersöker det den är ämnad att undersöka eller i hur hög grad våra observationer verkligen reflekterar de fenomen vi är ute efter att undersöka. Med tanke på detta kan kvalitativ forskning ge valid vetenskaplig kunskap. Den pågående arbetsprocessen, undersökningens utförande och sambandet mellan dess olika delar ger grunden till en hög reliabilitet och validitet (Kvale 1997, s.214-215). För att få en så hög validitet som möjligt är det viktigt att tänka på att vi som forskare hela tiden tolkar den information vi införskaffar genom intervjuer, att de vi observerar i viss mån ändrar sitt beteende då vi är i närheten och att de dokument vi analyserar inte representerar verkligheten i sig, de är endast symboliska representationer av denna (Merriam 1994, s. 177). Till skillnad från kvantitativ forskning handlar kvalitativ forskning till stor del om tolkningar, vilket vi har varit medvetna om under processen. Dock har vi velat fånga det som varit speciellt och säreget för de personer som ingick i undersökningen, vilket i sin tur är grunden till kvalitativ forskning (Holme & Solvang, 1997, s. 78).

Kvale (1997) presenterar 7 stadier för validering, vilka vi har försökt följa för att höja validiteten i vår undersökning. Det första stadiet är *Tematisering*, vilket handlar om att presentera relevant teori i förhållande till de forskningsfrågor man skapat. Då våra frågeställningar behandlar både pedagogiska förhållningssätt och utveckling av verksamhet kan våra valda teorier, beskrivningar av olika pedagogiska förhållningssätt samt evidensbaserad forskning, anses vara relevanta. Det andra stadiet, *planering*, tror vi oss ha uppfyllt genom att välja adekvata metoder för vår undersöknings utformning. *Intervju*, och i vårt fall även *observation*, är det tredje stadiet. För en valid undersökning ska de redogörelse man som forskare skriver utifrån intervju och observation ha en hög tillförlitlighet, men även själva intervjun och observationen ska vara av hög kvalitet. Genom att spela in de intervjuer vi genomfört minimerade vi risken för att förbise någon del av det intervjupersonerna berättade. Då vi genomförde våra observationer var vi båda aktiva i anteckandet av de aktiviteter vi observerade. Detta hjälpte till att höja undersökningens validitet. Genom att presentera våra intervjuer med hjälp av teman och våra observationer med hjälp av vinjetter, har vi inte i stor utsträckning ändrat talspråket till skriftspråk. Därmed minskar vi problematiken som kan uppstå med det fjärde stadiet, *utskrift*. *Analys* är det femte stadiet och innebär att man som forskare tolkar utskriften på ett relevant sätt. Då vi tolkat våra intervju- och observationsutskrifter, ha vi gjort det utifrån våra forskningsfrågor för att på så sätt höja relevansen. Det sjätte stadiet är *validering* och ifrågasätter vilka valideringsformer som är relevanta för just vår undersökning. Som vi beskrev ovan har vi genomfört en kvalitativ undersökning, och då är det viktigast att tänka på att verkligen undersöka det man ämnar undersöka. Det handlar även om att använda sig av metoder som speglar de frågeställningar som skapats. Det sista stadiet, nummer sju, är *rapportering*. Då vi har försökt att tydligt beskriva hur vi genomfört vår undersökning samt vad vi kommit fram till, tror vi oss gjort en valid redogörelse för våra resultat (s. 214).

Begreppet reliabilitet handlar om forskningsresultatets äkthet (Kvale 1997, s. 213). Faktorer som kan öka reliabiliteten är; *forskarens position*, ”att följa i samma spår” och *triangulering* (1994, s. 183). Den första faktorn betyder att det är viktigt att forskaren förklarar vilka bakomliggande antaganden och teorier som undersökningen baseras på, liksom ger en beskrivning av sin position till den grupp som ska undersökas. Det är även viktigt att motivera varför man har valt att undersöka det fenomen som står i fokus och fundera över vilket sammanhang information är hämtad. Genom vår grundliga beskrivning av det ständigt aktuella problemet hur man ska argumentera för skolbibliotekets nytta samt vår genomgång av använda teorier anser vi oss ha ökat reliabiliteten utifrån den första faktorn *forskarens position*. För att kunna granska undersökningen krävs det även av forskaren att han eller hon noggrant beskriver tillvägagångssätt och beslutsfattande, detta för att en annan forskare ska kunna genomföra samma undersökning och uppnå samma resultat. Triangulering stärker både validiteten och reliabiliteten då det handlar om att använda sig av många olika metoder för datainsamling och analys. Då vi har använt oss av både observationer och intervjuer, vilka stärker varandra, anser vi att vi på så sätt har ökat validiteten och reliabiliteten i vår undersökning. (ibid., s. 183).

4.8 Analyismetod

För att ha möjlighet att kunna analysera vårt insamlade material har vi valt tre olika analysmetoder, en vardera för de kommunala styrdokument vi har tillhanda, våra observationer och våra intervjuer. De analysmetoder vi kommer diskutera är; dokumentanalys, vinjetter samt meningskoncentrering.

4.8.1 Dokumentanalys

För att analysera de styrdokument vi använder oss av har vi utgått från Bergström & Boréus *Textens mening och makt* (2005). De beskriver sju olika typer av textanalyser, varav vi har valt att använda oss av innehållsanalys (s. 43). Med hjälp av denna analysmetod ställer man frågan; vad säger texten? Det handlar om att finna mönster i texter och att sortera i kategorier. Enligt denna metod skapas ett analysinstrument som kallas kodschema, detta schema används sedan för att räkna förekomsten av någonting, till exempel vissa fenomen, i texten. Då en analys har genomförts med hjälp av ett kodschema, märker man ofta att schemat inte var perfekt, vilket leder till att kodschemat revideras tills det fungerar felfritt. Det ultimata är att kodschemat ska kunna användas av en annan person, som då får fram samma resultat. Efter att hela texten har kodats sammanställs materialet på ett sätt som stämmer väl överens med syftet, eller frågeställningarna. Tolkningen sker även den i relation till syftet (ibid., s. 44ff).

Vi har skapat ett kodschema som verktyg för att identifiera de pedagogiska perspektiv som finns i kommunens skolplan, ämnets måldokument samt i skolbibliotekets handlingsplan. Vi har utgått från de tre pedagogiska förhållningssätt vi presenterar i vårt teoriavsnitt, nämligen förmedlingspedagogik, individuell konstruktivism och social konstruktivism. Dessa har vi sedan delat upp i olika aspekter, fyra stycken under varje pedagogiskt förhållningssätt:

Förmedlingspedagogik

- Kunskap är objektiv
- Eleven som passiv mottagare

- Undervisaren som aktör
- Yttre påverkan

Individuell konstruktivism

- Kunskap är individuell
- Inre förutsättningar
- Inre processer
- Aktivt handlande

Social konstruktivism

- Kunskap som kontextuell
- Språket som kommunikation
- Social samverkan
- Den proximala utvecklingszonen

De mål som finns nämnda i de olika styrdokumenterna har vi sedan kategoriserat utifrån dessa aspekter. För att skilja citaten från de olika styrdokumenterna åt har vi valt att skriva målen från kommunens skolplan i normal text, Linnéskolans ämnesmål i SO i kursiv stil samt målen från handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten i Älmhults kommun i fet stil. Vi kommer även jämföra de olika dokumenterna för att fastställa huruvida de olika områdena strävar mot samma mål. Detta innebär att vår metod gällande sammanställning både handlar om frekvens och korrelation (Bergström & Boréus 2005, s.52f).

4.8.2 Observationsanalys

När det gäller analysen av våra observationer har vi utgått från Ely (1993). Hon tar upp olika analysmetoder som kan användas för att analysera observationer, varav vi har valt den vi anser passar bäst för vår undersökning. Den metod vi har valt kallar Ely vinjetter eller konstrukt (s. 168). Denna metod innebär att forskaren utgår från var och en av de personer den har observerat, för att sedan skriva en vinjett, en kort berättelse, i ”jagform” utifrån den observerades synvinkel. Vinjetten kan gärna innehålla den observerades egna ord, när det är möjligt. Det är också viktigt att skriva vinjetten på ett sätt som påminner om hur den observerade uttrycker sig (ibid., s. 168f). Syftet med att skriva en vinjett är att i korthet presentera kärnan i det material forskaren har samlat in, och även att ”... ge mening, sammanhållning och färg åt presentationen” (Ely 1993, s. 170). För att få fram det som är relevant för undersökning kan forskaren börja med att utforma kategorier, och att sedan utgå från dessa när den skriver ner sin vinjett eller konstrukt. De kategorier forskaren skapar är beroende av den undersökning som utförs, det är viktigt att skapa kategorier utifrån vad som är intressant för undersökning (ibid., s. 160). I vårt fall har vi skapat följande kategorier utifrån vårt syfte och våra frågeställningar:

- Elevers användning av skolbiblioteket
- Elevers val av medier
- Elevers samspel med skolbibliotekarien, läraren och andra elever
- Elevers informationssökningsprocess
- Elevers arbetsprocess

Vårt val föll på den här analysmetoden då vi är intresserade av elevernas perspektiv, och det anser vi att vi har en stor möjlighet att få då vi presenterar materialet utifrån elevernas perspektiv, i ”jagform”. Vi anser även att vi får en bättre överblick då vi delar upp de personer vi har observerat och ger dem egna berättelser (ibid., s. 168ff).

4.8.3 Intervjuanalys

Kvale (1997) tar upp olika analysmetoder när det kommer till intervjuer. Den vi har valt att använda oss av är meningskoncentrering (s. 175), detta för att vi vill få ut kärnan av vårt intervjumaterial i relation till vårt syfte och våra frågställningar. Denna metod innebär att forskaren reducerar sina intervjuutskrifter till kortare och mer koncisa texter. Denna analysmetod innehåller fem stycken steg. Det första steget innebär att forskaren läser igenom hela texten, för att sedan dela upp texten i olika enheter där varje enhet behandlar ett specifikt område. Det tredje steget handlar om att ur varje enhet definiera ett tema som med en mening beskriver vad enheten behandlar. Efter detta ställer forskaren frågor till enheterna utifrån undersöknings syfte, det kan till exempel vara de forskningsfrågor som finns ställda i undersökningen. Till sist knyts intervjuens teman samman med hjälp av en beskrivande text. Denna analysmetod innebär alltså att den information forskaren samlat in med hjälp av intervjuerna koncentreras mer och mer för varje steg för att få fram det mest väsentliga för undersökningens syfte (ibid., s. 175ff).

De centrala teman vi har utarbetat från elevernas intervjuer är följande: Intervjupersonens användning av skolbiblioteket, intervjupersonens beskrivning av undervisning i informationssökning och intervjupersonens syn på källkritik, intervjupersonens arbetsprocess gällande detta specifika projekt samt intervjupersonens åsikter om skolbiblioteket och vad som kan förbättras. Utifrån intervjun med skolbibliotekarien formulerade vi följande centrala teman: Måluppfyllelse, hur intervjupersonen arbetar med eleverna och lärarna under ett pågående projekt, hur eleverna använder skolbiblioteket, intervjupersonens beskrivning av undervisning i informationssökning och källkritik, integration i undervisning, varför är skolbiblioteket viktigt och vad kan förbättras? De centrala teman vi skapade utifrån intervjun med läraren är: Lärarens planering inför ett projektarbete samt samarbetet med skolbibliotekarien, elevernas användning av skolbiblioteket, undervisning i informationssökning och källkritik samt varför är skolbiblioteket viktigt?

5. Resultat

I detta avsnitt kommer vi presentera resultatet av de kommunala styrdokument vi har använt oss av i vår undersökning; kommunens skolplan, ämnesplanen för SO i årskurs 9 samt kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten. Vi kommer även redogöra för resultatet av våra observationer och intervjuer. Vi inleder dock med en presentation av skolan och skolbiblioteket, där vi genomförde vår undersökning, både utifrån fakta och utifrån våra intryck. Analysen av styrdokumenten kommer visas som ett schema, då vi har sorterat in de olika målen under de aspekter vi har skapat, såsom vi beskrev i metoden ovan. Våra observationer och intervjuer kommer att presenteras med hjälp av de vinjetter och meningskoncentreringar vi har skapat. En närmre beskrivning av hur vi gick tillväga finns i metoden ovan, kapitel 4.

5.1 Presentation av Linnéskolan och dess bibliotek

Linnéskolan är en F-9 skola i Älmhults kommun med drygt 300 elever. Det finns en heltidsanställd skolbibliotekarie på skolbiblioteket, samt en biblioteksassistent. Biblioteket är öppet mellan 07.30 och 15.30, och det är inte stängt under lunch eller raster. Skolbiblioteket fungerar alltså som en öppen plats där eleverna har obegränsad tillgång, oavsett om skolbibliotekarien är där eller ej. Linnéskolan har två stycken biblioteksgrupper där medlemmarna utvärderar arbetet på skolbiblioteket. De diskuterar även bland annat arbetsmiljö, bokinköp och olika projekt. Den ena biblioteksgruppen är till för eleverna, medan den andra är till för lärarna.

Skolbiblioteket har fyra stycken datorer som eleverna kan använda till att söka på Internet samt skriva i ordbehandlingsprogram. Datorerna är placerade parvis vid olika delar av biblioteket, vid fönstren. Det finns även en dator som eleverna kan använda för att själva låna de böcker de är intresserade av samt en där eleverna kan lämna tillbaka de böcker de har lånat. Det finns två stycken bord med stolar där eleverna kan sitta och arbeta, läsa eller prata samt en soffgrupp med en sliten soffa och fåtölj som används till liknande aktiviteter. En stor gammeldags jordglob placerad vid soffgruppen, ger en känsla av läsro. En myshörna finns också, ”Mysen”, där eleverna sitter då skolbibliotekarien läser för dem, men den används även då eleverna läser själva. I ”Mysen” finns det flera kuddar och mjukisdjur i olika färger, vilket bidrar till den mysiga atmosfären. Skolbibliotekariens arbetsplats finns placerad mitt i rummet så att hon ser vilka som kommer och går. Hon har även uppsikt över de datorer som används för utlåning och återlämning. Biblioteket är som sagt öppet under hela skoldagen, dock har skolbibliotekarien ett materielrum som hon håller låst samt några skåp vid sin arbetsplats dit eleverna inte har tillgång. Det finns inte enbart en ingång till biblioteket, vilket kan leda till att det ibland känns lite stökigt. Det kan dock även leda till att biblioteket blir en mer öppen plats, då eleverna kan nå skolbiblioteket från olika håll. De böcker som finns är uppdelade i skönlitteratur och facklitteratur, samt i barnböcker och ungdomsböcker. Skolbiblioteket har även tillgång till en del databaser, såsom NE.se, landguiden, Alex och presstext.

5.2 Resultat av de kommunala styrdokument

Vi har alltså skapat ett kodschema för att sortera in de mål som finns nämnda i kommunens skolplan, ämnets måldokument samt i skolbibliotekets handlingsplan. Vi har delat upp de pedagogiska förhållningssätt som vi presenterade i teoriavsnittet; individuell konstruktivism, social konstruktivism samt förmedlingspedagogik i fyra olika aspekter under vardera huvudrubrik. De mål som finns nämnda i de olika styrdokumenterna har vi sedan kategoriserat utifrån dessa aspekter. Vi har analyserat de lärandemål som finns i de olika styrdokumenterna utifrån kunskaper vi har utvecklat genom vårt teoriavsnitt gällande de olika pedagogiska förhållningssätten, samt utifrån våra tolkningar av lärandemålen. Vi är fullt medvetna om att det finns en möjlighet att någon annan skulle kunna tolka lärandemålen på ett annorlunda sätt. Vi anser dock att vi kan stärka vår tolkning, eftersom vi har analyserat lärandemålen var för sig och sedan jämfört det vi kommit fram till. Vi är även medvetna om att vår tolkning skulle kunna se annorlunda ut om det var ett annat ämne än SO vi analyserade. Vi har funderat kring möjligheten att ett ämne som till exempel matte skulle kunna ha fler inslag av förmedlingspedagogik. För att skilja citaten från de olika styrdokumenterna åt har vi valt

att skriva målen från kommunens skolplan i normal text, Linnéskolans ämnesmål i SO för årskurs 9 i kursiv stil samt målen från handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten i Älmhults kommun i fet stil.

Det första pedagogiska förhållningssätt som vi kommer ta upp är **individuell konstruktivism**. De fyra aspekter vi har definierat utifrån detta förhållningssätt är: *Kunskap är individuell, inre förutsättningar, inre processer* och *aktivt handlande*. Individuell konstruktivism kan, utifrån våra teoristudier, bäst beskrivas med hjälp av de här fyra aspekterna och därför har vi valt att använda dessa. Den första aspekten, *kunskap är individuell*, fann vi inga mål i något av de tre styrdokument som stämde överrens med. Däremot kunde vi definiera en hel del mål från samtliga styrdokument som vi anser kan sorteras in under den andra aspekten *inre förutsättningar*:

- Verksamheten ska präglas av en helhetssyn på barns och ungdomars utveckling och lärande; vår strävan skall vara att så småningom uppnå en årlös skola innebärande ett erkännande av att det kan ta olika lång tid för eleverna att nå kunskapsmålen.
- Alla barn och ungdomar ska ges goda kunskaper och färdigheter samt möjlighet att utvecklas efter vars och ens förutsättningar; för att uppnå godkända resultat kan förlängning av skoltiden erbjudas.
- Varje skola ska stimulera var och en till lärande och utveckling utifrån individens egna förutsättningar oavsett kön.
- Datorn ska i skolarbetet användas så att möjligheter skapas för varje elev att själv kunna arbeta i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar.
- Skolans främsta uppgift ska vara att ta tillvara och uppmuntra den kreativa förmåga och lusten att lära som varje barn och ungdom naturligt besitter.
- En individuell handlingsplan ska upprättas och följas upp tillsammans med barn ungdomar och deras hem. Planen följer varje individ från förskolan genom hela grundskolan.
- Individuella åtgärdsprogram ska upprättas, genomföras och utvärderas tillsammans med barnet/ungdomen och föräldrarna.
- Alla barn oavsett fysiska eller psykiska funktionshinder eller sociala svårigheter ska ha rätt till sådan omsorg, utveckling och utbildning att de ges goda möjligheter att leva och verka i vårt samhälle.
- *Individuell plan för varje elev ska upprättas.*
- *Varje elev väljer svårighetsgrad och omfattning efter sina förutsättningar och mål.*
- *Under elevens arbete med egenarbeten kan fördjupning och breddning ske efter varje elevs individuella förutsättningar.*
- **Rätt material/information till rätt elev/pedagog vid rätt tillfälle.**
- **Bibliotekarien arbetar med en verklighetsanknuten pedagogik för att elever ska lära sig genom att utgå från sina bilder av verkligheten**

Även när det gäller den tredje aspekten, *inre processer*, fann vi en del mål från samtliga styrdokument som stämde överrens:

- Det individuella växandet, den sociala identiteten och gemenskapen förutsätter en kommunikativ förmåga.

- De läromedel och övriga hjälpmedel som bäst främjar individens inläring och utveckling skall användas.
- Varje individ oavsett kön ska ges samma möjligheter att utveckla sina personliga ambitioner, intressen och talanger.
- Att utveckla personlig mognad och social kompetens hos individen är grundläggande.
- Ytterst viktigt är att hjälpa individen att bygga upp ett självförtroende eftersom detta är en grundsten för individens sociala utveckling i utbildningen och i arbetslivet.
- *Eleven ska ges förutsättningarna för att kunna utveckla ett övergripande synsätt.*
- *Eleven ska lära sig att kritiskt granska fakta och åsikter.*
- *Eleven ska utveckla sin muntliga och skriftliga förmåga.*
- *Eleven ska förstå vikten av demokrati och verka för dess fortbestånd.*
- *Eleven ska få fördjupad kunskap och förståelse för sin omvärld.*
- *Eleven ska förstå historiens betydelse för nutidens samhälle.*
- **Skolbiblioteket skapar lust till läsning och ger informationssökande individer.**

Den fjärde och sista aspekten vi definierat utifrån det individuellt konstruktivistiska förhållningssättet är *aktivt handlande*. Vi fann mål både i kommunens skolplan och i handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten som passade in under denna aspekt:

- Individens förmåga att ta ansvar att ta egna initiativ och lösa problem är väsentliga delar i dagens och morgondagens arbetsliv, varför fostran till sådana vanor och arbetsätt är mycket angeläget.
- Den demokratiska fostran ska stärkas för att öka barns och ungdomars möjligheter till inflytande och ansvarstagande genom livet.
- Barn och ungdomar ska använda de kunskapskällor som är bäst lämpade i den aktuella situationen. Olika kunskapskällor används för att nå alla sinnen.
- Alla i skolan ska ges ökad kunskap om och förståelse för sin egen och andras kultur. För att stärka sin egen kulturella identitet och känslan för fosterlandet och hembygden samt motverka främlingsfientlighet genom att uppmuntra till eget skapande berikas kulturlivet i kommunen.
- Elevaktivt och undersökande arbetsätt ska tillämpas.
- **Bibliotekarien arbetar med aktiv pedagogik för att lära elever att tänka kritiskt också utan för klassrummet.**

Det socialt konstruktivistiska förhållningssättet är det andra förhållningssättet vi har tagit upp och utifrån detta har vi definierat fyra aspekter: *Kunskap är kontextuell, språket som kommunikation, social samverkan samt den proximala utvecklingszonen*. Vi fann inte heller här några mål från något av de tre styrdokumenterna som visade på en kontextuell kunskapssyn. Däremot fann vi ett mål från kommunens skolplan som tillhör aspekten *språket som kommunikation*:

- Språket gör det möjligt att reflektera, att se sammanhang, erövra nya begrepp, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera.

Det var även i kommunens skolplan vi fann mål som vi anser passar överrens med aspekten *social samverkan*:

- Inom vårt verksamhetsområde kan vikten av det mänskliga mötet ej övervärderas. Här ryms så många nyanser som inte kan fångas i medier.
- De etiska frågorna måste ges stort utrymme i arbetet inom våra verksamheter, särskilt som skolåren utgör den enda perioden i livet då människor från olika samhällsgrupper möts.
- På alla områden ska vi lära av varandra och omvärlden för att kunna vidareutveckla vår verksamhet.
- Barn och ungdomar ska ges goda möjligheter att bli medvetna om omvärlden och uppnå förståelse för vårt ömsesidiga behov av varandra i ett globalt perspektiv.
- Arbetsmiljön ska vara så utformad att alla kan känna trygghet och tillhörighet, alla former av våld, trakasserier och kränkande särbehandling är icke tillåtna handling

Den sista aspekten är *den proximala utvecklingszonen*. Vi fann inga mål som vi anser stämmer överrens med denna aspekt.

Det tredje och sista pedagogiska förhållningssätt är det **förmedlingspedagogiska förhållningssättet**. Vi har även här definierat fyra stycken aspekter: *Kunskap som objektiv, eleven som passiv mottagare, undervisaren som aktör samt yttre påverkan*. Utifrån samtliga styrdokument fann vi inga mål som stämmer överrens med någon av de fyra aspekter vi definierat utifrån det förmedlingspedagogiska förhållningssättet.

5.2 Resultat av observationer

Nedan presenteras de olika vinjetter vi har skapat utifrån våra observationer. Som vi beskrev i metodavsnittet handlar det om att utgå från de observerade personerna då man skriver vinjetter. Det är viktigt att skriva vinjetten på det sätt personen själv skulle uttrycka sig och i "jagform", detta för att försöka fånga den observerades personlighet. Vi är fullt medvetna om att det är relativt okonventionellt att redovisa sitt resultat på detta sätt, i "jagform". Dock är detta inget nytt, vilket till exempel Ely beskriver i *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken* (1993, s. 169f). Eftersom grunden till kvalitativ forskning är att finna det specifika hos den grupp man undersöker, handlar det till stor del om att tolka det man som forskare uppfattar. Att skriva vinjetter visar på ett mycket tydligt sätt hur vi har tolkat våra observationer. Vi anser även att detta sätt ger liv och styrka till presentationerna av de personer vi observerat. Vi har i den mån det gått även använt oss av elevernas egna ord, med hjälp av citat. Detta är alltså vår tolkning av observationerna, och vi presenterar vinjetterna utifrån de namn vi givit de vi observerat: "Lila", "Erik", "Anna", "Johan", "Anders" och "Jörgen".

5.2.1 "Lila"

Jag kom till Sverige för fyra år sedan, men jag behärskar redan språket ganska bra. Jag går gärna till biblioteket för att läsa svenska böcker så jag kan lära mig språket ännu bättre. Jag sitter gärna i biblioteket när jag läser eftersom det finns bekväma soffor där. När jag arbetar med ett projekt använder jag mig mycket av biblioteket. Just nu skriver jag ett arbete om Hitler i SO:n, det går ganska bra. Jag har redan skrivit sex sidor om hans barndom. Min lärare sa till mig att jag nog måste korta ner det lite, arbetet ska ju bara vara på 5-8 sidor. Jag har försökt leta bland böckerna på hyllan, men det är svårt

att hitta rätt böcker. Min lärare kom och försökte hjälpa mig, men vi hittade inget bra. När jag söker själv letar jag helst på Internet, framförallt på Google. När jag letade där inför detta arbetet valde jag ut en eller två av de första jag fick upp som verkade bra. Jag använde bara "Hitlers barndom" som sökord, men jag fick fram ganska bra information. Skolbibliotekarien har haft undervisning i informationssökning med oss, då pratade hon om olika hemsidor och databaser. Jag har inte lärt mig så mycket om källkritik.

Jag söker inte så mycket i biblioteket själv, utan frågar hellre skolbibliotekarien. Hon letar fram många böcker åt mig som jag har bläddrat i för att försöka leta fram den fakta jag behöver till mitt arbete. Jag tycker det är svårt att hitta information som passar och även om skolbibliotekarien försöker hjälpa mig så gott hon kan menar hon att hon inte heller är så insatt i ämnet. Ibland när man frågar skolbibliotekarien om hjälp får man vänta, det kan vara lite irriterande när man känner att man måste komma vidare med sitt arbete. Hon har dock hjälpt mig med att tänka om gällande mitt syfte. Hon hade diskuterat det med min lärare när hon sett hur jag jobbade och sen hjälpte hon mig med att ändra inriktning. När jag väl hade ändrat inriktning ville jag ha information om koncentrationsläger istället, skolbibliotekarien gav mig en uppslagsbok som handlade om det. Jag satte mig och läste i den resten av lektionen, det var svårt att hitta information som passade mitt arbete. Men när lektionen var slut lånade jag den ändå, jag tänkte att jag kanske kan hitta något som passar mig. Det var lite jobbigt när jag var sjuk några dagar när vi jobbade med arbetet, det kändes som jag fick mycket att ta igen. När jag kom tillbaka till skolan var min lärare sjuk och vi fick en vikarie i SO istället. När jag satt i soffan i skolbiblioteket och försökte leta fakta i några svåra böcker kom han för att se hur det gick för mig. Han frågade mig om jag verkligen skulle plocka fakta ur de böckerna, han tyckte nog att de var för tjocka och svåra. Skolbibliotekarien kom också och sa att jag kunde kolla i registret och läsa och söka förståelse. Sen gick hon igen. Vikarien sa att levnadsberättelser är intressanta och sen gick han. Jag kände mig ännu mer förvirrad när de hade gått, men jag fortsatte kolla igenom böckerna. När denna lektion var slut lämnade jag tillbaka två av de tre böcker jag hade lånat, jag hittade ingen information till mitt arbete i dem. Jag behöll dock en av böckerna.

5.2.2 "Erik"

Just nu arbetar vi med ett projekt i SO:n, jag skriver om Pearl Harbor. Det är inte så roligt, men det är bättre än att sitta i klassrummet och lyssna på läraren i alla fall. Jag arbetar helst i skolbiblioteket, vid någon av datorerna. Jag väljer alltid den datorn som finns närmast fönstret. Jag och Anna går alltid till skolbiblioteket så fort lektionen börjar och vi sätter oss vid "våra" datorer. Jag gillar att jobba med Anna, hon är schysst och roligt och hon är smart med, hon har alltid koll på vad vi har för läxor och så. Jag har kollat lite i hyllorna efter böcker och jag har hittat en som verkar bra, den beskriver ganska översiktligt andra världskriget så det är lätt att hitta den information som handlar om Pearl Harbor, det stod på typ en eller två sidor. Jag hittade en bra karta i boken som jag tänkte kunde vara bra att ha med i arbetet, den kan fylla ut sidantalet i alla fall. Jag frågade Anna vad hon tyckte och hon sa att hon redan hade en karta kopierad som jag kunde få, det var bra så slapp jag kopiera den själv. Det är bra att sitta i skolbiblioteket eftersom man kan lyssna på musik samtidigt som man skriver, så länge inte min lärare kommer in i alla fall. Han kom in och sa att det var ingen musik som gällde, men jag sätter alltid på den igen när han har gått. Han hjälpte mig i

alla fall med hur jag ska lägga upp mitt arbete. Han sa att jag måste tänka på varför, alltså att jag inte bara kan beskriva utan att jag måste tänka på varför något hände. Vi diskuterade mitt arbete ganska länge så jag tror jag vet hur jag ska lägga upp det nu.

Vi hade en SO-lektion under eftermiddagen också, jag är inte alls lika koncentrerad då. Jag känner mest: "Fan vad jobbigt!". Jag är trött och gäspar: "I'm fucking tired!". Det är bra att Anna också är här, vi diskuterar arbetet litegrann. Hon påminde mig om att skriva ner de böcker jag använder så att jag kan skriva min källförteckning sen. Jag läser i den boken jag har om Pearl Harbor och skriver lite. Det blir lätt att jag skriver av direkt från boken, det är jobbigt att formulera sina egna meningar. Det känns inte så kul att sätta igång med arbetet, det är roligare att prata med Anna om andra saker som inte handlar om skolan. Vi diskuterar ändå våra arbeten lite, jag frågar Anna vem som egentligen vann vid Pearl Harbor, jag har inte fattat det riktigt. Hon svarar att det var Japan som vann vid Pearl Harbor, men att Amerika släppte atombomberna och vann själva kriget. Det är lättare att fråga Anna än att försöka leta upp information om det själv i boken.

Det är svårt att hitta information som passar mitt arbete, jag vill gärna hitta svar på mina frågeställningar men det står ju ingenting om det. "Fan". Jag är trött, jag känner inte för att jobba med detta just nu. Fast nu kom jag på en bra idé, man kan ju leta på Internet efter andras uppsatser: "Perfekt om man hittar någon annan som har skrivit om det ju". Jag letar igenom några uppsatser men när läraren kommer in stänger jag sidan, han skulle nog inte gilla att man kollade på andras arbeten. För att få ihop så mycket text som man måste ha är det bra om man har lite trix. Jag ger ett sådant tips till Anna: "Skriv ut alla förkortningar som t.ex. så blir det mer text". Läraren kommer och hjälper mig lite. Jag är dock allmänt okoncentrerad så jag pratar hellre med Anna om andra saker. Jag går och stör Johan och Jörgen, det är också roligare än att jobba. Jag hittar dock en bok till som jag kanske kan använda, så jag lånar den innan jag går. Jag gillar inte när skolbibliotekarien ska lägga sig i vad jag gör. Hon sa till exempel till mig att ta av mig huvan: "Men vad fan. Får man inte ha något på sig?" Hon sa att man får ha på sig allt förutom huvan, hon försöker vara rolig. Det är bättre när hon inte är i biblioteket för då kan man lyssna på hög musik. Det är jobbigt också när datorerna inte funkar som de ska, en dag var till exempel alla datormössen vandaliserade så vi fick hämta nya hos IT-killen. Och under en hel dag funkade inte datorerna alls, då blev det inte mycket gjort. Jörgen skriver också om Pearl Harbor så vi har pratat lite om det. Det är faktiskt intressant att diskutera sitt ämne ibland, det är kul när det känns som man kan något om ämnet. Jag märkte dock att han hade många fler böcker än jag, men när jag sa det till skolbibliotekarien och att jag behövde fler böcker tyckte hon att jag och Jörgen kunde dela. "Jag vill ha en egen bok!". Då struntade jag i det och gick därifrån. Anna följde med mig.

5.2.3 "Anna"

Jag tycker det är ganska kul att arbeta projekt. Då får man arbeta mer självständigt och man behöver inte sitta i klassrummet hela tiden. Jag brukar sitta i skolbiblioteket och arbeta. Jag och Erik brukar gå direkt dit när lektionen börjar och sätta oss vid "våra" datorer, det är bra att ha en egen arbetsplats. Det är kul att sitta med Erik och arbeta, han är väldigt underhållande. Ibland kan han vara lite störig, men för det mesta är han rolig att prata med och han lyssnar på vad jag säger. Det är också bra att ha någon att diskutera arbetet med, det brukar vi göra under arbetets gång. I början av projektet

gick jag till skolbiblioteket och sökte i bibliotekskatalogen, jag hittade en bok som verkade bra så den lånade jag. Jag letade också på Internet och där hittade jag några bra sidor som jag skrev ut. Jag kopierade även en karta som jag tänkte ha med i mitt arbete. Erik ville också ha en karta med i sitt arbete så jag erbjöd honom att få min extrakopia. Det är kul att kunna hjälpa till. Han frågade mig även om vilka som egentligen vann Pearl Harbor, jag svarade att det var Japan som vann Pearl Harbor men att Amerika sedan släppte atombomberna och vann själva kriget.

När läraren kom till skolbiblioteket pratade jag med honom om hur jag ska lägga upp mitt arbete, det är svårt att veta vad man ska med. Han förklarade vad det är jag ska ha med i arbetet så nu känns det lite bättre. Jag började med att göra en tankekarta för att få ner allt jag ska ha med i mitt arbete. "Kolla vilken fin tankekarta jag har gjort" sa jag till Erik, jag vet inte om han blev så imponerad. Jag skrev sedan upp alla rubriker och vad som ska ingå i de olika avsnitten, så att jag inte glömmer något sen när jag börjar skriva. När jag sedan börjar skriva på mitt arbete försöker jag skriva med mina egna ord, man får ju inte skriva av.

När Erik pratar med mig om andra saker än skolan blir jag distraherad, men jag vill gärna prata med honom även om jag borde jobba mer med mitt arbete. Det är ju faktiskt roligare att prata med Erik om andra saker än att jobba med arbetet. Jag påminner Erik om att skriva ner sina källor till källförteckningen, det är bra att skriva upp alla sina källor under tiden man arbetar så att man inte glömmer bort vilka källor man använt. Det är viktigt att ha en källförteckning så att man kan visa vilka källor man har använt sig av.

När jag letar information kollar jag helst själv vad som finns på skolbiblioteket, jag tittar vilka böcker som finns om mitt ämne, men mest kollar jag på Internet efter fakta. Det är jobbigt när inte datorerna fungerar som de ska, en dag hade någon förstört alla datormössen och en dag fungerade inte datorerna alls. Då är det väldigt svårt att arbeta eftersom jag har mitt arbete på datorn. Det är också jobbigt när det blir hög ljudvolym, en dag spelade Erik jättehög musik på datorn medan Anders sprang omkring och skrek och heilade, då är det svårt att behålla koncentrationen. Annars brukar det vara bra arbetsro i skolbiblioteket, förutom kanske när det kommer in en massa småbarn.

5.2.4 "Johan"

Jag arbetar med ett projekt i SO:n, då jag skriver om slaget om Storbritannien. Jag sitter gärna i skolbiblioteket och jobbar, man får vara i fred där för det mesta. När vi började med detta projekt gick jag till skolbiblioteket för att hitta information. Jag gick runt bland hyllorna för att leta efter information om slaget vid Storbritannien, men det var svårt att hitta. Skolbibliotekarien frågade om jag ville ha hjälp och hon gav mig en tjock bok som var mer som ett uppslagsverk. Det var lite svårt att hitta relevant fakta i boken och när jag behövde hjälp var inte skolbibliotekarien där. Jag fortsatte att leta själv, men sen kom hon tillbaka och frågade hur det gick för mig. Jag hade då hittat några sidor som verkade bra och hon hjälpte mig att kopiera dem.

När jag letar efter information själv kollar jag helst på Internet. Jag använder mig av sidor som Nationalencyklopedin, Wikipedia och Google. Google är speciellt bra när man söker efter bilder som man kan använda i sitt arbete. I det här projektet har jag

tänkt använda mig av någon bild eller karta. Oftast hittar jag den bästa och mesta information på Wikipedia. Till det här arbetet använder jag mig mest av Wikipedia och Google och någon bok. Man får oftast arbeta i lugn och ro på skolbiblioteket, och man har oftast tillgång till en dator där man kan skriva eller söka efter information. Ibland blir man dock störd, ibland av andra klasser men mest av elever från sin egen klass. Jag har ändå ganska lätt för att behålla koncentrationen och jobbar gärna självständigt. När Erik och Jörgen kommer och stör och bråkar är det dock svårt att behålla koncentrationen även om jag vill. Man måste ju spela med.

5.2.5 "Anders"

I SO:n arbetar jag med ett projekt, jag skriver om Hitler. Jag känner mig omotiverad och jag tycker det är tråkigt. Jag går till skolbiblioteket för där märker inte läraren lika mycket vad jag gör och jag kan bråka med de andra i min klass. Det är bra att Erik är där också, han hänger alltid på när det är något fuffens på gång. Erik skrattar alltid åt det jag gör, till exempel när jag heilade, jag skriver ju om Hitler så jag tyckte att det var passande. Skolbibliotekarien är bra ibland, jag gick dit för att jag ville ha en bok om Hitler men hon hjälpte mig att specificera mitt ämne till varför Hitler startade andra världskriget. Sen gav hon mig en bok och sa titta på sidan 18-25. Sen gick skolbibliotekarien så då kunde jag slappa igen. Denna veckan har datorerna inte fungerat alla dagar, det är jobbigt för då kan man inte skriva eller söka information. När datorerna inte fungerar pratar jag med mina kompisar istället. Jag menar, det går ju inte att jobba utan datorer.

5.2.6 "Jörgen"

Jag arbetar med ett projekt om Pearl Harbor i SO:n. Direkt när vi fick uppgiften gick jag till skolbiblioteket för leta information. Skolbibliotekarien hade tagit fram en hel del böcker åt oss som hon hade lagt i en hög. Jag hittade ganska många böcker som jag kunde använda mig av. Jag använder även skolbiblioteket som en arbetsplats och sitter gärna vid en av datorerna och skriver. Jag använder mig hellre av böcker än av Internet och databaser när jag söker information. Erik skriver om samma ämne som jag gör, så vi har diskuterat lite vilka frågeställningar vi har. Vi har även pratat om olika teorier och kollat i böcker tillsammans. Jag verkar ha fått tag i mer information än Erik, det är nog för att jag var så snabbt ute när vi skulle börja med arbetet. Ibland tappar jag koncentrationen, speciellt när till exempel Erik kommer och pratar om annat och stör. Jag tycker ändå att skolbiblioteket är den bästa arbetsplatsen, man har nästan alltid tillgång till en dator och man kan få hjälp av skolbibliotekarien om man vill.

5.3 Resultat av intervjuer

Här nedan presenterar vi de material som framkom genom vår meningskoncentreringsmetod. Genom denna analysmetod definierade vi olika centrala teman, som vi anser vara väsentliga för vår undersökning. Vi inleder med de intervjuer vi genomförde med eleverna och fortsätter sedan med skolbibliotekariens och lärarens intervjuer. Vi kommer liksom i vinjetterna presentera intervjuerna i "jagform", dock är texterna inte rena citat, då vi har tagit bort utfyllnadsord som "liksom" och "typ". Som vi nämnde i avsnittet ovan gällande observationerna, är det inte speciellt vanligt att presentera sitt material i "jagform". Vi har dock valt att göra på detta sätt eftersom vi önskar en mer personlig redogörelse av intervjuerna. Då Kvale (1997) beskriver tillvägagångssättet vid

en meningskoncentrering, väljer även han att presentera sina texter i ”jagform” (s. 175f).

5.3.1 Eleverna

Vi kommer här presentera fyra olika centrala teman som vi definierat utifrån de intervjuer vi genomfört med de olika eleverna: *Intervjupersonens användning av skolbiblioteket*, *intervjupersonens beskrivning av undervisning i informationssökning och intervjupersonens syn på källkritik*, *intervjupersonens arbetsprocess gällande detta specifika projekt* och *intervjupersonens åsikter om skolbiblioteket och vad som kan förbättras*. De olika styckena inleds med ett centralt tema, för att sedan gå över till de olika elevernas tankar kring detta tema.

Det första centrala tema vi definierade utifrån den meningskoncentrering vi genomförde av intervjuerna är *intervjupersonens användning av skolbiblioteket*. Det framkom utifrån intervjuerna att eleverna framförallt använder skolbiblioteket som arbetsplats, men även till att söka efter information. Nedan följer hur de intervjuade eleverna, ”Sandra”, ”Jonas” och ”Mira”, uttryckte sig gällande detta tema:

”Sandra”

Jag är inte så ofta på skolbiblioteket och lånar böcker, det är mest datorerna. Jag använder de för att skriva och leta fakta på Internet, inte så mycket på databaser. Ibland går jag dit på rasten också, då sitter vi där och pratar. Det är mest faktaböcker man lånar, det är inte så mycket man läser.

”Jonas”

Jag är på skolbiblioteket nästan varje dag. Jag sitter här och jobbar när vi har inlämningar eller så. Det är rätt bra att vara här det är inte så många som är här så det är rätt tyst. Jag hämtar information här också. Inte så mycket skönlitteratur, jag brukar inte läsa så mycket, det är mest fakta. Jag är mest på datorerna.

”Mira”

Jag kommer bara till skolbiblioteket när vi har lektion. Bara när jag verkligen måste. Inte alls på fritiden, men ibland på rasten, men det är inte alls ofta. Jag använder skolbiblioteket till att söka fakta och sånt. Mest på Internet. Inte i databaser, men i böcker ifall jag måste, jag är inte så förtjust i böcker.

Vi definierade även det centrala temat *intervjupersonens beskrivning av undervisning i informationssökning och intervjupersonens syn på källkritik* utifrån vår meningskoncentrering. Här visade det sig att, även om eleverna kunde beskriva hur undervisningen i informationssökning gick till, har det inte utvecklats deras sätt att söka efter information nämnvärt. ”Sandra” och ”Mira” har inte heller en klar bild av vad källkritik innebär. Så här säger eleverna:

”Sandra”

Skolbibliotekarien har haft undervisning i informationssökning. Vi har haft det en eller två gånger. Då typ hade hon en dator och visade oss vad man kunde gå in och söka på

och vad man skulle göra för att hitta det rätta och så. Jag tror inte att hon pratade något om källkritik. Jag vet inte riktigt vad källkritik är, men det är väl att man ska ha med var man hittat fakten och hur man fick tag i den. Jag använder mest NE och Wikipedia och så Google och faktaböcker.

”Jonas”

Skolbibliotekarien har inte haft någon undervisning i informationssökning eller det kanske hon har haft för längesen men inte så jag kommer ihåg. Jag tänker på källkritik ibland när jag söker information. Källkritik innebär att källan är trovärdig eller så då. Man får kolla så det står samma på sådana sidor som man kan skriva själv på. Man kan inte lita på Wikipedia om ingen annan skriver samma sak på någon annan sida.

”Mira”

Skolbibliotekarien har gått haft undervisning i informationssökning. Det hade hon i början av terminen. Vi pratade om olika sidor man kan hitta, inte bara Google. Det var lite om databaser med, men inte så mycket. Hon pratade nog om källkritik med, men jag kommer inte ihåg så mycket. Källkritik är alltså när man bara skriver in alltså vart man varit inne i och sånt. Jag använder mest Google för att det kommer ju in andra sidor också då ju som Wikipedia och så. Jag använde Wikipedia mest, jag tycker inte NE är så bra.

Det tredje centrala temat vi skapade är *intervjupersonens arbetsprocess gällande detta specifika projekt*. Eleverna beskriver här framförallt vilka källor de har valt att använda sig av under detta projekt:

”Sandra”

Jag gick hit först och lånade böcker och kopierade. Jag frågade skolbibliotekarien och hon tog fram böckerna åt mig. Sen hjälpte hon mig att söka på datorerna också och skrev ut det som passade. Det var mest Internet och böcker.

”Jonas”

Jag fick mest information genom böcker och Internet, fast jag har mest använt Internet. Då använder jag mig av sidor som NE, susning och Wikipedia. Även Google.

”Mira”

Till detta projektet har jag använt skolbiblioteket väldigt mycket. Det är nog första gången på jätte länge som jag använt det. Det är ju rätt många intressanta böcker och man är ju tvungen att ta böckerna. Skolbibliotekarien hjälpte oss lite med att ta fram böcker. Jag tittade på Internet också, innan jag letade efter böcker.

Det fjärde och sista centrala temat vi definierat är *intervjupersonens åsikter om skolbiblioteket och vad som kan förbättras*. Samtliga elever tycker det är viktigt att det finns ett skolbibliotek, dock önskar de fler faktaböcker och fler datorer. Så här uttrycker sig eleverna:

”Sandra”

Det är viktigt att det finns ett skolbibliotek för annars hade det inte varit lika lätt att hitta allting. Och böckerna är oftast bra, och lättare än Internet. Det finns lite för lite faktaböcker men annars är det bra.

”Jonas”

Det är viktigt att det finns ett skolbibliotek då det är en bra arbetsplats. Det behövs fler datorer för de som finns brukar vara upptagna rätt ofta.

”Mira”

Skolbiblioteket är faktiskt bra för vissa. För vissa är ju väldigt mycket, tycker om att läsa och sånt ju. Och det kanske är svårt på fritiden att gå till det stora biblioteket så man hinner göra det i skolan. Det är en rätt bra arbetsplats med. Jag tycker faktiskt skolbiblioteket är bra som det är för att de har ju gjort mycket förändringar nu så att det är mer böcker och sånt. det är alltså inte bara SO:n, men SO:n och så engelskan. Engelskaböcker fanns det väldigt dåligt av innan. Men sen efter sommaren så har de tagit hit mycket. Och det har blivit bra.

5.3.2 Skolbibliotekarien

Även gällande intervjun med skolbibliotekarien har vi skapat centrala teman, denna gång sex stycken: *Måluppfyllelse, hur intervjupersonen arbetar med eleverna och lärarna under ett pågående projekt, hur eleverna använder skolbiblioteket, intervjupersonens beskrivning av undervisningen i informationssökning och källkritik, integration i undervisningen samt varför är skolbiblioteket viktigt och vad kan förbättras?*.

Det första centrala tema vi skapade utifrån vår meningskoncentrering är *måluppfyllelse*. Skolbibliotekarien beskriver här vilka mål de arbetar mot, samt var man kan finna de målen. Så här säger hon:

Självklart har vi mål i skolbiblioteksarbetet. De finns i skolbibliotekets handlingsplan samt i kvalitetsredovisningen, där jag/biblioteksgruppen/rektorer eller vi tillsammans utvärderar hur de målen uppnåtts. Exempel på mål är att öka läslusten och skapa elevdemokrati. Allt vi gör måste även förankras i ”lära för livet”. Det görs vid utvärderingen av handlingsplanen. Då vi lägger till en ny arbetsuppgift kollar vi av den mot ”lära för livet” samt att rektor som kan ”lära för livet” utan och innan kan ha synpunkter på uppfyllelsen. Likaså om en arbetsuppgift tas bort eller förändras kollar vi vid detta tillfälle hur det går ihop med ”lära för livet”. Självklart arbetar vi mot de mål som finns även om de inte uttryckligen nämner ordet skolbibliotek. Vi diskuterar ämnesmål och hur biblioteket kan medverka till att uppnå dessa mål.

Det andra centrala temat vi definierade är *hur intervjupersonen arbetar med eleverna och lärarna under ett pågående projekt*. Skolbibliotekarien tar här upp dels hur samarbetet med lärarna ser ut och dels hur hon kan vara ett stöd för eleverna under deras arbetsprocess. Hon menar följande:

För det första så; a och o är ju att jag pratat med läraren när han eller hon börjar planera sitt projekt. Det finns ju vissa teman som återkommer från år till år och då har vi ju redan planerat för flera år, men är det något jag undrar över frågar jag om det. Sen gör vi så att jag ser till att jag fyller på bokförrådet från huvudbiblioteket och jag planerar bokbeståndet efter vad de brukar läsa. De lärare som är vana håller alltid utkik efter böcker som handlar om till exempel andra världskriget och jag kan hitta böcker lite då och då och då frågar jag läraren; vad tror du om den här? Och då kanske vi lånar in den och så bygger vi ett bokbestånd år från år. Sen är det viktigt att eleverna går igenom frågeställningen med läraren. Och då vet jag det och jag vet ungefär hur läraren tänker, och tycker jag att det verkar som att eleven inte förstått vad de ska göra då kan jag ge läraren en hint om det. Det gäller att hela tiden ha en dialog med lärarna, det är ju ett stöd till elever och lärare. När jag sedan fått den där hintan om att nu börjar det om 3 veckor eller så, då börjar jag leta på internet. Det är ju också en kommunikation att jag skickar över länkar och letar i fredagsbrevet och letar på internet. Men ofta har jag ju det sparat från år till år, och då kollar jag upp om de är aktuella nu. Jag aktualiserar länkarna inför specialarbetet men jag samlar dem alltid. Jag kan alla lärare som jobbar här så jag behandlar alla olika utifrån deras kvalifikationer och skicklighet. En ny lärare måste ha mera stöd, en gammal lärare kan man bara prata med lite ute i korridoren. Somliga sitter man i timmar med och diskuterar, andra går det lite så. Men utan kommunikationen med lärare och elever är mitt arbete meningslöst.

Det tredje centrala temat är *hur eleverna använder skolbiblioteket* och skolbibliotekarien berättar att eleverna använder biblioteket både till informationssökning och till skönlitteratur. Hon poängterar att biblioteket är öppet hela tiden, och därför spenderar många elever mycket tid där. Så här säger skolbibliotekarien:

Eleverna använder ju biblioteket absolut hela tiden. Det används ju från halv åtta på morgonen till skolan slutar. Om eleverna använder biblioteket främst till att söka information eller till skönlitteratur går i vågor. Vissa perioder så sitter det ett gäng vid datorn och vissa perioder så är de inte här, men det ska vara en kombination av informationssökning, skolarbete och rekreation precis som ett vanligt bibliotek. Men som ni har märkt så är ju här öppet hela tiden. Vi håller på att uppfostra eleverna, väldigt bra elever det funkar. De flesta läser, men jag har bara låsta skåp där. Men jag ger nycklar till eleverna och jag menar, normalt får de inte använda min dator men det blir ju ett sätt att fånga både elever och lärare. Men när någon sitter där så har jag stenkoll.

Det fjärde centrala temat vi identifierade utifrån meningskoncentreringen är *intervjupersonens beskrivning av undervisningen i informationssökning och källkritik*. Skolbibliotekarien beskriver här hur hon tänker kring informationssökning och källkritik och hur man på bästa sätt undervisar om detta. Så här säger skolbibliotekarien om detta:

Jag undervisar i informationssökning och källkritik. Det finns en plan från de är 6 år gamla hela vägen upp tills de lämnar. I början fångar man upp de här små, oftast killar. Och sen, om jag inte har sett någon här på länge, då får jag ge den en uppgift så går vi och tittar i böcker. Jag tar barnen och visar dem fotbollsböcker och djur. När de är små får man försöka fånga deras intresse. Och sen från andra klass ungefär visar jag dem på internet, var de kan gå in. I trean får de en egen inloggning och då har jag mer regelrätt

undervisning, jag kör på NE junior. Jag kör stenhårt med länkskafferiet, unga fakta, svenska djur punkt se och så vidare, det gäller att utnyttja det vi betalar för. Och sen i fyran har de vikingaprojekt. Då kollar vi på NE, NE atlas, hur man gör. Femmorna är vi just nu vid vad man får lov att använda, hur man gör när man kopierar, hur man markerar att man tagit det från internet, hur man skriver. I sexan, sjuan, åttan har vi formell infosökning och källkritik. Årets nior har jag träffat specifikt 3 gånger i höstas och har haft hela klassen på en gång. Vi tittade mycket på Wikipedia och Ne. Vi jämförde när den ena var bra och när den andra var bättre. Samtidigt diskuterade vi i storgrupp hur man anger källan, vad som kan användas i skolarbetet och varför annat inte kan användas. Detta kändes mest väsentligt för just dessa elever. Då har de fått sökkunskap i alla andra årskurser. Jag och läraren tittade på vad som är viktigast för just den gruppen. I ett annat fall hade vi kunnat ha mindre grupper och kanske olika genomgångar med olika elever. Man märker inte omedelbart att eleverna blir mer källkritiska. Men år för år som jag bygger detta så blir de mer källkritiska. Och vi har häftiga diskussioner i både sjuan, åttan och nian. Man märker att de blir mer källkritiska, då det innan i deras arbeten stod internet och nu står det sidan. Vi har diskussioner hela tiden och på det sättet märker jag. Genom att samtala. För det är ju jätte viktigt.

Det femte centrala temat är *integration i undervisningen*. Samarbetet med lärarna är något skolbibliotekarien tar upp här, men även hennes delaktighet i verksamheten. Skolbibliotekarien säger följande:

Samarbetet med lärarna är både formellt och informellt. Vi diskuterar till exempel i personalrummet. Läraren säger vad de ska jobba med och jag kommer med tips och idéer. Då går jag ju in och har tankar i hennes arbete, men det är hon som bestämmer om det passar eller ej. Vi diskuterar vilka texter som kan passa för eleverna, det är både mina och deras elever och vårt mål är att de ska få kunskap och bra betyg och känna glädje. Samarbete med lärarna och eleverna är grunden egentligen. Biblioteksgruppen är jätte viktigt. Eleverna är delaktiga i arbetet här, till exempel att lägga in tidningar. Några elever gör ju veckans bok som kommer upp på internet varje vecka, och nu håller de på att lära upp två tjejer i femman och försöker få dem såhär. Det är viktigt att de känner att de kan påverka.

Lärare och elever får styra vilken väg jag går för att nå upp till målen, men jag vet vart vi ska nå. Det bestämmer vi när vi gör handlingsplaner och arbetsplaner och när vi diskuterar dem. Biblioteksmötena där varje arbetslag är representerat är jätte viktigt, rektorn kommer alltid och han visar ju att biblioteket är viktigt. Nu håller vi på att planera utbildningar i infosök och källkritik för lärarna, men det vet de inte om än. Jag har koll på eleverna. Är det någon jag inte sett på länge så pratar jag med läraren. Och så går jag igenom elevernas lånekort ett par gånger per termin. Jag hör saker här. De glömmer ofta bort att jag sitter där och hör allt mellan himmel och jord. Jag har gått till kurator, till rektor, till mentor och pratat om vad jag sett eller hört. Alla har vi tystnadsplikt om detaljerna kring eleverna. Jag satt här en hel eftermiddag med en kille och diskuterade hans liv i kanske två timmar och jag kunde inte åka hem då. Det är våra elever hela tiden, hela skolan, alla anställda. Vi har betalt för att få eleverna glada och muntra i den mening vi kan och lära sig något. Man lär sig inget när man är olycklig. Jag är även mycket på föräldramöten, jag är med ända till sjuan. En annan sak som är viktig, det är att skolbibliotekarien är anställd av skolan och är en i skolpersonalen. Ofta ser man det så att man ska köpa in det på kultur och fritid, men då kommer man som en gäst. När jag är här på skolan kan jag vara med i en demokratisk process och det kan

man inte som gäst. Fördelning av pengar är en annan sak, jag ser ju vilka behov som finns eftersom jag pratar med i princip varenda person som finns på skolan. Det är ju rektorn som bestämmer om pengarna, men vi kan ju tala om för rektorn vad vi tycker, sen tänker han och bestämmer. Då inhämtar han ju vår kunskap.

Det sista centrala temat vi skapade utifrån meningskoncentreringen är *varför är skolbiblioteket viktigt och vad kan förbättras?* Skolbibliotekarien menar att skolbiblioteket är viktigt på olika nivåer. Hon anser följande:

Skolbiblioteket är viktigt, dels för den ekonomiska funktionen då man samordnar inköpen. Det är också viktigt att organisera informationen överhuvudtaget, så att det blir en samordning. Då kan jag utnyttja bibliotekets rabattsystem när jag köper in och då har jag även koll på vad som finns på skolan. Jag underlättar för lärarna, när de behöver något från ett bibliotek. Jag tipsar om högläsningböcker så att de blir lagom svåra, jag känner ju eleverna. Det är ju en avlastning att eleverna är här och letar och får hjälp. Det finns hela tiden sådant som kan bli bättre. Nu ska vi få nya bokhyllor eftersom belysningen är för dålig. Då ska jag engagera eleverna i det här, jag har pratat med fyran och femmans lärare att de ska få välja ut så och så många böcker var och återlämna dem och torka av dem och sätta upp dem på hyllan. Så ska jag se vilka böcker som blir kvar. Och så pratar vi lite om hur böcker är uppställda, det är ett sätt för dem att lära sig att hitta. Sen handlar det ju om att bli duktigare själv, att hela tiden tänka, utveckla sin pedagogik, utveckla sin källkritik men det jobbar vi ju på hela tiden. Det här med att; hur ser man hur man kan mäta resultatet av ett skolbibliotek, det är ju rätt intressant men det vet jag inte om jag hinner, det är svårt. Men det är ett sådant gigantiskt problem.

5.3.3 Läraren

Vi skapade fyra stycken centrala teman med hjälp av meningskoncentreringen utifrån den intervju vi gjorde med läraren. Dessa centrala teman är: *Lärarens planering inför ett projektarbete samt samarbetet med skolbibliotekarien, elevernas användning av skolbiblioteket, undervisning i informationssökning och källkritik samt varför är skolbiblioteket viktigt?*

Det första centrala temat vi definierat är *lärarens planering inför ett projektarbete samt samarbetet med skolbibliotekarien*. Han beskriver här hur han går tillväga då han planerar ett projektarbete utifrån de mål han först ställer upp. Han talar även om skolbibliotekarien och hur de samarbetar. Han säger följande:

Vi sätter upp mål innan och sen handlar det ju om att de i uppgiften ska kunna visa att de når upp till målen. Till exempel då det handlar om att reflektera och analysera och så att det ges möjlighet till det i uppgiften. Det är ju en del som, framförallt de som strävar mot högre betyg, att de ska kunna nå upp till de målen. Det handlar ju mycket om att de ska kunna vara självständiga men att de även ska kunna ha mig som ett stöd och det är därför vi har jobbat lite med handledningstillfällen där de har möjlighet att ställa frågor om det är något de behöver, både när det gäller att söka fakta eller om de behöver veta hur de ska ta del av fakten eller jobba vidare med den. Som vi har gjort nu så har jag skickat ut på mail vad vi ska jobba med för tema. Jag skriver lite vad det är vi riktar in arbetet på, sen ser skolbibliotekarien till att plocka hem böcker som passar till arbetet. Hon tar ju inte hem allting, utan hon ser till även att eleverna ska lära sig lite att söka

själva också, att de ska kunna beställa hem och veta hur det funkar. Men annars är det ju att jag förbereder mig via mail.

Det andra centrala temat är *elevernas användning av skolbiblioteket*. Läraren beskriver här främst elevernas sökande efter information, och hur de använder skolbiblioteket till detta. Så här säger han:

Många tror ju att de ska gå dit och allt ska finnas, de tänker att; nu får jag allting som jag behöver. Men det de behöver träna sig i är ju att leta, både i att hitta i biblioteket, det tror jag att de har en genomgång med bibliotekarien, men att de inser att det inte allting som finns på biblioteket utan de måste lära sig söka även hur de kan hitta och söka på andra bibliotek och så vidare, att de vet att de kan beställa. Och även att de kan ta hjälp, för många går ju dit och så bara går de och tittar planlöst, men som det ser ut här så tycker jag att de har bra hjälp av bibliotekarien, när de söker. Man märker ju i resultatet att en del är ganska enkelspåriga. Vissa tror att det bara finns internet, de går bara och söker på internet direkt. De säger nästan; jag tycker det är för jobbigt med böcker. Även om de vet, alltså internet är ju extremt stort det är ju jättesvårt att hitta på och mycket är ju svårt skrivet också. Det är ju mycket enklare skrivet i böcker ibland men det har de ju liksom inte hittat den kopplingen riktigt. Så det syns ofta om de bara har använt internet eller om de har tittat på båda. Det syns både på resultatet och även, framförallt när de jobbar.

Det tredje centrala temat vi definierat är *undervisning i informationssökning och källkritik*. Läraren menar att han ser en skillnad efter att skolbibliotekarien har undervisat eleverna i informationssökning och källkritik. Han säger följande:

Efter att skolbibliotekarien hade haft undervisning i informationssökning märkte jag ju skillnad. Vi började jobba med enskilt arbete precis efter och då såg man direkt att de gick in och använde de sökanalerna som hon hade visat. Vissa visste ju redan om det, det var ju ganska basnivå det hon gick igenom, NE och Wikipedia och lite så. Det har varit en ganska basnivå men att man kunde se tydligt att de använde sig av det hon hade visat och det blev enklare för dem. Många gick ju hela tiden via Google innan men nu vet de att det finns NE och det finns lite andra sådana sökanaler som de kan använda. Så det tycker jag gav en hel del för dem. Wikipedia har ju många börjat tolka på lite annat sätt, de går inte dit där först. Många använder sig av det men det är inte det första de söker upp. Vissa använder det fortfarande som huvud, men det är ju sådant man får ta, och prata med dem om att det gäller kanske att hålla lite balans och inte bara ha Wikipedia. Men de tänker på det nu många av dem i alla fall, det gjorde de inte innan.

Det fjärde och sista centralt tema vi skapat är *varför är skolbiblioteket viktigt?* Läraren diskuterar här framförallt vikten av ett samarbete. Han menar:

Det är viktigt att det blir ett samarbete. Sen när eleverna kommer ut i arbetslivet och annat, så att de kan. Det är ju klart att, ju mer man lär de nu desto säkrare blir de när de kommer upp i gymnasiet och de som ska läsa vidare på universitetet, för det vet man ju att när man kommer till universitet då får man sköta det mycket själv, och även på gymnasiet så är det mer och mer självständigt, så det är viktigt att de lär sig det redan tidigt, och ser vilken hjälp de har.

6. Analys och diskussion

I detta avsnitt kommer vi analysera och diskutera resultatet med bakgrund av dels litteratur och tidigare forskning, och dels vårt teoriavsnitt, där vi beskrev det evidensbaserade förhållningssättet samt de tre olika pedagogiska förhållningssätten förmedlingspedagogik, individuell konstruktivism och social konstruktivism. Vi kommer dela upp detta kapitel i fyra huvudrubriker, då denna studie verkar på fyra olika nivåer; diskussion kring de kommunala styrdokumentens pedagogiska perspektiv, styrdokumentens förhållande till praktiken, skolbibliotekets bidrag till elevers måluppfyllelse samt skolbibliotekets eventuella behov av utveckling. När det gäller den första rubriken kommer vi diskutera kring de olika pedagogiska förhållningssätten och varför vi anser att målen från de olika styrdokumenterna ska sorteras under de olika förhållningssätten på det sätt som visas i resultatet. Vi kommer även resonera kring huruvida skolan, ämnet och skolbiblioteket arbetar utifrån samma pedagogiska förhållningssätt. Under den andra rubriken tar vi upp hur eleverna arbetar och utifrån detta om och hur verkligen stämmer överrens med dels de pedagogiska förhållningssätt som diskuterats i rubriken ovan och dels mer konkret med de mål som skolan, ämnet och skolbiblioteket strävar mot. Under tredje rubriken kommer det diskuteras, utifrån hur verkligen stämmer överrens med styrdokumentet, om och på vilket sätt skolbiblioteket bidrar till elevernas måluppfyllelse. Med de här tre diskussionerna som grund kommer vi i kapitel 7 resonera kring eventuella utvecklingsmöjligheter för verksamheten, med fokus på skolbiblioteket.

6.1 Diskussion kring de kommunala styrdokumentens pedagogiska perspektiv

Som vi beskrev ovan har vi ordnat de mål som finns nämnda i Älmhults kommuns skolplan, ämnesplanen i SO för årskurs 9 på Linnéskolan i Älmhult samt handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten i Älmhults kommun under de olika pedagogiska förhållningssätt som vi presenterat i vårt teoriavsnitt. De tre förhållningssätt vi har utgått från är förmedlingspedagogik, individuell konstruktivism samt social konstruktivism. För att tydliggöra vår indelning har vi även skapat aspekter utifrån varje pedagogiskt förhållningssätt, såsom de är beskrivna i avsnitten om teori och metod. Vi kommer diskutera de olika planernas mål i förhållande till de olika pedagogiska förhållningssätt var för sig, för att sedan jämföra dessa för att se om det är samma förhållningssätt som är dominerande.

6.1.1 Älmhults kommuns skolplan

Majoriteten av de lärandemål vi analyserade från de tre olika styrdokumenterna fanns representerade i kommunens skolplan. Målen i de aktuella styrdokumenterna var uppdelade i ”mål att sträva mot” och ”mål att uppnå”, vi har dock hanterat dem som likställda då vi anser att de är lika viktiga och i samma utsträckning pekar på vad kommunen prioriterar. Det första vi reflekterade över var att inga mål handlade om skolans kunskapsyn, det framkom inte genom studier av måldokumentet om kunskap anses vara objektiv, individuell eller kontextuell. Inom förmedlingspedagogiken anses kunskap vara objektiv, det vill säga att ett speciellt kunskapsinnehåll kan överföras från en person till en annan (Schyl-Bjurman & Strömberg-Lind 1976, s. 20f), medan kunskap inom den individuella konstruktivismen anses konstrueras inom människan

med hjälp av de erfarenheter människan besitter (Engström 1998, s. 24). Kunskap enligt den sociala konstruktivismen är sammanhangsbunden, den uppstår i samspel med andra människor och med miljön (ibid, s. 27f). Avsaknaden av kunskapssyn i skolplanen kan vara problematisk, då det pedagogiska arbetet ofta grundar sig på den syn på kunskap som existerar. Om man till exempel anser att kunskap uppstår i samspel med andra borde det även visa sig i det pedagogiska arbetssättet. Exempel på arbetssätt kan då vara grupparbeten och diskussioner.

Genom vår studie av skolplanen kom vi fram till att de flesta målen kunde placeras in under individuell konstruktivism. Utifrån målen kan vi konstatera att skolan anser det viktigt att utgå från individens egna *inre förutsättningar*. Kommunen menar till exempel att:

Verksamheten ska präglas av en helhetssyn på barns och ungdomars utveckling och lärande; vår strävan ska vara att så småningom uppnå en årslös skola innebärande ett erkännande av att det kan ta olika lång tid för eleverna att nå kunskapsmålen.

Alla barn och ungdomar ska ges goda kunskaper och färdigheter samt möjlighet att utvecklas efter vars och ens förutsättningar; för att uppnå godkända resultat kan förlängning av skoltiden erbjudas.

Varje skola ska stimulera var och en till lärande och utveckling utifrån individens egna förutsättningar oavsett kön.

En grundtanke inom den individuella konstruktivismen är att individens erfarenheter och förutsättningar är centrala i elevens lärandeprocess. Det är viktigt att tänka på elevens mognadsnivå, att det inte finns möjlighet för eleven att lära sig något han eller hon inte är mogen för. Därför är det viktigt att anpassa skolan efter eleven istället för tvärtom (Maltén 1997, s. 124f). Denna syn på lärande anser vi oss finna bland annat i citaten ovan, då de alla utgår från individen och dess olika förutsättningar och mognadsnivå.

Enligt den individuella konstruktivismen sker lärande med hjälp av en *inre process*. Det är genom denna inre jämviktsprocess, assimilation och ackommodation, som eleven utvecklas som individ och lär sig nya saker (Egidius 2002, s. 100). Exempel på mål som visar på detta är:

De läromedel och övriga hjälpmedel som bäst främjar individens inläring och utveckling skall användas.

Varje individ oavsett kön ska ges samma möjligheter att utveckla sina personliga ambitioner, intressen och talanger.

Genom dessa mål, med fokus på individens inre utveckling, menar vi att det går att skönja ett individuellt konstruktivistiskt synsätt.

Kommunens skolplan, liksom individuell konstruktivism, betonar vikten av elevens aktiva handlande. Som vi beskrev i vår teoridel är det enligt den individuella konstruktivismen viktigt att tänka på att lärandet är en aktiv process och att eleven lär bäst då de får arbeta problemlösande och med praktiska uppgifter. Genom dessa arbetssätt utvecklas eleven och dens förmåga att ta eget ansvar ökar (Stensmo 1994, s. 133f). Kommunens skolplan säger bland annat:

Individens förmåga att ta ansvar, att ta egna initiativ och lösa problem är väsentliga delar i dagens och morgondagens arbetsliv, varför fostran till sådana vanor och arbetssätt är mycket angeläget

Elevaktivt och undersökande arbetssätt ska tillämpas

Dessa mål visar tydligt att tillämpning av praktiska arbetssätt uppmuntras, vilket visar på en individuell konstruktivistisk syn.

Även om vi har definierat en hel del individuellt konstruktivistiska perspektiv i kommunens skolplan, fann vi även ett fåtal mål som går att koppla till det socialt konstruktivistiska förhållningssättet. Under vår analys av kommunens skolplan fann vi inga mål som kunde relateras till de två aspekterna *kunskap som kontextuell* (som vi nämnde ovan) och *den proximala utvecklingszonen* (vad eleven kan klara av, med eller utan stöd av till exempel lärare). Däremot anser vi att följande mål går att knytas till aspekten *språket som kommunikation*:

Språket gör det möjligt att reflektera, att se sammanhang, erövra nya begrepp, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera.

Denna aspekt är av yttersta betydelse för den sociala konstruktivismen, då det inom detta förhållningssätt är av stor vikt att språket används som verktyg för att ett samspel ska kunna ske mellan människor, vilket i sin tur leder till att lärande uppstår. Människor utvecklas med hjälp av interaktion med andra och det är språket och det sociala som står i fokus (Engström 1998, s. 27f).

Den sista socialkonstruktivistiska aspekten är *social samverkan*, och vi fann i kommunens skolplan en del mål som kunde relateras till denna aspekt:

Inom vårt verksamhetsområde kan vikten av det mänskliga mötet ej övervärderas. Här ryms så många nyanser som inte kan fångas i medier.

På alla områden ska vi lära av varandra och omvärlden för att kunna vidareutveckla vår verksamhet.

Enligt den sociala konstruktivismen är människan starkt sammanbunden med miljön den lever i och varken människa eller miljö kan fungera utan den andra, det är i ett samspel med miljön som människor utvecklas; ”Världen kommer inte till oss direkt utan via människor.” (Maltén 1997, s. 129)

De aspekter vi skapat utifrån det förmedlingspedagogiska förhållningssättet är: *Kunskap som objektiv* (som vi nämnde i inledningen av detta avsnitt), *eleven som passiv mottagare* (eleven arbetar inte aktivt, utan erfar kunskap som en färdig produkt), *undervisaren som aktör* (det är läraren som är den aktivt styrande och förmedlar ett fast kunskapsinnehåll till eleven) samt *yttre påverkan* (eleven behöver belöning för att fortsätta med samma positiva beteende). Vi kunde dock inte finna några mål i kommunens skolplan att koppla till dessa aspekter.

6.1.2 Ämnesplanen i SO för årskurs 9

Linnéskolan i Älmhult har formulerat grundläggande målsättningar i de olika ämnena som eleverna ska nå upp till, så även i SO. Anledningen till att vi valt just ämnet SO är, som vi nämnde ovan, att klass 9 precis hade inlett ett projekt i just det ämnet. Inte heller

bland dessa mål definieras synen på kunskap och målen som nämns är av en mer konkret natur. Det blev tydligt för oss att samtliga av dessa mål kunde kopplas till den individuella konstruktivismens *inre förutsättningar* eller *inre processer*. Exempel på mål som vi har knutit till *inre förutsättningar* är:

Varje elev väljer svårighetsgrad och omfattning efter sina förutsättningar och mål

Under elevens arbete med egenarbeten kan fördjupning och breddning ske efter varje elevs individuella förutsättningar

Dessa mål anser vi höra ihop med *inre förutsättningar* då det enligt den individuella konstruktivismen är viktigt att tänka på att det finns de elever som lär sig förstå enbart genom att reflektera, medan andra behöver höra, se eller arbeta aktivt för att utveckla förståelse. Allt handlar om att utgå från elevens förutsättningar, för att lärande och förståelse ska kunna uppnås (Maltén 1997, s. 124f). De flesta målen kopplade vi dock samman med *inre processer*, mål som:

Eleven ska ges förutsättningar för att kunna utveckla ett övergripande synsätt

Eleven ska utveckla sin muntliga och skriftliga förmåga

Eleven ska få fördjupad kunskap och förståelse för sin omvärld

Då det enligt den individuella konstruktivismen är människan som skapar sin kunskap och utvecklas som person inom sig själv (Engström 1998, s. 24), anser vi att dessa mål som handlar om elevens utveckling och förståelse kan kopplas till den individuella konstruktivismen. Vi tolkar dessa mål som att eleven som individ själv utvecklar ett övergripande synsätt eller muntlig och skriftlig förmåga. Det är också inom eleven en fördjupad kunskap och förståelse konstrueras.

6.1.3 Handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten i Älmhults kommun

Som vi nämnde i avsnittet om avgränsningar har biblioteket på Linnéskolan en egen handlingsplan, förutom den kommunala. I den planen finns det dock inte beskrivet hur biblioteket och övrig verksamhet ska arbeta pedagogiskt och de mål som finns nämnda ligger på en basnivå, som till exempel utökade öppettider och en mer funktionell lokal. Vi anser att det utifrån dessa mål är svårt att utläsa något pedagogiskt förhållningssätt, varför vi istället har valt att analysera den kommunala handlingsplanen för skolbiblioteksverksamheten i Älmhult. De mål vi fann i denna plan kunde vi placera in under den individuella konstruktivismen och aspekterna *inre förutsättningar*, *inre processer* och *aktivt handlande*. Som med de två övriga måldokumenterna fanns det heller inte här några mål som stödjer någon kunskapssyn. Under *inre förutsättningar* placerade vi in målen:

Rätt material/information till rätt elev/pedagog vid rätt tillfälle

Bibliotekarien arbetar med en verklighetsanknuten pedagogik för att eleven ska lära sig genom att utgå från sina bilder av verkligheten.

Som vi förklarat ovan, handlar den individuella konstruktivismen om att förståelse utvecklas inom varje individ i förhållande till dennes förutsättningar och erfarenheter (Engström 1998, s. 24). Det mål som vi kopplat till *inre processer* är:

Skolbiblioteket skapar lust till läsning och ger informationssökande individer

Liksom när det gäller de ämnesmål vi anser vara kopplade till *inre processer*, tolkar vi även detta mål som att individen är i fokus och konstruerar sin egen lust till läsning genom en inre process.

I skolbiblioteksverksamhetens handlingsplan fann vi även ett mål som vi kunde knyta till *aktivt handlande*:

Bibliotekarien arbetar med aktiv pedagogik för att lära elever att tänka kritiskt också utanför klassrummet.

Det aktiva handlandet är en viktig del av den individuella konstruktivismen. Eleven utvecklar sin förståelse genom att arbeta praktiskt och eftersom individen är naturligt nyfiken, gynnas detta av ett praktiskt arbetssätt (Stensmo 1994, s. 133f).

6.1.4 Sammanfattande diskussion

Efter att ha analyserat samtliga dokument för att få en uppfattning av vilket pedagogiskt förhållningssätt som dominerar, har vi kommit fram till att både kommunens skolplan, ämnesplanen i SO för årskurs 9 och kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten strävar mot mål som kan sägas tillhöra det individuellt konstruktivistiska förhållningssättet. Endast kommunens skolplan har några inslag av det socialt konstruktivistiska förhållningssättet, medan de två andra planerna endast innehåller mål som vi anser kan knytas till det individuellt konstruktivistiska förhållningssättet. Det fanns inga mål i någon av de tre planerna som kan sägas kopplas till det förmedlingspedagogiska förhållningssättet.

Som vi nämnde ovan saknar vi en tydlig formulering gällande kunskapssyn i de olika styrdokumenterna. Att ha en kunskapssyn är en viktig del av ett pedagogiskt förhållningssätt, detta då den ligger till grund för tankar kring hur individen tillägnar sig kunskap; fast kunskap från en individ till en annan, inom sig själv eller tillsammans med andra. Att ha en klar bild av vad kunskap är, är väsentligt för att kunna veta hur eleven lär för att sedan kunna planera undervisningen på så sätt att eleven får ut det mesta av den. Det saknas även mål kring lärarens roll i individens utveckling. Ska läraren agera som en handledare eller som en förmedlare av kunskap? Det formuleras dock att bibliotekarien ska arbeta med en aktiv och verklighetsanknuten pedagogik och att man ska arbeta praktiskt och utgå från individen.

6.2 Praktiken i förhållande till de kommunala styrdokumenterna

Här ovan har vi analyserat de lärandemål som finns nämnda i de olika styrdokumenterna och kommit fram till att de alla strävar mot mål som kan sägas vara av den individuellt konstruktivistiska arten. I detta avsnitt kommer vi se huruvida detta stämmer överrens med hur det ser ut i praktiken, det vill säga hur eleverna i årskurs 9 arbetar i skolbiblioteket med ett projekt i SO med lärare och skolbibliotekarie som stöd. Vi

kommer diskutera kring, dels hur eleverna arbetar i skolbiblioteket och dels hur läraren och skolbibliotekarien arbetar med eleverna utifrån de pedagogiska förhållningssätt vi presenterat i vår teori. Detta för att sedan kunna jämföra om det vi kommit fram till gällande det pedagogiska förhållningssätt som dominerar, även gäller i praktiken. Streatfield & Markless (1994) menar att, för att kunna se om skolbiblioteket bidrar till elevers lärande, måste man först undersöka skolans verksamhet och de lärandemål som finns för den för att sedan kunna se om skolbiblioteket strävar mot samma mål.

6.2.1 Aktivitet i skolbiblioteket

Utifrån deltagande observationer och intervjuer har vi skaffat oss information om hur eleverna arbetar med ett projekt i SO. Alla elever arbetade enskilt med projektet, då uppgiften var formulerad så, och de hade själva valt tema och frågeställningar. Samtliga elever i vår undersökning använde sig av skolbiblioteket på ett eller annat sätt. Majoriteten började med att gå till biblioteket då de fick uppgiften, för att söka efter information. Läraren hade tidigare kontaktat skolbibliotekarien via e-post, för att förbereda henne om det projekt de snart skulle börja med. Skolbibliotekarien hade då letat fram passande böcker kring de teman eleverna skulle arbeta med. Skolbibliotekarien har undervisat om informationsökning och källkritik i början av terminen:

Då typ hade hon en dator och visade oss vad man kunde gå in och söka på och vad man skulle göra för att hitta det rätta och så. (Intervju med Sandra)

Läraren menar att det direkt efter en undervisning i informationssökning går att se en skillnad i elevernas sätt att söka efter information. De använder inte enbart Wikipedia, utan provar även på de sökvägar skolbibliotekarien har visat dem. Skolbibliotekarien förklarar att hon börjar med undervisning i informationssökning redan när eleverna är 6 år, för att under hela skoltiden utveckla deras kunskaper i informationssökning. Det gäller att anpassa undervisningen efter elevernas ålder och att fånga deras intresse. När eleverna går i sexan, sjuan och åttan har hon formell informationssökning med eleverna. Eleverna i vår undersökning använder sig helst av Internet då de söker information, gärna Google och Wikipedia:

Jag fick mest information genom böcker och Internet, fast jag har mest använt Internet. Då använder jag mig av sidor som NE, susning och Wikipedia. Även Google. (Intervju med Jonas)

Samtliga elever använder sig dock även av böcker som de kopierar från. Oftast handlar det om att skolbibliotekarien har letat fram böcker som hon ger till eleverna. Som exempel observerade vi när skolbibliotekarien hjälpte olika elever med litteratur:

Hon [skolbibliotekarien; vår anm.] letar fram många böcker åt mig som jag har bläddrat i för att försöka leta fram de fakta jag behöver till mitt arbete. Jag tycker det är svårt att hitta information som passar och även om skolbibliotekarien försöker hjälpa mig så gott hon kan menar hon att hon inte heller är så insatt i ämnet. (Vinjett Lila)

... jag gick dit [skolbiblioteket; vår anm.] för att jag ville ha en bok om Hitler men hon (skolbibliotekarien vår anm.) hjälpte mig att specificera mitt ämne till varför Hitler startade andra världskriget. Sen gav hon mig en bok och sa titta på sidan 18 – 25. (Vinjett Anders)

Skolbibliotekarien hade tagit fram en hel del böcker åt oss som hon hade lagt i en hög. Jag hittade ganska många böcker som jag kunde använda mig av. (Vinjett Jörgen)

Genom våra observationer och intervjuer kan vi konstatera att skolbiblioteket används i hög grad som en arbetsplats, då eleverna framförallt arbetar vid datorerna. En del elever sitter även i någon soffa och läser. Eleverna som arbetar i skolbiblioteket använder det även som en social plats, då de kan diskutera både projektet de arbetar med och andra mer fritidsrelaterade ämnen:

Jag brukar sitta i skolbiblioteket och arbeta. Jag och Erik brukar gå direkt dit när lektionen börjar och sätta oss vid ”våra” datorer, det är bra att ha en egen arbetsplats. (Vinjett Anna)

Jag använder även skolbiblioteket som en arbetsplats och sitter gärna vid en av datorerna och skriver... Erik skriver om samma ämne som jag gör, så vi har diskuterat lite vilka frågeställningar vi har. Vi har även pratat om olika teorier och kollat i olika böcker tillsammans. (Vinjett Jörgen)

Jag är på skolbiblioteket nästan varje dag. Jag sitter här och jobbar när vi har inlämningar eller så. Det är rätt bra att vara här det är inte så många som är här så det är rätt tyst. (Intervju med Jonas)

Det känns inte så kul att sätta igång med arbetet, det är roligare att prata med Anna om andra saker som inte handlar om skolan. (Vinjett Erik)

Skolbibliotekarien menar dock att skolbiblioteket har många användningsområden:

... det ska vara en kombination av informationssökning, skolarbete och rekreation. (Intervju med skolbibliotekarien)

Angående lärarens roll har vi utifrån våra observationer och intervjuer fått en klar bild av att han fungerar som en handledare för eleverna. Under lektionstillfällena kom han till skolbiblioteket med jämna mellanrum för att diskutera med eleverna hur det går för dem, hur deras frågeställningar fungerar och hur de borde disponera sitt arbete:

Det handlar ju mycket om att de ska kunna vara självständiga men att de även ska kunna ha mig som ett stöd och det är därför vi har jobbat lite med handledningstillfällen där de har möjlighet att ställa frågor om det är något de behöver, både när det gäller att söka fakta eller om de behöver veta hur de ska ta del av faktan eller jobba vidare med den. (Intervju med läraren).

Han [läraren; vår anm.] hjälpte mig i alla fall med hur jag ska lägga upp mitt arbete. Han sa att jag måste tänka på varför, alltså att jag inte bara kan beskriva utan jag måste tänka på varför något händer. Vi diskuterade mitt arbete ganska länge så jag tror jag vet hur jag ska lägga upp det nu. (Vinjett Erik)

Enligt skolbibliotekarien diskuterar hon även källkritik med eleverna i samband med undervisning i informationssökning:

Man märker att de blir mer källkritiska, då det innan i deras arbeten stod Internet och nu står det sidan. Vi har diskussioner hela tiden och på det sättet märker jag. Genom att samtala. För det är ju jätteviktigt. (Intervju med skolbibliotekarien)

Läraren anser att eleverna har blivit mer källkritiska efter undervisningen med bibliotekarien:

Wikipedia har ju många börjat tolka på lite annat sätt, de går inte dit där först. Många använder sig av det men det är inte det första de söker upp. Vissa använder det fortfarande som huvud, men det är ju sådant man får ta, och prata med dem om att det gäller kanske att hålla lite balans och inte bara ha Wikipedia. Men de tänker på det nu många av dem i alla fall, det gjorde de inte innan. (Intervju med läraren)

Majoriteten av eleverna vi intervjuade kunde inte riktigt förklara vad källkritik innebär:

Hon pratade nog om källkritik med, men jag kommer inte ihåg så mycket. Källkritik är alltså när man bara skriver in alltså vart man varit inne i och sånt. (Intervju med Mira)

Jag vet inte riktigt vad källkritik är, men det är väl att man ska ha med var man hittat faktan och hur man fick tag i den. (Intervju med Sandra)

Jonas hade dock en lite klarare bild av vad källkritik handlar om:

Källkritik innebär att källan är trovärdig eller så då. Man får kolla så det står samma på sådana sidor som man kan skriva själv på. Man kan inte lita på Wikipedia om ingen annan skriver samma sak på någon annan sida. (Intervju med Jonas)

Både läraren och skolbibliotekarien poängterar vikten av ett gott samarbete dem emellan för att skolbiblioteksverksamheten ska fungera så bra som möjligt:

Det gäller att hela tiden ha en dialog med lärarna, det är ju ett stöd till elever och lärare... Men utan kommunikationen med lärare och elever är mitt arbete meningslöst. (Intervju med skolbibliotekarien)

Det är viktigt att det blir ett samarbete. (Intervju med läraren)

Hon [skolbibliotekarien; vår anm.] har dock hjälpt mig tänka om gällande mitt syfte. Hon hade diskuterat det med min lärare när hon sett hur jag jobbade och sen hjälpte hon mig med att ändra inriktning. (Vinjett Lila)

6.2.2 Sammanfattande diskussion

Utifrån denna beskrivning av hur de olika parterna, elever, lärare och skolbibliotekarie, agerar i biblioteket, har vi kommit fram till att det inte är lika självklart vilket pedagogiskt förhållningssätt som är det dominerade i praktiken, om man jämför med de mål som finns formulerade i de olika styrdokumenterna. Som vi skrev ovan är det den individuella konstruktivismen som de flesta mål i de olika styrdokumenterna kan kopplas till. Genom våra observationer och intervjuer kan vi även i praktiken skönja detta förhållningssätt. Eleverna arbetade självständigt, enskilt och aktivt med ett praktiskt projekt. Detta tyder på ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt, då eleverna ska arbeta aktivt för att uppnå förståelse, det finns heller ingen "rätt" fakta utan eleverna ska utveckla ny kunskap. Enligt vår undersökning söker eleverna efter information som passar dem och de gör det utifrån sina egna förkunskaper, även detta tyder på nämnda förhållningssätt. Skolbibliotekariens arbetssätt med informationssökning, tyder även denna på ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt, då hon menar att

undervisningen ska anpassas till elevernas ålder och intresse. Barnet har olika utvecklingsnivåer, och därför är det viktigt att bygga upp undervisningen steg för steg.

Även lärarens agerande tyder på ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt, då han hjälper eleverna och kommunicerar med dem på deras mognadsnivå. Dock kan även detta tyda på en social konstruktivistisk syn, då det är viktigt att läraren fungerar som en handledare och kan inspirera eleverna. Han ska också ge eleverna stöd så att de kan fortsätta in i nästa utvecklingsfas. Även elevernas arbetssätt tyder på ett socialt konstruktivistiskt förhållningssätt. Det projekt de arbetar med ska utföras enskilt, dock blir det ett socialt samspel då de diskuterar arbetsuppgifterna med varandra. De frågar varandra frågor, diskuterar olika teorier och frågeställningar samt talar om själva dispositionen. Enligt den sociala konstruktivismen utvecklas människor med hjälp av interaktion med andra och det är språket och det sociala som står i centrum.

När det gäller det förmedlingspedagogiska förhållningssättet, anser vi även att vi såg spår av detta. Exempel på detta är då skolbibliotekarien undervisar eleverna i informationssökning. Skolbibliotekarien menar själv att hon håller en mer formell undervisning då eleverna når klass 6, och vi fann även indikationer på detta i några av elevernas utsagor. Sandras citat ovan beskriver hur en sådan undervisning kan gå till; att skolbiblioteket med hjälp av en dator visar eleverna hur de kan gå tillväga. Detta påminner om hur en undervisningssituation kan gå till enligt det förmedlingspedagogiska förhållningssättet, vilket innebär att eleven lär sig ”rätt” kunskap utan att ges utrymme till att vara aktiv. Vi fann även spår av detta förhållningssätt vid elevernas tillhandahållande av litteratur. Då en del sökte efter böcker själva, fick majoriteten av eleverna lämplig litteratur tilldelad sig av skolbibliotekarien utan någon större ansträngning. Från detta arbetssätt kan vi dra paralleller till förmedlingspedagogiken, då undervisaren sitter inne med ”rätt” kunskap eller information och kan föra över den till eleven, som inte själv är aktiv utan tar passivt emot informationen.

6.3 Skolbibliotekets bidrag till elevers måluppfyllelse

I de föregående analysavsnitten har vi till störst del diskuterat de pedagogiska förhållningssätt som går att utläsa i de olika styrdokumenterna samt i praktiken. I följande kapitel kommer vi att mer konkret gå in på de mål som finns i det kodschemat vi skapat utifrån de olika styrdokument som analyserats, och utifrån detta diskutera om och på vilket sätt skolbiblioteket arbetar aktivt för att eleverna ska nå upp till dessa mål. De mål vi utgår från är de som mer konkret formulerar vad elever ska kunna.

- *Datorn ska i skolarbetet användas så att möjligheter skapas för varje elev att själv kunna arbeta i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar*
- *Skolbiblioteket skapar lust till läsning och ger informationssökande individer*
- *Barn och ungdomar ska använda de kunskapskällor som är bäst lämpade i den aktuella situationen. Olika kunskapskällor används för att nå alla sinnen*
- *Rätt material/information till rätt elev/pedagog vid rätt tillfälle*

Dessa mål kopplar vi till informationssökningsprocessen och att eleverna använder skolbiblioteket som arbetsplats. Då vi observerade elever medan de arbetade med ett projekt i SO, lägger vi ingen fokus på skönlitteratur eller lust till läsning, vilket det andra målet tar upp. Dock har vi ändå valt att ta upp det målet då det även handlar om

att skapa informationssökande individer. Majoriteten av eleverna i vår undersökning använde skolbiblioteket som en arbetsplats med datorn som främsta verktyg. De elever vi observerade befann sig alltid i biblioteket då de arbetade med sitt projekt, både när de sökte information, men också då de mer praktiskt skrev sitt arbete. Då eleverna sökte information använde de sig av både Internet, databaser och böcker. Skolbibliotekarien har undervisat eleverna i informationssökning och visat dem att det finns fler sökvägar än Internet, hon har presenterat olika databaser och Internetsidor och även visat hur bibliotekskatalogen fungerar. Skolbibliotekarien förbereder sig inför ett projekt genom att plocka fram böcker som lämpar sig för eleverna och som har relevans för projektets olika teman. När sedan eleverna kommer till biblioteket för att söka information hjälper bibliotekarien dem med böcker, medan de ofta själva söker via datorn på Internet eller i databaser.

- *Eleven ska lära sig att kritiskt granska fakta och åsikter*
- *Bibliotekarien arbetar med aktiv pedagogik för att lära elever att tänka kritiskt också utanför klassrummet*
- *Språket gör det möjligt att reflektera, att se sammanhang, erövra nya begrepp, tänka logiskt, granska och kritiskt värdera*

Vi anser att målen ovan belyser vikten av elevers förmåga att ha en källkritisk hållning, både i allmänhet och under detta specifika projekt. Eleverna i vår undersökning hade svårt att konkretisera vad källkritik innebär och de söker ofta information på Internet genom att genomföra en enkel sökning på Google för att sedan välja ut de översta träffarna, utan att fundera över vem som har publicerat texten och i vilket syfte. Då de ska försöka definiera källkritik, förklarar de att det handlar om att hänvisa till källan. Skolbibliotekarien talar dock om källkritik med eleverna, och hon menar att det ofta uppstår "häftiga diskussioner" kring detta ämne, vilket hon anser är väldigt viktigt för att eleverna ska förstå. Även läraren menar att eleverna är mer medvetna om vilka källor de använder, då det inte enbart är Wikipedia som används.

- *Individens förmåga att ta ansvar, att ta egna initiativ och lösa problem är väsentliga delar i dagens och morgondagens arbetsliv, varför fostran till sådana vanor och arbetssätt är mycket angeläget*
- *Elevaktivt och undersökande arbetssätt ska tillämpas*

Angående dessa mål kan skolbiblioteket spela en stor roll. Under vår undersökning observerade vi hur eleverna arbetade aktivt med sitt projekt i skolbiblioteket. De inledde sitt projekt med att själva skapa frågeställningar för att sedan självständigt söka information. Skolbibliotekarien och läraren fanns hela tiden där som handledare, och eleverna kunde gå till dem när de behövde stöd. Då de arbetar i skolbiblioteket istället för i klassrummet, finns inte läraren där som en kontrollant utan eleverna får själva ta ansvar för att arbetet blir gjort.

- *Inom vårt verksamhetsområde kan vikten av det mänskliga mötet ej övervärderas. Här ryms så många nyanser som inte kan fångas i medier*
- *På alla områden ska vi lära av varandra och omvärlden för att kunna vidareutveckla vår verksamhet*

Under våra observationer har vi uppmärksammat att skolbiblioteket till stor del används som mötesplats, både då eleverna arbetar med projektet och då de befinner sig där

mellan lektioner. Det projekt de arbetade med under vår undersökning var enskilt, men eleverna diskuterade ändå problem och frågeställningar med varandra. De använde även skolbiblioteket som ett uppehållsrum där de kunde sitta och samtala.

6.3.1 Sammanfattande diskussion

Skolbiblioteket arbetar till stor del aktivt mot de mål vi har diskuterat, vi anser dock att detta arbete kan förbättras på en del punkter, vilka vi kommer diskutera i vårt sista analysavsnitt.

Gällande de mål vi har kopplat till skolbiblioteket som arbetsplats samt informationssökning, är det framförallt till detta eleverna nyttjar skolbiblioteket. Skolbibliotekarien har ett stort ansvar som undervisare i informationssökning och eleverna tar till sig det de lär sig under dessa undervisningstillfällen. Dock uppmärksammade vi, både under våra observationer och under våra intervjuer, att majoriteten av eleverna fortfarande använder sig främst av Google och Wikipedia. Det finns ändå en variation i elevernas kunskapskällor, då de använder sig av både böcker, Internet och databaser. Det är dock Internet som dominerar, då eleverna tycker det är enklare att finna relevant och lättillgänglig information på nätet än i till exempel böcker. De böcker eleverna använder sig av i sitt projekt, får de ofta direkt från skolbibliotekarien. Dessa böcker är i stor utsträckning relevanta för eleverna, vilket visar på att skolbibliotekarien har stor kunskap i att ge rätt material till rätt elev. Då eleverna väljer att gå direkt till skolbibliotekarien för böcker, tyder även detta på skolbibliotekariens kompetens gällande detta. Dock anser vi att eleverna borde vara lika självständiga när det kommer till att söka efter böcker i bibliotekets katalog, som de är när det kommer till att söka information på Internet. Vi saknar även en större användning av olika databaser, då skolbiblioteket erbjuder en del relevanta sådana och även undervisning i hur de används. Gällande skolbiblioteket som arbetsplats, med fokus på datoranvändningen, används detta i stor utsträckning av eleverna. Skolbiblioteket erbjuder en plats där eleverna kan arbeta i sin egen takt och efter sina egna förutsättningar. Det som en del elever poängterade för oss var att de saknar fler datorer, för att de i större utsträckning ska kunna använda biblioteket som arbetsplats.

Vi menar att skolbiblioteket arbetar aktivt mot de mål som vi diskuterat ovan. Skolbiblioteket tar stort ansvar för att skapa informationskompetenta individer, då skolbibliotekarien undervisar i informationssökning, men också finns där som ett stöd för eleverna under deras arbete i skolbiblioteket. Skolbibliotekarien har även stor insikt i vad eleverna behöver gällande information, vilket leder till en dialog mellan elev och bibliotekarie. Eleverna i vår undersökning använder gärna biblioteket som arbetsplats, med hjälp av de datorer som finns till förfogande. På detta sätt kan fler elever arbeta vid en dator i sin egen takt.

Även gällande de mål vi kopplat till källkritik spelar skolbiblioteket en viktig roll. Skolbibliotekarien arbetar aktivt för att föra in diskussionen om källkritik då eleverna har undervisning i informationssökning och både skolbibliotekarien och läraren anser att det går att se en förändring i elevernas sätt att tänka kring källkritik. Under våra observationer och intervjuer anser vi dock att det brister när det kommer till elevernas förståelse kring källkritik, då de endast menar att källkritik handlar om att meddela varifrån de tagit en viss text. Även om diskussionen kring källkritik finns, anser vi att den borde få större utrymme.

Elevernas förmåga att arbeta aktivt och problemlösande belyses i de mål vi diskuterat. Skolbiblioteket i vår undersökning fungerar som en arbetsplats dit eleverna kunde gå för att arbeta med sitt projekt. De kunde där, under eget ansvar, arbeta självständigt i sin egen takt. Då eleverna arbetar i skolbiblioteket har de även hela tiden möjlighet till hjälp och stöd från både läraren och skolbibliotekarien. Skolbiblioteket uppmuntrar till ett självständigt arbete genom att erbjuda en arbetsplats med tillgång till datorer, media och skolbibliotekariens hjälp, men även en plats för friare diskussioner mellan elever.

Skolbiblioteket som en öppen plats inbjuder till samtal och diskussioner mellan elever, men även mellan elever och lärare och elever och skolbibliotekarie. Under våra observationer, då eleverna arbetade med sitt projekt, diskuterade de gärna med varandra och frågade varandra om hjälp. Detta på ett mer öppet sätt än vad som är möjligt i klassrummet, då de i skolbiblioteket kan arbeta på ett mer fritt sätt. De mål som tar upp det mänskliga mötet samt att det är viktigt att lära av varandra, anser vi att skolbiblioteket arbetar mot tack vare att det är en sådan öppen och välkomnande miljö, där eleverna trivs och gärna väljer att arbeta på.

7. Skolbibliotekets eventuella behov av utveckling

Vi kommer i detta kapitel att övergå från ett forskningstänkande till ett mer praktiskt tänkande, eftersom vår diskussion handlar om hur verksamheten kan utvecklas. Vi kommer att inleda med en diskussion kring det evidensbaserade perspektivet, vilket är ett relativt nytt begrepp som innebär att den praktiska verksamheten inspireras av och grundas på ett forskningsbaserat förhållningssätt. På detta sätt ämnar man finna bevis på hur man på bästa möjliga sätt löser ett specifikt problem, vilket i sin tur till en utvecklad verksamhet (Booth, 2004, s. 5f).

7.1 Evidensbaserad verksamhet

Under 1990-talet spred sig idéer om evidensbaserad forskning till olika verksamheter, till exempelvis juridik, utbildning och sociala frågor. Även inom bibliotekssektorn har det evidensbaserade förhållningssättet etablerats, exempelvis som en metod för att utvärdera verksamheten. Booth (2007) presenterar begreppet EBLIP (Evidence Based Librarianship in Practice) och menar att ett evidensbaserat förhållningssätt är viktigt i biblioteksverksamheten för att skapa en förståelse för de behov som finns samt för att effektivisera verksamheten. Det är viktigt att både bibliotek och biblioteksutbildning tillägnar sig det evidensbaserade förhållningssättet, så att det genomsyrar verksamheten på alla nivåer (s. 74ff).

Det är viktigt för varje verksamhet att se på det evidensbaserade förhållningssättet utifrån sin egen praktik och därmed göra den till sin egen. Skolans verksamhet kan till exempel inte använda sig av detta förhållningssätt på exakt samma sätt som medicin, då deras grundprinciper skiljer sig från varandra. Kärnan i det evidensbaserade förhållningssättet är dock densamma inom de olika områdena, nämligen att alla verksamheter ska baseras på den mest valida forskningen. Inom de flesta verksamheter finns det dock ett problem; klyftan mellan forskning och det faktiska arbetssättet. Som det ser ut idag stödjer sig de anställda på andra informationskanaler, såsom hur de har arbetat i tidigare fall, vad som är trendigt just nu eller råd från arbetskamrater. Detta kan leda till att verksamheten fungerar sämre än nödvändigt. Genom att arbeta forskningsorienterat och att använda sig av den senaste forskningen som gjorts inom respektive område, går detta att motverka och verksamheten kan nå sin fulla potential (Trinder & Reynolds 2000, s. 3f). Det finns fem steg som beskriver processen då man arbetar utifrån ett evidensbaserat förhållningssätt:

1. Identifikation av ett problem eller en fråga.
2. Att på ett så effektivt sätt som möjligt, finna bevis som kan besvara frågeställningen.
3. Bedöma om beläggen är giltiga och användbara.
4. Applicera resultaten på ett specifikt bestånd.
5. Utvärdera resultatet. (Booth & Brice, 2004, s.6)

Vi har utifrån resultatet av vår fallstudie identifierat en viss problematik som existerar på den undersökta skolan. Med hjälp av vår kvalitativa undersökning och tidigare forskning i ämnet anser vi oss ha ett trovärdigt underlag för hur verksamheten kan förbättras. Den information vi har anser vi vara av hög validitet och reliabilitet och således även giltig och användbar och kan därför användas för att komma med förslag

på hur verksamheten kan utvecklas. Vår fallstudie avslutas med det fjärde steget på grund av uppsatsens begränsade omfång. Det femte steget, utvärderingen, sker då övriga steg är genomförda och utveckling av verksamheten ägt rum. På grund av detta är det för oss en omöjlighet att i detta skede genomföra steg fem.

7.2 Identifikation av ett problem

Den första punkten i den evidensbaserade processen handlar om att identifiera de problem som eventuellt finns inom en verksamhet. De problem vi framförallt identifierat i skolbibliotekets verksamhet är:

- *Det pedagogiska förhållningssätt som skolbibliotekarien till stor del använder sig av*

Utifrån vår analys av styrdokumenterna har vi kommit fram till att både skolan och skolbiblioteket, enligt de lärandemål vi analyserat, ämnar arbeta utifrån ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt. Vi anser det positivt att de styrdokument skolan och skolbiblioteket utgår från har samma förhållningssätt, då det innebär att målen i styrdokumenterna förespråkar samma arbetssätt för både skolan och skolbibliotek. Utifrån våra observationer och intervjuer anser vi dock att det inte riktigt fungerar på detta sätt i praktiken. Medan skolan och ämnet SO uppmuntrar till elevaktivt och självständigt arbete genom det projekt eleverna arbetade med under våra observationer och intervjuer, arbetade skolbibliotekarien till viss mån även utifrån det förmedlingspedagogiska förhållningssättet. Vi baserar detta på att den undervisning eleverna får i informationssökning och källkritik genomförs på så sätt att skolbibliotekarien förmedlar den kunskap hon har om olika sökanaler till eleverna, genom att visa dem på en dator hur de ska söka, utan att ge dem möjlighet till att själva vara aktiva. Vi har uppfattat att detta leder till att eleverna, även om de till viss mån uppdaterar sitt söksätt, inte utnyttjar alla de sökanaler bibliotekarien visar. Även diskussioner kring källkritik faller delvis i glömska, då eleverna har svårt att definiera vad det innebär med källkritik, och en del av eleverna inte kan minnas att de har talat om detta. Vi baserar det även på våra observationer, då vi uppmärksammade att eleverna ofta fick de böcker de behövde direkt från skolbibliotekarien, istället för att själva söka efter dem i bibliotekets katalog. Vi anser det även vara problematiskt att skolbiblioteket inte är tillräckligt integrerat i dokumentet "Lära för livet" utan enbart finns nämnt under en egen rubrik. Det har även ett eget måldokument som det arbetar utifrån, istället för att målen för hela verksamheten finns nämnda i ett och samma dokument.

- *Elevernas informationssökningsprocess, källkritiska hållning samt tillgång till datorer*

Även om vi har kommit fram till att skolbiblioteket på ett sätt bidrar till elevernas informationssökningskompetens, då både lärare och skolbibliotekarie kan se en förbättring hos eleverna, anser vi att det finns brister i detta. Under våra observationer och intervjuer framkom det att eleverna helst använder sig av Internet för att söka information, och då framförallt på sidor som Google och Wikipedia. Vi anser att eleverna efter undervisning i informationssökning kunde förväntas använda sig av mer varierade sökvägar, istället för enbart Internet.

Diskussion kring källkritik ingår också i undervisning av informationssökning, vilket skolbibliotekarien poängterar vikten av. Läraren menar att eleverna blir mer källkritiska och väljer andra sökanaler än enbart Wikipedia. Vi anser dock att det även här finns brister. Vid frågan vad eleverna anser att källkritik är, fick vi ytliga svar. De menar att källkritik framförallt är att hänvisa källan och funderar inte över att vara kritisk gällande den information de finner på till exempel Internet.

Eleverna använder skolbiblioteket till stor del som arbetsplats och har stor användning av de datorer som finns. En av våra intervjupersoner önskar fler datorer, då de ofta är upptagna. Vi uppmärksammade även under våra observationer att datorerna inte fungerade som de skulle en del av tiden, vilket eleverna uppfattade som störande, vilket i sin tur ledde till att de tappade koncentrationen och inte fick något gjort på sitt projekt.

7.3 Att på ett så effektivt sätt som möjligt, finna bevis som kan lösa problemet

Det andra steget handlar om att finna information som går att använda för att ge förslag på förbättringar inom verksamheten, kopplat till det problem som formulerats. Vi har med hjälp av vår tidigare forskning och vår undersökning lagt fram en del problem, men även funnit lösningar som kan appliceras på den undersökta verksamheten. Detta kommer vi diskutera mer utförligt under punkt fyra i den evidensbaserade processen.

7.4 Bedöma om beläggen är giltiga och användbara

Genom vår undersökning har vi haft en hög validitet och reliabilitet, vilket diskuteras i kapitel 4, som behandlar vårt val av metod. Detta gör att vi anser den information vi erhållit genom denna undersökning vara giltig och därför användbar. Då vi har spenderat tid i verksamheten har vi även skaffat oss en bra bild av hur verksamheten fungerar, vad som fungerar bra och var det finns brister. Den tidigare forskning vi sökt fram är framförallt skriven av etablerade forskare inom området, såsom Louise Limberg, Brigitte Kühne samt David Streatfield och Sharon Markless, vilket ökar dens trovärdighet.

7.5 Applicera resultaten på ett specifikt bestånd

Här kommer vi diskutera de förbättringar vi anser kan göras gällande de problem vi tog upp i punkt ett, med hjälp av den information vi har erhållit med hjälp av vår tidigare forskning och vår undersökning.

- *Styrdokumentens utformning och innehåll*

Kühne (1993) menar att grunden för en fungerande verksamhet är att de mål som finns för skolan och skolbiblioteket finns sammanlänkande i samma dokument. Detta är inte fallet på många skolor i Sverige, inklusive Linnéskolan, och vi anser att detta är ett grundproblem. Som vi nämnde i den första delen av analysavsnittet, anser vi att samtliga styrdokument saknar en klar uttalad kunskapssyn, vilket är grunden för det pedagogiska förhållningssätt man arbetar utifrån. Streatfield & Markless (1994) menar att det är viktigt att ta hänsyn till den kunskapssyn som råder på en verksamhet som skolan, eftersom den formar praktiken och bestämmer vilken undervisningsmetod man anser vara bäst lämpad. De mål som finns i skolans kommunala måldokument gällande

skolbiblioteket finns under en egen rubrik och är inte integrerat på ett bra sätt med resten av verksamhetens mål. Det går heller inte att utläsa vilket pedagogiskt förhållningssätt skolbiblioteket ska arbeta efter utifrån de mål som finns i skolans måldokument, då måste man istället gå till skolbibliotekets egna kommunala måldokument. För att på ett bättre sätt integrera skolbiblioteket med resten av verksamheten, borde samtliga mål gällande verksamheten finnas sammanlänkande i ett och samma dokument, istället för att en medveten uppdelning av de olika delarna av verksamheten sker.

- *De pedagogiska förhållningssätt som råder i praktiken*

Vi har utifrån våra observationer uppmärksammat att skolbibliotekarien arbetar utifrån ett mer förmedlingspedagogiskt förhållningssätt, vilket strider mot det individuellt konstruktivistiska förhållningssätt som hela verksamheten ämnar arbeta utifrån. Vi tror att detta skulle kunna undvikas, om det var mer klart mot vilka mål verksamheten som helhet, inklusive skolbiblioteket, ska arbeta mot och att alla är medvetna om att det ska göras utifrån ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt. Limberg och Alexandersson (2004) belyser denna problematik, då de menar att lärare i högre grad är medvetna om de mål som skolan ställt upp och försöker genom sin undervisning hjälpa elever att nå upp till dessa, medan skolbibliotekets del i verksamheten inte diskuteras med avseende till målen. De som arbetar inom verksamheten har en klar bild av vad skolbiblioteket kan göra och vad det ska användas till, men Limberg och Alexandersson menar att det inte sätts i relation till de mål skolan strävar mot. Därför efterlyser vi ett klarare och mer integrerat måldokument där samtliga delar av verksamheten finns representerade, då alla berörda parter får en tydligare bild av vad verksamheten strävar mot och på vilket sätt de ska arbeta för att nå dit. Det behövs även en definierad kunskapssyn, då det är utifrån en sådan pedagogisk förhållningssättet skapas och vidare det arbetssätt man väljer att använda.

- *Elevernas informationssökningsprocess, källkritiska hållning samt tillgång till datorer*

Problemet gällande elevernas informationssökningsprocess och källkritiska hållning framkommer främst då eleverna arbetar aktivt med ett självständigt projekt. Under vår undersökning uppmärksammade vi hur eleverna använde sig av de olika sökanaler skolbibliotekarien visat dem i undervisningen. Det vi kom fram till var att eleverna framförallt använde sig av Internet för att söka information, och då främst av sidor som Google och Wikipedia. Återstående av de sökvägar skolbibliotekarien visade eleverna använde de sig sällan av. Eleverna hade även problem med att definiera källkritik, och hade oftast inte ett källkritiskt förhållningssätt då de valde att använda sig av de första träffar de fick upp på Google. Det fanns även elever som inte hade något minne av att en diskussion kring källkritik hade ägt rum.

Den undervisning skolbibliotekarien håller i gällande informationssökning sker, enligt vår undersökning, på ett sätt som påminner om det förmedlingspedagogiskt förhållningssätt. Limberg (1997) menar att en utveckling borde ske så att man går ifrån dessa schemalagda undervisningspass, för att istället arbeta med ämnesbaserad handledning. Limberg anser även att det synsätt som ett förmedlingspedagogiskt förhållningssätt belyser är hämmande för elevers utveckling. Med detta som grund anser vi att en mer ämnesbaserad informationssökningsgenomgång där eleverna får arbeta

aktivt med egen formulerad frågeställning som bas, leder till att eleverna tar det till sig och lättare kan se nyttan och sammanhanget med informationssökningsprocessen. Vi anser att detsamma gäller källkritik. Genom att ytterligare poängtera vikten av ett källkritiskt förhållningssätt och låta eleverna arbeta aktivt med denna problematik, kan en ny förståelse skapas. Då eleverna genom att koppla diskussionen kring källkritik till ett specifikt problem inom ett specifikt ämne, kan eleverna även här se ett sammanhang och vikten av att under en arbetsprocess tänka källkritiskt.

Enligt en rapport från statens kulturråd (1999), saknas det resurser i skolbiblioteken då det gäller olika typer av medier, teknik och personal. Detta försvårar verksamheten och leder till att skolbiblioteket inte utnyttjas som en integrerad del av undervisningen. Som vi nämnde ovan stämmer detta till viss del överrens med skolbiblioteket på Linnéskolan. Eleverna menade att det saknades fler datorer samt att de från och till inte fungerade som de skulle, vilket försvårade elevernas arbete. Självklart är detta en budgetfråga, men vi anser att fler och bättre datorer skulle gynna skolbibliotekets roll som arbetsplats, vilken eleverna till stor del väljer att använda.

7.6 Utvärdera resultatet

Den femte och avslutande punkten i den evidensbaserade processen handlar om att gå tillbaka och utvärdera hur resultatet blev efter de förändringar man genomfört. I detta fall skulle det handla om att se om våra förslag till förändringar som vi kom med ovan infördes i verksamheten och vad i så fall resultatet av dessa förändringar blev. I och med denna uppsats har vi bara kommit till punkt fyra i denna process, dock anser vi att utvärdering är bland det viktigaste och får inte glömmas bort.

8. Slutsats

Vi kommer här återknyta till de frågeställningar vi presenterade i inledningen av vår uppsats, och utifrån vår analys försöka besvara dem.

8.1 Vilket/vilka pedagogiskt/a förhållningssätt kan identifieras i kommunens och ämnets måldokument samt i kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten?

Utifrån vår analys av styrdokumenterna har vi konstaterat att både kommunens skolplan och ämnesplanen i SO för årskurs 9 nämner lärandemål som vi anser kan kopplas till ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt. Kommunens skolplan har även inslag av ett socialt konstruktivistiskt förhållningssätt, men det är ändå det individuella som dominerar. Vi grundar detta på att de flesta lärandemål sätter individen i centrum och poängterar att det är viktigt att utgå från elevens förutsättningar. Vi har även kunnat utläsa att ett elevaktivt arbetssätt där eleven enskilt får arbeta problemlösande är att föredra.

Vi har kommit fram till att även kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten nämner lärandemål som vi anser kan kopplas till ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt. Detta då dessa mål betonar att det är viktigt att utgå från elevens egna bilder av verkligheten samt att eleven utvecklar sin förståelse kring källkritik genom att arbeta praktiskt, allt enligt ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt.

8.1.1 Hur stämmer de olika styrdokumenterna överens, utifrån de dominerande pedagogiska förhållningssätten?

Som det går att utläsa här ovan nämner både kommunens skolplan, ämnesplanen i SO samt kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten lärandemål som vi enligt vår analys har knutit till ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt. Detta anser vi vara positivt, då grunden i en integrerad verksamhet är att samtliga delar av denna strävar mot samma mål samt har samma synsätt på hur dessa ska nås.

8.2 Vilket pedagogiskt förhållningssätt går att identifiera i skolbibliotekets praktik, och är det detsamma som i styrdokumenterna?

Genom vår undersökning har vi kommit fram till att, även om de olika styrdokumenterna utgår från i stort sett samma förhållningssätt, ser det inte alltid ut så i praktiken. Vi har dock observerat att eleverna arbetar aktivt problemlösande med ett enskilt projekt, med läraren och skolbibliotekarien som stöd, vilket tyder på ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt. Det som talar emot detta förhållningssätt i praktiken är det förmedlingspedagogiska förhållningssätt som vi kunde urskilja i skolbibliotekariens arbete. Detta var tydligast då skolbibliotekarien undervisade i informationssökning och källkritik, eftersom hon då beskrev för eleverna vilka sökanaler som är användbara och hur man på bästa sätt finner relevant information, istället för att eleverna fick arbeta aktivt med ämnesbaserad informationssökning.

Vi uppmärksammade även att eleverna inte var lika självständiga när de var i behov av böcker, som de var då de sökte information via Internet. I de flesta fall hade skolbibliotekarien tagit fram böcker tidigare som eleverna sedan kunde hämta. Dock visar detta även på en kompetens hos bibliotekarien, då hon har en förmåga att identifiera ett informationsbehov hos eleverna för att sedan ge dem relevant information som täcker detta behov.

8.3 På vilket sätt arbetar skolbiblioteket aktivt för att eleverna ska nå upp till de mål som finns nämnda i de olika styrdokumentet?

Skolbiblioteket spelar en viktig roll som arbetsplats för eleverna, speciellt då de arbetar med ett projekt. Många elever nämnde att de gärna arbetar i biblioteket, vilket var något vi även observerade. Skolbiblioteket erbjuder en mer neutral plats, jämfört med klassrummet, där eleverna kan arbeta självständigt och i sin egen takt, med läraren och skolbibliotekarien som stöd. Möjlighet till samtal och diskussion är något som skolbiblioteket främjar. Under våra observationer uppmärksammade vi att de flesta elever gärna diskuterade med varandra gällande projektet, men även om fritidsrelaterade ämnen. Diskussioner med läraren och med skolbibliotekarien uppstod också. Limberg och Alexandersson (2004) har kommit fram till att det finns möjligheter till diskussion i skolbiblioteket, men att eleverna inte utnyttjar denna möjlighet. Under vår undersökning har vi dock kommit fram till motsatsen. På Linnéskolans bibliotek utnyttjar eleverna denna möjlighet i hög utsträckning.

Skolbibliotekarien har ett viktigt ansvar i utvecklingen av informationskompetenta och källkritiska elever. Det är i skolbiblioteket eleverna undervisas gällande detta och skolbibliotekarien och läraren har märkt en förändring hos eleverna, då de använder sig av fler källor och har börjat fundera kring kritiskt granskande. Utifrån dessa faktorer anser vi att skolbiblioteket på ett väl fungerande sätt arbetar aktivt för att eleverna ska nå upp till de mål som finns nämnda i de olika styrdokumentet. Skolbiblioteket fungerar som en öppen plats där eleverna känner sig trygga och de använder det både som en plats för informationssökning, som en arbetsplats samt en plats där de kan umgås. Detta är precis vad skolbibliotekarien vill uppnå, då hon menar att skolbiblioteket ska vara "... en kombination av informationssökning, skolarbete och rekreation".

8.4 Vad kan förbättras i skolbibliotekets verksamhet och på vilket sätt?

Rapporten från Statens Kulturråd (1999) visar att standarden på skolbiblioteken i Sverige generellt sätt är låg och att de inte håller jämna steg med utvecklingen av skolan eller med folkbibliotek och högskolebibliotek. Problematiken ligger kring bristen på resurser samt att skolbiblioteken inte utnyttjas som en integrerad del i undervisningen. Utifrån den undersökning vi har genomfört på Linnéskolan i Älmhult, anser vi att detta skolbibliotek dock är väl utvecklat. Som vi nämnde i punkten ovan, spelar skolbiblioteket på Linnéskolan en mycket viktig roll i elevernas utveckling. Som i alla verksamheter finns det dock faktorer som kan utvecklas, för att skolbiblioteket kan bli ännu bättre och spela en än viktigare roll för elevernas måluppfyllelse. De aspekter vi anser kan förbättras ytterligare är; styrdokumentens utformning och innehåll, det

pedagogiska förhållningssätt som vi uppmärksammat i praktiken samt elevernas informationssökningsprocess, källkritiska hållning och tillgång till datorer.

När det gäller styrdokumentens utformning och innehåll, menar vi att grunden för en integrerad verksamhet är att de mål som finns för de olika delarna finns sammanlänkande i ett och samma dokument. Det är också viktigt att målen för skolbiblioteket inte är ställt under en egen rubrik, utan på ett bra sätt integreras i de mål som den övriga verksamheten formulerar. Detta för att det ska vara tydligt att skolbiblioteket inte enbart arbetar utifrån egna specificerade mål, utan har ansvar för att eleverna ska nå upp till samtliga mål. Vi saknar även en väl formulerad kunskapssyn i måldokumentet. Denna är viktig då den är grunden för det pedagogiska förhållningssätt som dominerar, vilken i sin tur formar praktiken, exempelvis då det gäller vilken undervisningsmetod som ska tillämpas.

Utifrån vår undersökning har vi konstaterat att det är ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt som genomsyrar verksamhetens styrdokument. Detta överrensstämmer i stort sätt med praktiken, förutom då det gäller skolbibliotekariens förhållningssätt. Vi anser att hon i mångt och mycket har ett mer förmedlingspedagogiskt förhållningssätt. Detta grundar vi på de undervisningssituationer i informationssökning vi har fått beskrivna för oss, både av skolbibliotekarien och av elever. Dessa undervisningssituationer sker ofta i helklass och utan möjlighet för eleverna att arbeta aktivt. Vi grundar det även på elevernas tillhandahållande av böcker, då de i de flesta fall inte själva aktivt sökte, utan istället gick direkt till skolbibliotekarien som då gav dem relevant litteratur. Vi menar att ett klarare och mer integrerat måldokument kan leda till att samtliga parter får en tydligare bild av vad som ska uppnås och hur arbetet ska läggas upp för att nå dit.

Gällande den tredje och sista aspekten, uppmärksammade vi då eleverna arbetade självständigt med sitt projekt, att de framförallt använde sig av Internet då de sökte information. De två mest frekvent använda Internetsidorna är Wikipedia och Google. Skolbibliotekarien hade gått igenom olika sökvägar, vilka som är bra och mindre bra och hur man ska söka för att finna relevant information. Trots detta var det Internet som eleverna helst använde sig av. Även då det gäller källkritik anser vi att det finns bister. De flesta elever hade problem då de skulle förklara vad källkritik innebär och vi observerade att flera elever saknade ett källkritiskt förhållningssätt då de valde att använda sig av de första träffar de fick upp på Google. Som vi tidigare nämnt spelar skolbiblioteket en viktig roll som arbetsplats för eleverna. Dock önskar eleverna fler datorer samt att de som finns fungerar utan störningar. Detta problem har vi uppmärksammat då det vid flera tillfällen uppstod komplikationer gällande datorerna, eleverna blev då distraherade och arbetsprocessen blev lidande.

För att utveckla elevernas informationssökningsprocess och deras syn på källkritik, anser vi att det skulle vara en god idé att byta ut de undervisningstillfällen som nu existerar i helklass mot mer ämnesbaserade handledningstillfällen i mindre grupper, då eleverna själva får vara aktiva och arbeta problemlösande. Detta går även i linje med det individuellt konstruktivistiska förhållningssätt som verksamheten ska arbeta efter i enighet med de styrdokument vi har analyserat. Även då det gäller elevernas tillhandahållande av böcker är det viktigt att de istället får arbeta mer aktivt och söka efter relevant litteratur på samma självständiga vis som de söker efter information på Internet. När det kommer till elevernas önskan om fler datorer, är vi väl medvetna om

att det är en ekonomisk fråga, men fler och bättre datorer skulle ytterligare kunna stärka skolbibliotekets roll som en viktig arbetsplats för eleverna.

9. Sammanfattning

Vår intention med denna uppsats har varit att undersöka vilken betydelse skolbiblioteket har för elevers lärande. Den forskning som bedrivits gällande skolbiblioteksverksamheten bygger ofta på ett antagande att skolbiblioteket bidrar till elevers lärande, utan att egentligen kunna bevisa detta. Det finns en problematik när det gäller att försöka se om ett lärande har uppstått och att kunna mäta detta. Vi har gjort ett försök att kringgå denna problematik genom att undersöka de lärandemål som finns nämnda i Älmhults kommuns skolplan ”Lära för livet”, ämnesmålen för SO i årskurs 9 samt Älmhults kommuns handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten, för att på så sätt se om de olika delarna av verksamheten arbetar mot samma mål och utifrån samma pedagogiska förhållningssätt. Med utgångspunkt i detta har vi också undersökt hur skolbiblioteket arbetar i praktiken, både när det gäller vilket pedagogiskt förhållningssätt som går att definiera, och om skolbiblioteket arbetar aktivt för att eleverna ska nå upp till de lärandemål som finns nämnda i de olika kommunala styrdokument. En ytterligare aspekt har varit att finna faktorer som kan förbättras inom skolbiblioteksverksamheten, samt komma med förslag på hur dessa förbättringar kan genomföras. Vi anser att vår undersökning kan användas för att visa på värdet av fungerande skolbibliotek, även om det är en fallstudie vi har genomfört. Vi menar även att den har betydelse för ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap och dess forskning, på så sätt att vi har kommit ett steg närmre i den alltid aktuella frågan om skolbiblioteket bidrar till elevers utveckling och lärande, genom att undersöka hur skolbiblioteket hjälper elever att nå upp till lärandemålen. Denna problematik, att visa på hur skolbiblioteket bidrar till elevers lärande, diskuterar exempelvis Louise Limberg, professor i Biblioteks – och informationsvetenskap samt David Streatfield och Sharon Markless, och de poängterar vikten av att fortsätta undersöka denna fråga.

Det syftet vi utvecklade utifrån vårt intresse har varit att ta reda på om och hur skolbiblioteket på Linnéskolan i Älmhult arbetar mot de lärandemål som nämns i kommunens skolplan ”Lära för livet”, kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten samt ämnesplanen i SO för årskurs 9. Utifrån detta ville vi se om skolbiblioteket bidrar till att eleverna når upp till målen. De frågor vi ställde oss var:

- Vilket/vilka pedagogiskt/a förhållningssätt kan identifieras i kommunens och ämnets måldokument samt i kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten?
  - Hur stämmer de olika styrdokument överens, utifrån de dominerande pedagogiska förhållningssätten?
- Vilket pedagogiskt förhållningssätt går att identifiera i skolbibliotekets praktik, och är det detsamma som i styrdokumentet?
- På vilket sätt arbetar skolbiblioteket aktivt för att eleverna ska nå upp till de mål som finns nämnda i de olika styrdokumentet?
- Vad kan förbättras i skolbibliotekets verksamhet och på vilket sätt?

För att kunna besvara dessa frågor har vi genomfört deltagande observation, kvalitativa intervjuer samt dokumentanalys av de styrdokument vi valt att använda oss av. Vi spenderade en vecka på Linnéskolan i Älmhult, då vi observerade klass 9 när de

arbetade med ett projekt i SO. Vi intervjuade även tre stycken elever, deras lärare samt skolbibliotekarien. Utöver detta analyserade vi även de lärandemål vi fann i styrdokumenterna, för att ta reda på vilket pedagogiskt förhållningssätt skolan och skolbiblioteket ämnar arbeta utifrån. Utifrån observationerna och intervjuerna skapade vi oss en bild av hur skolan och skolbiblioteket arbetar, med bakgrund av de pedagogiska förhållningssätt vi anser dominerar i styrdokumenterna, för att på så sätt se styrdokumentens förhållande till praktiken.

I vårt teoriavsnitt har vi presenterat det evidensbaserade förhållningssättet som vi har utgått ifrån för att identifiera eventuella problem i skolbiblioteksverksamheten och lösningar på dessa. Vi har även beskrivit tre pedagogiska förhållningssätt som vi har utgått ifrån då vi studerat lärandemålen i de olika styrdokumenterna: Förmedlingspedagogik, individuell konstruktivism samt social konstruktivism.

Vårt resultat visade att de styrdokument vi analyserade; kommunens skolplan, ämnesplanen för SO i årskurs 9 samt kommunens handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten visar att Linnéskolan i Älmhult ämnar arbeta utifrån ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt, med inslag av det socialt konstruktivistiska. Detta innebär att de utgår från individens förutsättningar och menar att lärande uppstår då eleverna arbetar praktiskt och problemlösande. Utifrån våra observationer och intervjuer har vi kunnat konstatera att det inte alltid ser ut så här i praktiken. Även om eleverna till stor del arbetar aktivt och problemlösande med enskilda projekt, vilket tyder på ett individuellt konstruktivistiskt förhållningssätt, uppmärksammade vi att det finns inslag av det förmedlingspedagogiska förhållningssättet i skolbibliotekariens sätt att leda en undervisning i informationssökning.

Biblioteket på Linnéskolan spelar en viktig roll som arbetsplats för eleverna och inbjuder även till samtal och diskussion. Det är skolbibliotekarien som har det största ansvaret gällande utvecklingen av elevernas informationskompetens och källkritiska förhållningssätt. Både läraren och skolbibliotekarien anser att eleverna har fått en ökad förståelse för detta. Utifrån vår undersökning har vi kommit fram till att skolbiblioteket fungerar både som en plats för informationssökning, som en arbetsplats samt en plats där eleverna kan umgås. Detta stämmer väl överrens med vad skolbibliotekarien menar att skolbiblioteket ska vara "... en kombination av informationssökning, skolarbete och rekreation".

Det finns dock en del faktorer som vi anser kan utvecklas för att biblioteket på Linnéskolan kan spela en ännu viktigare roll i elevernas utveckling: Styrdokumentens utformning och innehåll, de pedagogiska förhållningssätt som råder i praktiken samt elevernas informationssökningsprocess, källkritiska hållning och tillgång till datorer. Vi anser att för att skolbiblioteket ska bli en integrerad del i skolans verksamhet krävs det att de mål som finns formulerade för de olika delarna av verksamheten finns sammanlänkande i ett och samma dokument. Skolbiblioteket bör inte heller nämnas under en egen rubrik, utan på ett bra sätt integreras i den övriga verksamhetens målformuleringar. Vi anser detta vara viktigt eftersom det ska vara tydligt att skolbiblioteket inte enbart arbetar utifrån egna ställda mål, utan även har ett ansvar för elevernas måluppfyllelse gällande samtliga delar av verksamheten.

Som vi nämnde ovan har vi även kommit fram till att det pedagogiska förhållningssätt som skolbibliotekarien arbetar utifrån vid vissa tillfällen påminner om det förmedlingspedagogiska. Detta strider mot det individuellt konstruktivistiska förhållningssätt som dominerar i de styrdokument vi analyserat. Återigen anser vi att ett tydligare formulerat och mer integrerat måldokument kan leda till att samtliga delar av verksamheten blir mer på det klara gällande vad som ska uppnås och hur arbetet ska genomföras för att nå dit.

Angående elevernas informationssökningsprocess och källkritiska hållning menar vi att det finns vissa kunskapsluckor hos eleverna. Detta trots att skolbibliotekarien har gått igenom olika sökverktyg och hur man ska förhålla sig till olika källor. Vi anser att mer ämnesbaserade handledningstillfällen där eleverna har tillfälle att arbeta mer aktivt och problemlösande skulle vara en god idé, till skillnad från den helklassundervisning som nu existerar. Detta även i enlighet med det individuellt konstruktivistiska förhållningssätt som verksamheten, enligt de styrdokument vi analyserat, ämnar arbeta utifrån.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996). Stockholm: Fritzes.

Handlingsplan för skolbiblioteksverksamheten i Älmhults kommun – För förskola, grundskola och gymnasieskola. (2006).

Intervjuer med en bibliotekarie, en lärare samt tre elever på den undersökta skolan utförda under vecka 10, mars 2008. Ljudfiler och utskrifter i uppsatsförfattarnas ägo.

Lokal ämnesplan SO Linnéskolan Älmhult (2005).

<http://www.almhult.se/download/18.40681f1210df5380876800030267/so19.pdf>
[2008-03-05]

Lära för livet (2007). Barn – och skolplan för Älmhult kommun.

<http://www.almhult.se/download/18.40681f1210df5380876800024564/sectorsplan.pdf>
[2008-03-05]

Observationer i den undersökta skolans bibliotek utförda under vecka 10, mars 2008. Fältanteckningar i uppsatsförfattarnas ägo.

Skolverket (2006). *Lpo 94. Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes.

Litteratur

Andersen, Heine, red. (1994). *Vetenskapsteori och metodlära: Introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, red. (2005). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Blackett, Kathryn & Klinger, Don A. (2006). Canadian Study Strengthens the Link between School Library Staffing and Student Achievement and Reading Enjoyment. *School Library Media Activities Monthly*; vol. 23, no. 3, s. 56-58.

Booth, Andrew (2007). Using evidence in practice – Evidence in ‘real time’: The story of an international workshop. *Health Information and Libraries Journal*; vol. 24, s. 227-231.

Booth, Andrew & Brice, Anne, red. (2004). *Evidence-Based Practice Information Professionals – A Handbook*. London: Facet Publishing.

Egidius, Henry (2002). *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur & kultur.

Ely, Margot (1993). *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken: Cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur.

Engström, Arne, red.(1998). *Matematik och reflektion: En introduktion till konstruktivismen inom matematikdidaktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Ernest, Paul (1998). Vad är konstruktivism? Ingår i Engström, Arne, red. *Matematik och reflektion: en introduktion till konstruktivismen inom matematikdidaktiken*. Lund: Studentlitteratur. S. 21-33

Gómez, Elsa & Swenne, Margareta (1996). *Aktivt lärande med skolbibliotek: Idéer och metoder för lärare och bibliotekspersonal i grundskolan*. Lund bibliotekstjänst: Skolverket.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Illeris, Knud (2001). *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx*. Lund: Studentlitteratur.

Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus, red. (1999). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.

Kuhlthau, Carol Collier (1993). *Seeking Meaning: A Process Approach to Library and Information Services*. Norwood, N.J: Ablex

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kühne, Brigitte (1993). *Skolans hjärna? Skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Larm, Christina (2006). *Funktioner och roller i skolbiblioteket: En studie av två F-6-skolor i Växjö kommun*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 2006:104).

Limberg, Louise (2003). *Skolbibliotekets pedagogiska roll: En kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.

Limberg, Louise (1997). *Skolbiblioteksmodeller: Utvärdering av ett utvecklingsprojekt i Örebro län*. Borås: Valfrid.

Limberg, Louise & Alexandersson, Mikael (2004). *Textflytt och sökslump: Informationssökning via skolbibliotek*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling: Liber distribution.

Maltén, Arne (1997). *Pedagogiska frågeställningar: En introduktion till pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

Markusson, Anna (2004). *Skolans hjärna eller verksamhet på undantag? En studie av skolbibliotekets status ur ett organisatoriskt perspektiv*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 2004:11).

Merriam, Sharan (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Nationalencyklopedin (2008). Källkritik.

http://databas.bib.vxu.se:2057/jsp/search/article.jsp?i_art_id=235287&i_word=k%e4llkritik [2008-05-05]

Nationalencyklopedin (2008). Skolbibliotek.

http://databas.bib.vxu.se:2057/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=skolbibliotek [2008-05-05]

Richardson, Gunnar (1992). *Ett folk börjar skolan: Folkskolan 150 år*. Stockholm: Allmänna förlaget.

Ross, Todd, J & Khulthau, Carol Collier (2005). Student Learning Through Ohio School Libraries, Part 1: How Effective School Libraries Help Students. *School Libraries World Wide*; vol. 11, no. 1, s. 63-88.

Ross, Todd, J & Khulthau, Carol Collier (2005). Student Learning Through Ohio School Libraries, Part 2: Faculty Perceptions of Effective School Libraries. *School Libraries World Wide*; vol. 11, no. 1, s. 89-110.

Schyl-Bjurman, Gertrud & Strömberg-Lind, Karin (1976). *Dialogpedagogik*. Lund: LiberLäromedel.

Skolbiblioteken i Sverige: Kartläggning, analys och probleminventering (1999). Stockholm: Statens kulturråd. (Rapport från statens kulturråd, 1999:1).

Smalley, Topsy N. (2004). College Success – High School Librarians Make the Difference. *The Journal of Academic Librarianship*; vol. 30, no. 3, s. 193-198.

Stensmo, Christer (1994). *Pedagogisk filosofi: En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Streatfield, David & Markless, Shirley (1994). *Invisible Learning? The Contribution of School Libraries to Teaching and Learning*. London: British Library.

Svenska Uneskorådet (2008).

http://www.unesco-sweden.org/om_unesco/om_unesco.asp [2008-04-13]

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Trinder, Liz & Reynolds, Shirley, red. (2000). *Evidence-Based Practice: A Critical Appraisal*. Oxford: Blackwell Science.

UNSECO (1999). *UNESCO: s skolbiblioteksmanifest* i Svenska UNESCO rådets skriftserie 2:2000, s. 16-17. Stockholm: Svenska UNESCO-rådet

UNESCO (2008).

<http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php->

[URL_ID=4634&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=4634&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html) [2008-04-20]

Bilaga 1

Intervjufrågor skolbibliotekarie

1. Hur arbetar du för att skolbiblioteket ska vara en hjälp för eleverna till exempel när de arbetar med ett projekt?
2. Hur arbetar du mot eleverna och lärarna när de ska inleda ett projekt?
3. Med tanke på bibliotekets verksamhet och mål, på vilket sätt kan skolbiblioteket integreras i undervisningen?
4. Hur uppfattar du att eleverna använder skolbiblioteket?
  - Som hjälp i arbetet?
  - Övrigt?
5. Undervisar du i informationssökning och källkritik?
  - Hur går du tillväga?
6. Uppfattar du att eleverna blir mer källkritiska/använder sig av fler källor?
  - Ju äldre de blir?
  - Ju mer undervisning i informationssökning de får?
7. Avslutande fråga: Varför är skolbiblioteket viktigt?

Kompletterande frågor via E-post

1. Strävar skolbiblioteket efter några speciella mål i sitt arbete?
  - Vilka i så fall?
2. Arbetar du mot de mål som finns i skolplanen "Lära för livet"? (Även de mål som inte konkret nämner biblioteket)
  - Tittar du även på de specifika ämnesmål som finns?
3. Arbetar du utifrån något speciellt pedagogiskt förhållningssätt? (som styr hur du lägger upp ditt arbete i skolbiblioteket)
4. Vill du beskriva mer hur du går tillväga när du har informationssökningsundervisning med exempelvis åk 9?

Bilaga 2

Intervjufrågor lärare

1. Hur ser ditt samarbete med skolbiblioteket och skolbibliotekarien/skolbiblioteket ut?
  - När ni arbetar med projekt?
  - På vilket sätt?
  - Exempel?
2. Hur uppfattar du att eleverna använder skolbiblioteket?
  - Projekt?
  - Övrigt?
3. På vilket sätt planerar du uppgifter till eleverna, exempelvis ett projekt?
  - På vilket sätt tar du hänsyn till de lärandemål som finns?
  - Hur mycket arbetar eleverna självständigt med exempelvis informationssökning?
4. Anser du att man kan se någon skillnad på kvaliteten på slutprodukten och/eller under arbetsprocessen om en elev använder skolbiblioteket eller om den inte använder skolbiblioteket, då den exempelvis arbetar med ett projekt?
5. Uppfattar du att eleverna har tagit till sig det skolbibliotekarien har undervisat om?
  - Informationssökning
  - Källkritik
  - Databaser
  - På vilket sätt?
6. Varför är skolbiblioteket viktigt?

Bilaga 3

Intervjufrågor elever

1. Är du ofta på skolans bibliotek?
  - Hur ofta?
2. Vad använder du skolbiblioteket till? (Berätta på vilket sätt)
  - Skolarbete?
  - Skönlitteratur?
  - Datorer?
  - Arbetsplats?
  - Fritid/rast?
  - Då skolbibliotekarien undervisar i informationssökning?
  - Övrigt?
3. Om man tar det projekt som ni arbetar med i SO:n som exempel; kan du beskriva hur du har använt skolbiblioteket som hjälp?
  - Processen (Hur gick du tillväga? Hur började du? Databaser, böcker, Internet, skolbibliotekarien, källkritiskt tänkande..?)
4. Har skolbibliotekarien gått igenom informationssökning och källkritik?
  - Är det något du funderar över när du söker information eller arbetar med ett projekt?
  - Databaser, Internet, sökord?
  - Vad är källkritik för dig?
5. Tycker du det är viktigt att det finns ett skolbibliotek?
  - Varför?
  - Tillför det dig något?
6. När du använder biblioteket som hjälp när du jobbar med ett projekt, finns det något du tycker kan förbättras med biblioteket?